

ARBETSRAPPORT NR 80

Pressen i Skaraborg.
Tidningar och redaktörer från
1793 och framåt.

Tomas Andersson Odén

ISSN 1101-4679

Innehållsförteckning

Inledning	Sid 5
Metod och metodproblem	5
Tack	6
1. Det började i Skara	Sid 7
Frans Jacob Lewerentz — länets förste tidningstryckare	7
Skara Stifts-Tidningar och Skara Tidning 1793	8
Mariæstads Weckoblad 1817	9
2. Tidningarna vid mitten av 1800-talet	Sid 11
Skaraborgs län vid 1800-talets mitt	11
Tidning från Falköpings stad och Falbygden/Falköpings Tidning	12
Hjo Tidning	13
Lidköpings Tidning	14
Mariestads Weckoblad	15
Skara Tidning	15
Skövde Tidning	16
3. 1900-talet — konkurrens om läsarna	Sid 19
Falköping	19
Lidköping	28
Mariestad	33
Skara	38
Skövde	44
4. Några pressprofiler i Skaraborg	Sid 55
John Kjellman	55
Johan Isaksson	60
Erik Persson Wrang	61
Erik Gustaf Torgny	62
Petrus Österdahl	64
Folke Hörling	65
5. En tidning på varje ort	Sid 67
Hjo	67
Karlsborg	68
Tidaholm	68
Töreboda	70
Vara	70
6. Två koncerner delar upp länet	Sid 73
Konkurrensen från Göteborgs-Posten	73
Anderpressen	73
Hamrins Herenco	74
NLT och Skb — två tidningar som står utanför	74
Appendix:	Sid 77
Upplagor för tidningar under perioden 1943-1997	77
Källor:	Sid 83

Inledning

Skaraborgs läns tidningsflora och dess historia har tidigare knappast varit föremål för någon systematisk studie. Det enda undantaget är Ronny Severinssons avhandling *Tidningar i konkurrens*, där dagstidningarnas agerande i Västergötland under perioden 1950 - 1985 analyseras.

För övrigt tycks det bara finnas någon enstaka mindre uppsats i ämnet.

Man kan spekulera om orsakerna till detta. En möjlighet är naturligtvis att de skaraborgska tidningarna varit ovanligt ointressanta, och inte förtjänat någon krönika. Frågan då är bara vad Dala-Tidningen eller Tidningen Ostkusten haft som inte tidningarna i Skaraborg förmått att leva upp till? Eller för den delen Medelpads Dagblad, Sjuhäradsbygdens Tidning eller tidningen Skelleftebladet? Det finns massor av ganska obetydliga tidningar i Sverige som fått sin historia skildrad, medan relativt betydande tidningar i Skaraborgs län aldrig blivit föremål för någon biografi.

En annan, mer objektiv, aspekt kan vara att länet saknat en stor tidning med resurser nog att finansiera en redogörelse för dess egen historia. Det kanske inte är någon tillfällighet att Smålandsposten, Norrköpings Tidningar och Aftonbladet är noggrant beskrivna, medan Lysekilsposten och Alingsås Tidning fortfarande väntar på sina krönikörer. I Skaraborg har ingen tidning tillåtits växa sig riktigt stark, vilket kan ha medverkat till att historieskrivningen har uteblivit.

Detta kan dock inte vara den enda orsaken. Det finns, som visats ovan, små och resursfattiga tidningar som beskrivits i litteraturen, ofta av någon pensionerad redaktör. Den socialdemokratiska pressen tycks också anmärkningsvärt ofta beskriven i litteraturen. Ystadstidningen Aurora är ett exempel, Smålands Folkblad, Värmlands Folkblad, Västgöta-Demokraten och Gotlands Folkblad är andra, för att bara nämna en del. Avgörande här kan ha varit förekomsten av en folkrörelse med intressen i tidningen. Det kan ha haft betydelse både för dokumentationen, för finansieringen av arbetet och för möjligheten att hitta en marknad för den färdiga boken. I Skaraborgs län har det bara funnits ett enda någorlunda livskraftigt socialdemokratiskt blad – tidningen Skaraborgaren (1926-1960). Det är möjligt att den hade kunnat generera en tidningshistorik om den fått uppleva sin 50-årsdag, men så blev alltså inte fallet.

Det relativt stora avståndet till universitet och högskolor med historisk forskning kan också ha bidragit till tystnaden om de skaraborgska tidningarna. Det finns exempel på tidningsmonografier, där närheten till kvalificerad historieforskning säkert haft betydelse för tillkomsten. Ett sådant exempel är den redan omnämnda monografen över Smålandsposten.

Ett syfte med denna historik är att i någon mån råda bot på bristen på skaraborgsk tidningshistorik, innan länet 1998 upphör att finnas till som administrativ enhet. Samtidigt utgör skriften en del i ett försök att skildra pressen i västra Götaland i samband med 250-årsdagen av dess tillblivelse. Jubileet infaller i december 1999, ett kvarts millennium efter utgivningen av Göteborgs Wecko-Listas första nummer den 16/12 året 1749.

Metod och metodproblem

Tack vare verksamheten på läns museet och länsbiblioteket i Skara finns det en viss tradition på det historievetenskapliga området i Skaraborg, trots att länet saknar en högskola med verksamhet inom samhällsvetenskap och humaniora. Bland annat har förre länsbibliotekarien Vilhelm Jacobowsky dokumenterat en del av den allra äldsta tryckeriverksamheten i länet. Och i det omfattande historieverket *Skara II, 1700-1970*, har Bo Andersson skildrat en del av det politiska livet kring sekelskiftet 1900 med utgångspunkt från länsstidningarnas ställningstaganden på ledarplats.

Men med undantag för dessa, och för Severinssons avhandling, har det skrivits förvånansvärt lite om pressen i Skaraborgs län. Det skriftliga källmaterialet i traditionell mening är därför utomordentligt begränsat.

Dock — tidningarna själva är naturligtvis också skriftliga källor att ösa ur. Det är snarare regel än undantag att tidningarna gör historiska tillbakablickar i samband med jubileer av olika slag. Ibland är de omfattande och innehållsrika, ibland lite enklare. Sådana källor har varit viktiga i arbetet att hitta brytpunkterna i tidningarnas utveckling i denna studie. Dessutom är tidningsläggen naturligtvis de bästa källorna av alla i sökandet efter tidpunkter då produkterna på något sätt förändrats — exempelvis genom att man börjat publicera fotografier, eller börjat trycka större tidningar. Även sådana studier har genomförts, bland tidningslägg och mikrofilmer, i arbetet med denna text.

Att använda tidningarna själva som källor är naturligtvis inte oproblematiskt. Problemen är av två slag.

Det första rör användandet av tidningarnas jubileumsartiklar, och andra artiklar där tidningsföretagen skriver om sig själva. Artiklarna är producerade under tidspress, och kan av den orsaken vara behäftade med en del felaktigheter. Det kan också finnas anledning att betrakta dem som delar av tidningarnas marknadsföring. Risken finns därför att uppgifterna inte alltid skulle hålla för en noggrann kritisk granskning.

Det andra problemet rör användningen av tidningsläggen i övrigt som källmaterial. Sammantaget utgör dessa tidningslägg en enorm textmassa, som i praktiken är omöjlig för en ensam forskare att studera i detalj. Därför har sökandet i tidningsläggen koncentrerats till ett fåtal uppgifter. Inte heller när det gäller dessa kan framställningen göra anspråk på att vara ofelbar. När det gäller vissa faktorer, såsom införandet av flersidiga tidningar (mer än fyra sidor) är risken för felaktigheter liten, kanske till och med obefintlig. Sådana förändringar sker i samband med att tidningarna tar nya tryckpressar i bruk, och uppmärksammas vanligen med utförliga beskrivningar i den egna tidningen. Andra förändringar sker mera succesivt, och är därför svårare att identifiera. Ett exempel är förändringar i tidningarnas redigering, där införandet av flerspaltiga rubriker i vissa tidningar sker genom radikala omläggningar av redigeringsprinciperna, men i andra genom succesiva förändringar över lång tid. I det senare fallet blir dateringen av förändringen med nödvändighet något subjektiv. Risken finns naturligtvis också att man vid bladdrandet i de omfattande (och sköra) tidningsläggen missar någon uppgift.

Inte desto mindre kan uppgifterna vara intressanta, särskilt när förändringsbenägenheten hos konkurrerande tidningar jämförs med varandra. Hellre än att avstå, för att metoden inte kan sägas vara exakt, har jag valt att försöka, och att använda uppgifterna med viss försiktighet.

Tack

Vid ett ytligt betraktande är arbetet med denna rapport ett enmansprojekt, men det finns flera personer som på olika sätt bidragit till att arbetet varit möjligt att utföra. Redan på idéstadiet, och flera gånger under arbetets gång, har professor Karl Erik Gustafsson vid Handelshögskolan i Göteborg kommit med uppmuntran och viktiga synpunkter.

Vid det praktiska fältarbetet har personal på biblioteket i Skara och på folkrörelsearkivet i Lidköping varit ovärderligt hjälpsamma. Detsamma har gällt nuvarande och tidigare redaktörer och direktörer på samtliga tidningar i länet, ingen nämnd och ingen glömd.

Helt avgörande har för studiens genomförande varit det ekonomiska stödet från Ridderstads stiftelse för historisk grafisk forskning, som finansierat arbetet från början till slut.

Varmt tack till alla dessa.

1. Det började i Skara

Skara har, tvärt emot vad kaniken Adam av Bremen påstod om staden i sin rapport till biskopen i Hamburg 1076 ("civitas Scarane maxima"), aldrig varit någon särskilt stor stad. Ändå är det logiskt att tidningshistorien i Skaraborg kom att börja där, i stiftsstaderna med en av landets äldsta gymnasie-skolor. Flera av de andra stiftsstäderna i Sverige hade redan tidningar i slutet av 1700-talet. Uppsala fick sin första tidning 1716, Lund fick sin 1717 och Linköping sin 1718. I Västerås och Växjö utgavs de första tidningarna på 1770-talet.

I början av 1700-talet hade Skaras kraftfulle biskop Jesper Swedberg sett till att ett tryckeri anlagts i staden, med uppgift att förfärdiga trycksaker åt kyrkan och gymnasiet. Och omkring 1730 hade den driftige boktryckaren Herman Arnold Möller byggt upp tryckeriet till en livlig rörelse, med tre flitigt utnyttjade tryckpressar. Bland annat trycktes där biskop Swedbergs speciella upplaga av bibeln, där han förenklat stavningen genom att ta bort stumma h och dubblingen av vokaler. I stället för 'medh' och 'book' stod där alltså 'med' och 'bok', vilket kanske underlättade för läsarna, men gjorde att Swedberg kom i våldsamt polemik med den inflytelserike Urban Hiärne.

Efter Swedberg (†1735) och Möller (†1753) blev det sämre ordning på tryckeriet – man kan nästan tala om förfall – tills Frans Jacob Lewerentz kom till Skara som kunglig gymnasieboktryckare på 1790-talet.

Det var Lewerentz som fick igång tidningsutgivningen i Skara, och han gjorde det med sådan kraft att inte mindre än fem av de ännu på 1990-talet utkommande tidningarna i Västergötland kan härledas tillbaka till hans, och hans efterföljares, tryckeri i Skara. Förutom Skaraborgs Läns Tidning i Skara är det Tidning för Skaraborgs Län i Mariestad, Falköpings Tidning, Elfsborgs Läns Allehanda i Vänersborg och Skaraborgs Läns Allehanda i Skövde som på lite olika sätt kan härleda sina anor tillbaka till 1700-talsboktryckaren Lewerentz i Skara.

1.1 Frans Jacob Lewerentz – länets förste tidningstryckare

Det var år 1792 som Frans Jacob Lewerentz kom till Skara. Året därpå fick han privilegium på "Kong. Gymnasii-Boktryckeriet", där han snabbt fick en försörjningsbas i de stiftsnyheter som domkapitlet lät trycka.

Sådana periodiska nyhetsbrev gavs redan ut i flera andra stiftsstäder, ibland som enda tidning, ibland som komplement till andra tidningar på orten. Upsala Årke-Stifts Tidning utkom sedan länge, liksom Wexjö Stifts Tidningar. Linköpings Stifts Tidningar hade startat redan 1756, och 1790 hade Calmare Stifts Tidningar börjat utges.

Redan 1788 hade tryckerifaktorn i Skara, Jac. Lindeblad, väckt tanken på en stiftstidning i Skaras domkapitel, men förslaget hade lagts på is tills man, som man sade, hade hittat en lämplig redaktör. Möjligen ville man också avvakta tills det fanns någon lämplig tryckare. Landshövningen i Mariestad hade flera gånger åren 1775-88 vädjat om att ett tryckeri skulle få etableras i Mariestad, eftersom kungörelserna inte kunde tryckas i Skara, utan måste skickas till Örebro.

1793 fanns både tryckare och en lämplig redaktör i Skara. Redaktören hette Nils Salander, han var då gymnasielärare och blev senare en av stiftets mera framstående präster. Lewerentz insats var vid den tidpunkten enbart tryckarens. Stiftsnyheterna skulle för lång tid framåt skrivas och utges av personer vid domkapitlet eller gymnasiet.

Lewerentz boktryckeri fick emellertid vind i seglen. Året efter starten av Stifts-Tidningen lyckades han få igång tryckningen av skrifter också från Skaras veterinärinrättning.

Lewerentz tycks inte bara ha varit driftig, utan måste också ha åtnjutit ett visst förtroende, eftersom han valdes till borgerskapets representant vid 1809 års riksdag. Möjligen var han därmed den första tidningsutgivaren i landet med ett sådant politiskt uppdrag. Han blev också utsedd till s.k. illiterat (d.v.s. icke juridiskt utbildad) rådman vid rådhusrätten i Skara.

I juli 1813 tog Lewerentz själv över stadens tidningsutgivning, genom att starta den första publikationen med namnet Skara Tidning.

Strax innan han dog i januari 1817 hade F.J. Lewerentz startat tryckeri i Mariestad, möjligen för att lättare kunna trycka kungörelserna från landshövdingen, som var placerad där. Han grundade då också residensstadens första tidning, Mariæstads Weckoblad, som utkom med sitt första nummer den 4/1-1817, dagen innan Lewerentz dog, med Mariæstadsrektorn Anders Efraim Stolpe som redaktör.

1.2 Skara Stifts-Tidningar och Skara Tidning 1793

När Lewerentz kom till Skara fanns inte bara gymnasium och domkapitel i staden, utan också landets första veterinärskola, startad av Peter Hernquist, som lyckats samla några dugliga krafter omkring sig. En av dessa, Anders Thunberg, började 1794 ge ut landets första veterinärtidskrift, Skara Journal, tryckt på Lewerentz tryckeri. Den 32 sidor tjocka tidskriften kom ut med ett nummer per månad i ett års tid, med start i oktober 1794.

Men redan 1793 hade Lewerentz alltså börjat trycka Skaraborgs läns första periodiska skrift, Skara Stifts-Tidningar.

Skara stift hade då en längre tid varit skådeplatsen för flera teologiska drabbningar mellan ortodoxa lutheraner och präster påverkade av pietism. Även den tidigare Skarabiskopen Jesper Swedbergs son Emmanuel Swedenborg hade anhängare i stiftet för sin speciella trosinriktning. Främst bland avvikarna var Anders Knös, själv domprost och ledamot i Skara domkapitel, och flitig författare till religiösa skrifter, som oupphörligen vållade diskussion. Striderna hade uppmärksamrats både i riksdagen och i Stockholmspressen, bland annat i förre skaradjäknens Johan Henrik Kjellgrens tidning Stockholms-Posten.

Samtidigt stimulerades kulturlivet i Skara av debatten. Nils Salander, stadens förste tidningsredaktör, var med i kretsen kring Knös. Salander kom från en känd prästfamilj i Saleby, han var född 1760 och verkade som gymnasielärare i Skara.

När Salander lämnade redaktörskapet 1795, och konsistorienotarien P.E. Lindskog tog över, kom tidningen i stort sett enbart att handla om kyrkliga nyheter, som utnämningar och administrativa beslut, men det första året hade tidningen större ambitioner än så. Då trycktes där också dokument och uppsatser av lokalhistoriskt intresse. De längre uppsatserna – ett slags tidiga kulturbilagor om man så vill – kom från den excentriske Pehr Tham på Dagsnäs och handlade om "våre Westgöthiske monumenter och antiqviteter".

Stiftstidningarna kom ut 1793–1806, varefter de kyrkliga nyheterna i stället publicerades i Westgötha Tidningar (1806–1810) och i Economisk Tidning för Westergötland (1811–1813, namnändrad 1812 till Economisk Tidning), alla utgivna på Lewerentz tryckeri. Westgötha Tidningar hade P.E. Lindskog som utgivare, och Economisk Tidning för Westergötland ekonomidirektören Sven Brissman.

Det var när Brissmans tidning lagts ner som Lewerentz själv tog över tidningsutgivningen i Skara, genom att ge ut den första versionen av Skara Tidning. Detta första försök blev dock kortlivat, tidningen upphörde redan efter åtta månader, eftersom prenumeranterna var för få. I januari 1815 gjorde han ett nytt försök, som varade lite längre, men i december 1816 lades projektet ner igen, bara någon månad före Lewerentz död i januari 1817.

Tryckeriet i Skara drevs vidare några år av F.J. Lewerentz arvingar, tills det 1824 såldes till Karl Magnus Torin, som redan året därpå på nytt skulle göra ett försök att ge ut Skara Tidning.

1.3 Mariæstads Weckoblad 1817

Strax innan han dog hade F.J. Lewerentz alltså startat tryckeri i Mariestad, möjligen för att lättare kunna trycka kungörelserna från landshövdingen, som var placerad där. Han grundade då också residensstadens första tidning, Mariæstads Weckoblad, som utkom med sitt första nummer den 4 januari 1817, med Mariestadsrektorn Anders Efraim Stolpe som redaktör. Tidningen var tänkt att fylla funktionen som regiontidning för länet, efter den då nedlagda Skara Tidning, och Lewerentz hade uppenbarligen gjort bedömningen att den profana länsstyrelsen vid denna tid var en viktigare nyhetskälla än det kyrkliga domkapitlet.

Men Lewerentz dog alltså redan dagen efter att den första tidningen kommit ut, och tryckeriet övergick till hans änka Lovisa. Hon fick snart hjälp i tryckeriet av sin nye man J. Brobäck, som drev tryckeriet i sitt namn från september 1834, till sin död i maj 1836. Tidningen Mariæstads Weckoblad hade då bytt namn, först till Mariestads Wecko-Blad, och senare till Mariestads Tidning i samband med att utgivningen ändrats från en till två gånger i veckan i januari 1832. Försöket gick dock inte så bra, så man återgick till veckoutgivning redan efter ett år. (En kort period under koleraepidemin 1834 erbjöds tidningsköparna dock att mot extra avgift få tidningen två gånger i veckan, för att få täta rapporter om farsoten).

Under tiden hade tidningen också bytt redaktör. Rektor Stolpe som startade tidningen var med till 1827, då en annan rektor, Carl Landtmansson, tog över. I samband med namnbytet och övergången till tvådagarsutgivning 1832 blev kunglige sekreteraren Ad. Wennersten redaktör, en uppgift han hade i två år.

1834 återtog man det gamla namnet Mariæstads Weckoblad, och redaktörsjobbet övertogs av fängelsepredikanten P. Ad. Fischer, som redan i augusti samma år lämnade det vidare till kandidaten Anders Röding.

I december 1838 tog pastorsadjunkten F.W. Lewerentz över som utgivare av tidningen, ett uppdrag som han, med några års avbrott vid mitten av 1840-talet, skulle inneha till november 1857. Under hans tid som redaktör skulle tidningen få nya ägare.

Bakgrunden var att ett nytt tryckeri startats i Mariestad i september 1848. Tryckeriet fick namnet Abr. A. Berg & Co, och drevs av Abraham Berg och bokhandlaren Pehr Wilhelm Karlström. 1851 gifte sig Karlström, som en kort period 1848 var utgivare av Mariæstads Weckoblad, med en dotter till Weckobladets ägare, änkefrun Lovisa Bobäck (tidigare Lewerentz), varefter tryckerierna slogs samman.

Det var inte bara tryckerierna som slogs samman 1851. Ända sedan Berg och Karlström startat sitt tryckeri 1849 hade de också givit ut ett konkurrentblad till Mariæstads Weckoblad. Det utkom också en gång per vecka, under namnet Skaraborgs Läns Tidning. När tryckerierna slogs ihop lades den tidningen ner, och Mariestads Weckoblad var åter monopoltidning i staden i mer än 30 år (namnet ändrades från Mariæstads till Mariestads Weckoblad i december 1949).

2. Tidningarna vid mitten av 1800-talet

I mitten av 1800-talet tillkom en rad nya tidningar i hela Sverige. En bidragande orsak till det var tillkomsten av en liberal lagstiftning, som minskade myndigheternas möjligheter att ingripa mot pressen. Avgörande steg i den riktningen hade tagits vid 1809 års riksdag, då den nya regeringsformen antogs efter det gustavianska enväldet, och 1810 då riksdagen avskaffade censuren genom att anta en ny tryckfrihetslag. 1844, avskaffades dessutom statens möjligheter att dra in tidningsutgivningsbevis, den så kallade indagningsmakten, efter Lars Johan Hiertas strid med Carl XIV Johan.

Den nya pressfriheten, i kombination med ett växande näringsliv, och framväxten av en medelklass som hade både råd och intresse av att hålla sig informerad, var en bra grund för de nya tidningarna.

2.1 Skaraborgs län vid 1800-talets mitt

I mitten av 1800-talet gällde fortfarande en lagstiftning, som tillät etablering av tryckerier endast på orter med stadsrättigheter. Lagen gällde fram till 1898 då man tillät tryckerier även i köpingar.

I Skaraborgs län fanns det sex städer på 1800-talet, nämligen Skara, Skövde, Mariestad, Lidköping, Falköping och Hjo. En sjunde ort, Tidaholm, blev efter snabb befolkningstillväxt köping nyåret 1895, och fick stadsrättigheter 1909. Tidaholm var länge en intressant ort för utgivning av editioner av grannstädernas tidningstitlar. På 1800-talet var det tidningsföretag i Hjo som intresserade sig för läsekretsen i Tidaholm, och innan orten fått sin första egna tidning, ett stycke in på 1900-talet, hann även en Falköpingstidning göra ett försök med en edition speciellt för läsarna i Tidaholm.

2.1.1 Befolkningsutvecklingen

Befolkningen i Skaraborgs län var under hela 1800-talet i huvudsak bosatt på landsbygden. Större delen av invånarna försörjde sig på jordbruk och dess binärningar.

Som en följd av den tilltagande industrialiseringen började städerna växa i mitten av 1800-talet. Snabbast växte Skövde, vars befolkning mer än sjufaldigades under perioden 1840 - 1900. Nästan lika snabbt växte Falköping som var mer än fem gånger större vid sekelskiftet än 1840. Länets övriga städer kunde under samma tidsperiod räkna in lite mer än fördubblade invånartal (Tabell 2.1).

Vid sekelskiftet fanns tre städer som befolkningsmässigt var mer betydande än de andra. De var hamnstaden Lidköping, som trots måttlig befolkningstillväxt fortfarande

Tabell 2.1: Befolkningsciffror för städerna i Skaraborgs län, perioden 1840 - 1920

År	1840	1860	1880	1900	1920
Falköping:	586	1 191	2 575	3 134	6 236
Hjo:	615	1 164	1 446	1 668	2 538
Lidköping:	2 081	3 304	4 734	5 446	8 364
Mariestad:	1 609	2 277	2 658	3 737	5 310
Skara:	1 638	2 246	3 128	4 431	6 262
Skövde:	652	1 423	3 308	4 872	9 904
Tidaholm:	—	—	—	—	4 612

Källa: Statistiska Centralbyrån

var länets största stad, vidare stations- och garnisonsstaden Skövde, och slutligen den gamla stifts- och skolstaden Skara.

Ytterligare två städer av viss betydelse fanns i länet, nämligen residensstaden Mariestad, och den nyblivna järnvägsknuten Falköping. Länets sjätte stad, Hjo, hade hamnat i ett bakvatten som den fortfarande i slutet av 1900-talet inte riktigt har tagit sig ur.

Just industrialiseringen ledde till att också Tidaholm i länets sydöstra del fick stadsrättigheter 1909. Orten hade då genomgått en anmärkningsvärt snabb utveckling, och med god marginal vuxit förbi grannorten Hjo.

2.1.2 Västra Stambanan och andra järnvägar

Det ligger långt utanför detta arbetes avgränsning att analysera vad det var som gjorde att vissa orter växte till, och fick betydelse för ett större omland, medan andra orter minskade i betydelse. Men en faktor måste ändå nämnas, eftersom den tycks ha haft betydelse för ett par publicisters beslut att flytta sina verksamheter, och det är de stora järnvägsdragningarna vid 1800-talets mitt. Det tycks som om åtminstone två tryckeriägare under andra hälften av 1800-talet flyttar från städer som missat de viktiga järnvägsdragningarna, till de nyblivna stationsstäderna, för att där etablera tidningar som finns kvar ännu i slutet av 1900-talet.

Viktigast av järnvägarna i Skaraborgs län var, då som nu, Västra stambanan, mellan Stockholm och Göteborg. Innan den anlades var det omfattande diskussioner om dragningen i Skaraborgs län, där huvudfrågan var om den skulle dras väster om berget Billingen, med stationer i Mariestad och Skara, eller öster därom, med stationer i Töreboda, Skövde och Falköping. Det blev den senare linjen som vann, varför Falköpingsborna kunde glädja sig åt att ha järnvägsförbindelse med Göteborg 1858, och Skövde kunde fira detsamma året därpå. 1862 var hela linjen mellan Stockholm och Göteborg färdig.

Både Falköping och Skövde fick senare ytterligare järnvägsförbindelser. 1864 anslöts Falköping till Södra stambanan med trafik mot Jönköping och vidare över Nässjö till Malmö. Och 1876 blev järnvägen mellan Skövde och Karlsborg klar för trafik.

Som komplement till de stora järnvägarna byggdes det senare upp ett nät av både smal- och bredspåriga banor, som gav alla de andra städerna kontakt med stambanorna. Men det var Falköping och Skövde som var först, och hade snabbkontakt med rikets storstäder. Det tycks ha haft betydelse både för städernas tillväxt och för tidningsetableringarna i länet vid 1800-talets mitt.

2.2 Tidningar i sex städer

Mot slutet av 1800-talet existerade tidningar i alla de sex städer som då fanns i länet. På samma sätt som tryckeriet i Skara, vid seklets början, hade haft betydelse för etableringen av den första tidningen i Mariestad, fick det under senare delen av 1800-talet direkt betydelse för tidningsetableringarna i Falköping och Lidköping, och indirekt betydelse också för etableringen av den tidning som så småningom skulle bli dominerande i Skövde.

2.2.1 Tidning från Falköpings stad och Falbygden/Falköpings Tidning

Det var konstförvanten Carl Johan Forssell som startade Falköpings Tidning, den första tidningen i länets södra del. Han hade tidigare givit ut Skara Tidning i Skara, men meddelade i december 1856 att han skulle flytta till Falköping, för att starta en tidning där i stället.

Det som antas ha lockat Forssell att flytta var byggandet av Västra stambanan. Delen Göteborg – Falköping låg alltså klar 1858, och året därpå kunde man fara vidare mot Skövde och Töreboda. Det dröjde heller inte länge förrän Södra stambanan mot Jönköping

och vidare ner mot Malmö påbörjades. Sträckan till Jönköping låg färdig för trafik 1863, och året därpå kunde man åka hela sträckan söderut till Malmö.

1856 stod också ett nytt lasarett med 30 platser färdigt i Falköping, efter en strid med Hjo och Skövde om lokaliseringen. Några år senare anlades också en vattenkuranstalt på Mösseberg i utkanten av Falköping. Som en följd av alla dessa etableringar växte Falköping snabbt. Från att ha varit länets minsta stad, växte den raskt till att bli relativt betydande.

Den 7 februari 1857 kom det första numret ut av Tidning från Falköpings stad och Falbygden, som den hette de första åren. Först 1879 ändrades namnet till Falköpings Tidning, med undertiteln Tidning från Falköpings stad och Falbygden, den 3/1 1900 ändrat till Tidning för Falköpings stad och Falbygden.

Familjen Forssell och deras arvingar hade hand om tidningen fram till sekelskiftet. Den första tiden var det Carl Johan själv som stod för utgivningen, men han överlät snart uppgiften åt sonen Frithiof. Sedan båda dessa dött, 1874 respektive 1872, sköttes tidningsutgivningen av deras änkor, den äldre Margaretha Forssell hade hand om utgivningsbeviset, men det praktiska arbetet utfördes av Frithios hustru Emerence, född Bergmark.

1877 knöt de en Stockholmsjournalist till tidningen, som redaktör och ansvarig utgivare. Han hette Axel Jäderin, och skulle senare bli redaktör och ansvarig utgivare för både Stockholms Dagblad (1884) och Svenska Dagbladet (1884-88). Efter några år på Svenska Telegrambyrån blev han 1904 sekreterare för Allmänna Valmansförbundet. (Jäderin var således politiskt konservativ, till skillnad från sin syster, Anna Branting, (sign René), hustru till Hjalmar Branting.)

Jäderin – för övrigt nära vän till Strindberg – bedrev en journalistik man inte var van vid i Falköping. Det förekom att han kritiserade och påpekade felaktigheter, något som inte togs väl upp av stadens etablissemang. Jäderin gick på i spalterna, men tycks ha trivts ungefär lika bra med Falköping som Falköpings etablissemang trivdes med honom. När han slutade på tidningen 1878, efter bara ett år, avslutade han kritiken med att offentligt påpeka brister hos tidningens egen personal och teknik.

Näste redaktör var av den jovialiska sorten. Han hette August Johansson, vanligen kallad "Bokis", och hade gift sig med Emerence Forssell. Det var under hans redaktörstid som tidningen fick sitt nya namn – Falköpings Tidning (1879) – och bytte den gamla frakturstilen mot den modernare antikvan (1893). Han skaffade också 1888 en ny snällpress, som möjliggjorde en förändring av tidningens format. Den hade tidigare tryckts i 4-6 spalters bredd, men bytte nu till ett gigantiskt sidformat med upp till 9 spalters bredd.

"Bokis" lovade i sin programförklaring att hysa vörndnad för den rådande ordningen och att inte ägna sig åt klandersjuka. Han ska ha blivit mycket populär i vida kretsar i Falköping, men naturligtvis inte i alla. 1899 hade tidningen också fått ekonomiska problem, och situationen utnyttjades av en grupp kring läkaren och politikern A P Westerberg, till att starta en konkurrerande tidning – Falköpings-Posten, med boktryckaren J.J. Jahn som störste delägare.

Falköpings Tidning och dess utgivare August "Bokis" Johansson hade dock förtroendekapital kvar. Ägarna mötte krisen genom att omvandla tidningen till aktiebolag, och bjöd in allmänheten till aktieteckning.

I samband med bolagsbildningen fick tidningen också en ny redaktör – Erik P. Vrang från Järnboås i Nora bergslag. Han kom närmast från Örebro Tidning, där han ingått i redaktionen de föregående tio åren. Vrang var 30 år när han kom till FT. Han stannade på tidningen i 45 år.

2.2.2 Hjo Tidning

Hjo Tidning startades den 13 november 1847 av handlanden S.P. Kullberg, som engagerade konstförvanten Carl Israel Fahlgren som utgivare. Sedan ägaren tröttnat, och övergått till att ägna sig åt gästgiveri i stället, tog Gustaf Sjöstedt över. Sjöstedt, ibland

kallad "Kungen av Hjo", tog över 1 december 1848, men även han tröttnade snart, och överlät tryckeriet till konstförvanten C.J. Warell efter ett halvår. Han klarade heller inte av att ge ut tidningen, som upphörde bara ett par veckor senare, den 16 juni 1849. En period, juni 1849-juli 1850 gav Warell emellertid ut en annan tidning ut i staden - Lördagsposten, med underrubriken "Tidningar samlade i Hjo".

Från sommaren 1850 stod Hjo utan tidning i ett år, tills pionjären S.P. Kullberg tog nya tag och började ge ut Hjo Nya Tidning den 5 juli 1851. Denna gång höll han ut till december 1858, då han överlät utgivningen på bokbindaren L.O. Wirström.

Wirström stod i opposition till borgmästaren och några andra ledande män i Hjo, som redan i december 1859 samlade sig för att ge ut en konkurrent till Hjo Tidning. Den fick namnet Hjo Vecko-Tidning, och hade garverifabrikör Carl Wilhelm Beckman som ägare. Redaktör var apotekare H. Wikblad, som själv tog över tidningen i januari 1864, för att i september 1865 i sin tur överlåta den till boktryckaren Carl August Lewerentz.

Konkurrensen mellan de båda bladen blev hård, men upphörde 1885 då den oppositionella Hjo Tidning togs över av ett aktiebolag, där Lewerentz var disponent, och Hjo Vecko-Tidning lades ner. 1887 gjordes ett kort försök att ge ut Hjo Tidning med tvådagarsutgivning, men man återgick snart till den gamla modellen med utgivning en gång i veckan.

1888 övertogs tidningen av Fredrik Leopold Berggren, som gjorde ett nytt försök med tvådagarsutgivning, samtidigt som han planerade att starta en veckoupplaga under namnet Skaraborgaren. Men det blev inte så mycket mer än planer - tidningen trycktes bara i ett provnummer och ett ordinarie nummer, för att sedan läggas ner. Tvådagarsutgivningen varade heller inte längre än några månader, i mars 1889 var tidningen tillbaka i gamla hjulspår. Ett år senare, 1890, överläts tidningen till boktryckaren Petrus Sandberg, som skulle driva den ett gott stycke in på 1900-talet.

2.2.3 Lidköpings Tidning

Vid sekelskiftet år 1900 var Westgöta-Posten monopoltidning i Lidköping. Westgöta-Posten utgavs vid den tidpunkten av snickerifabrikören Nils Lagerlöf, den var konservativ, och den utkom två gånger per vecka.

Men innan tidningen uppnådde sin dominerande ställning hade Lidköping varit utgivningsort för ett par andra publikationer.

Först ut var Lidköpings Tidning, startad 5 mars 1842 av rektorn Johan Norén, som hade eget tryckeri. 1844 tog boktryckaren J.M. Tengberg över både tryckeriet och tidningen, vars namn ändrades till Lidköpings Nya Tidning. Efter Tengbergs död 1853 innehade stadskommistern And. Lenell utgivningsbeviset några år. Han tycks ha varit ambitiös, för under hans tid ökade utgivningen från en gång till två gånger per vecka. I maj 1858 tog så boktryckerikonstförvanden Adam Pahlin över tidningen, som han sedan drev i 20 år. 1877 ändrades tidningens namn till Lidköpings Nyare Tidning, och året därpå övergick utgivningsbeviset till boktryckerikonstförvanden August Liljeberg.

1877 fick Lidköpings Nyare Tidning också konkurrens. Konkurrenten, som också utgavs två gånger i veckan, hette Lidköpings Allehanda, och startades i januari 1877 av Skaras tidningsfamilj Pettersson (senare Petré). Att tidningsfamiljen i Skara kastade blickar på grannstaden Lidköping var inte så konstigt. Lidköping var vid den här tiden länets största stad, och erbjöd alltså en intressant marknad av både läsare och annonsörer.

Starten blev emellertid dålig - utgivaren boktryckaren Carl Pettersson avled mindre än två månader efter utgivningen av det första numret. Hans bror Knut tog visserligen över och gav ut tidningen i drygt ett år, men i juli 1878, överlät han tidningen till boktryckeriarbetaren Johan Ulrik Isaksson.

Isaksson, som lärt sig tidningsutgivning och tryckeriarbete i USA, var driftig och framgångsrik. Redan efter två år hade han lyckats bli ägare också till stadens andra tidning. Han slog omedelbart samman de båda tidningarna och gav den nya publikationen namnet "Lidköpings Tidning (förut Lidköpings Allehanda)".

Efter sammanslagningen var Isaksson ensam tidningsutgivare i staden till nyåret 1887-88, då en av hans tidigare redaktörer, C.A.D. Hammarén startade konkurrenten Westgöta-Posten. Samtidigt hade Isakssons intressen förskjutits till Skövde, där han startat Skaraborgs Läns Allehanda i april 1884.

Westgöta-Posten hade startats med ett par provnummer i december 1887, och med ordinarie utgivning från 4 januari 1888 av telegrafkommisarien Carl Adam Daniel Hammarén som dock redan i maj 1888 efterträddes som utgivare av överläraren vid Lidköpings folkskola Joel Gustaf Söderberg. 1893 blev snickerifabrikören Nils Lagerlöf ansvarig utgivare.

Redaktörer var först Hammarén, och från maj 1888 K.W. Hallquist, som 1898 efterträddes av David Emil Sjöberg. Tidningen utkom två gånger per vecka, och omfattade 4 sidor.

Det tog bara ett par år för Westgöta-Posten att konkurrera ut den gamla tidningen. Lidköpings Tidning (förut Lidköpings Allehanda), lades ner i juni 1890, varvid prenumeranterna fick Westgöta-Posten i stället.

Westgöta-Posten konsoliderade sin ställning, bland annat genom att ge ut en avläggare i Vara. Den utkom under perioden 1894-1896 "minst en gång per vecka." Tidningen trycktes på Westgöta-Postens tryckeri i Lidköping.

2.2.4 Mariestads Weckoblad

1852 hade Mariestads Weckoblad återfått monopolet i Mariestad, genom det tidigare nämnda giftemålet mellan Pehr Wilhelm Karlström och Lovisa Bobecks dotter, och den därav följande hopslagning av tryckerierna och nedläggningen av Skaraborgs Läns Tidning. Det sammanslagna tryckeriet fick namnet Abr. A. Berg & Co, och när Mariestads Weckoblads mångåriga redaktör F.W. Lewerentz slutade i november 1857 tog Berg över även den sysslan. Arbetet att redigera tidningen lades dock ut på rektorn fil.dr. I.U. Sörensson under perioden 1858-61.

På 1860-talet höll sig Weckobladet med korrespondenter både i Stockholm och Göteborg. 1861 ökades också utgivningen till två nummer i veckan och sidformatet växte succesivt. Från 1861 bjöds prenumeranterna dessutom på Skaraborgs Läns Hushållningssällskaps Tidning, som bilaga en gång i månaden.

I april 1882 blev bokhandlaren Emil Karlström redaktör och utgivare av tidningen. Efter ett par år ändrades tidningens namn till Tidning för Skaraborgs Län, numera vanligen förkortat TSL, vars första ordinarie nummer kom ut den 1 december 1884. I samband med namnbytet tillsattes en ny redaktör J.R. Alsterlund. Utgivningen ändrades också från två till tre nummer per vecka.

Alsterlund var kvar som redaktör till våren 1887, och följdes av flera kortvariga redaktörer – Emil Eggertz, O. Gullicsson, Erik Valdemar Hanesson och Theodor Wiström. I januari 1886 tog utgivaren själv, Emil Karlström över som redaktör. Han skulle få redigera en monopoltidning i fem år, innan han fick konkurrens på Mariestads tidningsmarknad.

1889 minskades utgivningen åter till två nummer i veckan, "enär prenumeranterna ej synes sätta värde på att få tidningen tre gånger i veckan utan tyckte det var nog med två gånger."

2.2.5 Skara Tidning

Sedan F. J. Lewerentz flyttat till Mariestad 1816, för att starta tidning där, drevs tryckeriet i Skara vidare några år av hans arvingar, tills det 1824 såldes till Karl Magnus Torin. Den nye ägaren försökte blåsa nytt liv i Skara Tidning, som kom ut från januari 1825 till december 1832, då tryckeriet åter hade bytt ägare, denna gång till Peter Hedenius. Hedenius hade bara ägt tryckeriet ett år då Skara Tidning lades ner, p.g.a. brist på prenumeranter. Han gjorde dock vad han kunde för att hålla pressarna igång – bland

annat med två olika jordbrukstidskrifter. Han gav också ut en kortlivad lokal tidning med namnet Skara Annonsblad (1835-36).

I oktober 1838 gjorde Peter Hedenius ett nytt, mera långlivat, försök med Skara Tidning. Det första numret kom ut den 20 oktober. Hedenius stod själv som utgivare av tidningen, men tycks ha haft hjälp med redigeringen av lärare och prästmän i Skara.

I januari 1847 såldes tryckeriet till konstförvanten Karl Johan Forssell, som fortsatte att ge ut tidningen, med prosten Per Selander som redaktör. Selander hade problem med spriten, och ställde till trassel för både tidningen och sin församling i Jung på Varaslätten. Han avskedades som präst 1856, och i december samma år lades Skara Tidning ner. I dess sista nummer meddelade boktryckare Forssell att han skulle flytta till Falköping, och starta en ny tidning där, med namnet Tidning för Falköpings stad och Falbygden.

Vid det laget hade hans tidning haft konkurrens en tid i stiftsstadens av Skara Nya Tidning, startad 28 juli 1855, tryckt i läroverksadjunkten C.J. Brodén tryckeri, och utgiven av läroverkskollegan Johan Wilhelm Warholm. De båda skolmännen drev tidningen i några år, tills Johan Petter Pettersson kom till Skara från Göteborg, där han arbetat på Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning, och köpte företaget av Brodén för 1 000 kronor nyåret 1859.

Pettersson blev inte långvarig ägare till tidningen. Han dog, bara 39 år gammal, den 28 januari 1863, varvid hans änka Johanna Magdalena Pettersson tog över utgivningen.

Under Johanna Magdalena Pettersson stabiliserades tidningen, och företaget började utvecklas. 1869 började tidningen utkomma två dagar i veckan, mot tidigare en, och i januari 1877 gjordes ett försök att etablera företaget i grannstaden Lidköping, där sonen Knut, startade en filial och började trycka Lidköpings Allehanda (ursprungligen var det brodern Carl A. Pettersson som drog igång satsningen i september 1876, men han dog i oktober samma år, innan någon tidning hade hunnit tryckas).

Tryckeriet i Lidköping såldes efter bara några år till boktryckeriarbetaren Johan Ulrik Isaksson, och Knut Pettersson återvände till Skara. Där startade han 1880 Folkbladet – en "weckotidning för alla samhällsklasser" – som kom ut i fem år. 1884 startade han också Skaraborgs Läns Tidning. Båda tidningarna trycktes på familjens tryckeri i Skara. Han startade också tidningar för ytterligare två grannstäder i Västergötland. 1886 startade han Elfsborgs Läns Annonsblad, som trycktes i Skara i nästan nio år, innan den började utges av brodern Mauritz Pettersson på nuvarande utgivningsorten Vänersborg. Och 1887 tryckte han i Skara en ny version av Skövde Tidning, sedan den som utgivits i Skövde bytt namn till Vestgöta Korrespondenten – Skövde Tidning. Det tidningsprojektet klarade sig lite mer än ett år. Ett par år i mitten av 1890-talet tryckte familjetryckeriet i Skara även Smålands Annonsblad, som dock blev mera kortlivat.

1893 tog så Knut Pettersson över utgivningsbeviset för Skara Tidning efter sin avlidna mor. Då hade familjen sedan några år tillbaka ändrat efternamnet till Petré.

Knut Petré kom snart i konflikt med företagets typografer, som gick i strejk, och förklarade företaget i blockad. Konflikten blev långvarig och hård, så hård att typograferna beslutade starta en egen tidning, med namnet Vestgöta-Kuriren. Efter några provnummer, tryckta på Aftonbladet i Stockholm, kom produktionen igång på eget tryckeri på Oxbacken i Skara i januari 1895. Med stöd av Svenska typografförbundet gavs tidningen ut ett halvår, med typografen Anders Gustaf Johansson som ansvarig utgivare. I juli 1895 lades den ner, men konflikten med Petterssonska boktryckeriet fortsatte flera år in på 1900-talet.

1901 övertogs Petrés företag i Skara av redaktören E.G. Torgny och boktryckaren Ernst Dahlberg, vars familjer sedan drev tidningarna och tryckeriet till början av 1980-talet. Knut Petré förenade sig då med brodern Mauritz i Vänersborg, där han ägnade resten av sitt yrkesverksamma liv åt Elfsborgs Läns Annonsblad. Knut Petré dog den 2 juni 1931.

2.2.6 Skövde Tidning

Skövde Tidning startades den 13 november 1858 av boktryckare C.G. Hemlin, som tidigare varit faktor vid Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, och nu öppnade eget

tryckeri i Skövde. Bakom tidningsstarten påstås även GHT:s redaktör S.A. Hedlund ha varit en av de drivande krafterna. Han ska ha varit med vid ett sammanträde med initiativtagarna i Skövde den 12 oktober 1858, och varit positiv till att hjälpa till med både telegram och ledare i den nya tidningen. Det var också från GHT som tryckeriutrustningen köptes in.

Sedan tidningen väl startat, och tryckeriutrustningen betalats, ska det inte ha kommit så mycket hjälp från GHT. Men det behövdes heller inte, den nya tidningen och dess redaktör C.G. Hemlin klarade sig bra på egen hand. 1862 köpte Hemlin ut de övriga delägarna, och blev ensam ägare till tidningen, som till en början utkom med ett nummer per vecka.

När tidningen 1868 började utges två gånger i veckan behövde Hemlin hjälp med det redaktionella. Ett av de första biträdena var Ture Ljunggren, adjunkt vid Skövde Allmänna läroverk, som i augusti 1887 blev tidningens redaktör. Ljunggren var också politiskt aktiv, bland annat som ledamot av Skövde stadsfullmäktige.

1884 avled C.G. Hemlin, vars änka tog över tidningen. Tre år senare, sommaren 1887, sålde hon företaget till Fredrik Hellman, verksam som boktryckare i Nyköping, som engagerade litteratören Gottfrid Peterson som redaktör. Samtidigt ändrades tidningens namn till Vestgöta Korrespondenten Skövde Tidning. Peterson var en erfaren redaktör, han hade bland annat arbetat på Nerikes Allehanda och på Handelstidningen i Göteborg. Närmast kom han från Norrtelje Tidning, där han varit ansvarig utgivare några månader. Peterson gick raskt fram och ökade utgivningen till tre nummer per vecka från nyåret 1888. Samtidigt startade han en veckoupplaga, som bestod t.o.m. september 1889.

Peterson var också starkt övertygad protektionist, och drev tullfrågan i tidningsspalterna. Han tycks ha varit en stridens man, som snabbt kom i konflikt med Skövdeborna. Han lämnade företaget i september 1888, då han flyttade till Östersund för att bli redaktör och utgivare av tidningen Jemten, för att strax därefter återvända till Norrtelje Tidning.

Efter Peterson var det ett par snabba redaktörsbyten, innan Hellman i oktober 1889 sålde tidningen till sin bror, faktorn Åskil Hellman, och Julius Sellman, som bara någon månad senare blev ensam ägare till Vestgöta Korrespondenten.

Kort tid därefter återkom Fredrik Hellman i Nyköping som ägare till tidningen. Denne kallade då in Gustaf Thorsander som redaktör, och erbjöd honom att bli hälftenägare i företaget. Thorsander hade gjort flera korta inhopp som redaktör under den turbulenta perioden efter Hemlins död, men var för tillfället redaktör för Hernösands-Posten. I juli 1891 återkom han till Skövde och Vestgöta Korrespondenten.

Företaget omvandlades i samband med det sistnämnda ägarbytet till aktiebolag, med namnet Västgöta Tryckeriaktiebolag. Vid sekelskiftet tog Gustaf Thorsander över företaget som ensam ägare.

3. 1900-talet — konkurrens om läsarna

Strax före 1900-talets ingång drev de flesta tidningsföretagen i Skaraborgs län en konservativ linje, i den mån de alls brydde sig om politiken. Undantaget var Skaraborgs läns tidning, som åtminstone från E.G. Torgnys tid som redaktör, var tydligt frisinnad i sin profil. Men på flera håll började frisinnade och liberala grupperingar samla sig för att starta tidningar som kunde sprida frikyrko- och nykterhetsrörelsens idéer, och agera för tullfrihet och för allmän och lika rösträtt.

Men det skulle också uppstå andra organisationer med tidningsplaner i länet. På 1910-talet blev Falköping centrum för den framväxande bonderörelsen som startade ett par tidningar i staden. Det ledde till att den relativt lilla staden hade en mycket rik tidningsflora under några år, särskilt som arbetarrörelsen också valde Falköping som utgivningsort för sina tidningar. Även på andra orter tillkom nya tidningar kring sekelskiftet.

Det är uppenbart att politiken spelade en viktig roll för tidningsetablerandet i länet vid seklets början. Rimligtvis hade den också betydelse för vilken tidning läsarna skulle välja. Länets valstatistik visar på ett mycket starkt stöd för de frisinnade vid seklets början. Den visar också på ett växande stöd för socialdemokratin, som dock länge var betydligt svagare i Skaraborgs län än i landet som helhet (Tabell 3.1).

Bondeförbundet, som bildades just i Skaraborgs län på 1910-talet, blev något årtionde senare en viktig politisk kraft. Mycket tyder på att det var de frisinnade som fick släppa till de flesta rösterna till den nya rörelsen.

Under sina respektive framgångsperioder startade såväl de frisinnade som socialdemokrater och bondeförbundare tidningar i Skaraborgs län. Länet var dock för litet för att bära alla tidningsföretag. Flera lades ner, eller slogs samman med tidigare konkurrenter efter längre eller kortare tid.

Om man bortser från tidningar med veckoutgivning har det sedan 1960 rått tidningsmonopol på alla länets tidningsmarknader, med undantag för den största orten Skövde, där två tidningar fortfarande på 1990-talet konkurrerar om läsarna.

3.1 Falköping

I Falköping har det framför allt varit tre tidningar, med olika politisk profil, som konkurrerat om läsarna på 1900-talet.

Tabell 3.1: Resultat vid några riksdagsval i Skaraborgs län (%)

År	1911	1920	1932	1944	1956
Moderaterna/högern	38	33	27	20	19
Bondeförbundet/centern	—	24	27	23	18
Frisinnade/folkpartiet	50	22	13	15	25
Socialdemokraterna	12	17	30	36	35
Kommunisterna	—	4	**	6	3
Antal röstande i länet	30 402	29 905	100 677	109 199	132 785

** Kommunisterna var delade mellan Kilströmarna och Sillenarna. Tillsammans fick partierna 3% av rösterna i länet.

Den som så småningom skulle gå segrande ur upplagestriden var Falköpings Tidning, grundad 1857 och därmed äldst av de tre. Tidningen har under hela sin existens varit konservativ.

Alldeles före sekelskiftet fick tidningen konkurrens av frisinnade Falköpings-Posten, startad i oktober 1899 av boktryckaren Jacob Julius Jahn. 1916 lades tidningen ned, men återupptod omedelbart som tidningen Westergötland vilken höll ut till december 1920.

Den tredje tidningen i Falköping var socialdemokratisk, hette Skaraborgaren och hade till skillnad från de två förstnämnda ambitionen att täcka hela Skaraborgs län. Ett första försök att ge ut en socialdemokratisk tidning gjordes dock redan i december 1910.

Förutom dessa tre tidningar var staden i några år centrum för tidningsutgivningen inom den bonderörelse som startade på Falan, och som i början av 1920-talet resulterade i bildandet av bondeförbundet, senare centerpartiet. Denna press hade rikspolitiska ambitioner, och kan därför knappast ses som konkurrent om de lokala tidningsläsarna, vilket inte hindrar att de hade en hel del prenumeranter på landsbygden runt Falköping, och naturligtvis också i övriga delar av Skaraborgs län.

3.1.1 Falköpings Tidning

Erik Persson Vrang, som kom till Falköpings Tidning just vid sekelskiftet, tog över en tidning i kris. Han kom närmast från Örebro Tidning, var 30 år och nybliven far när han kom till Falköping.

Falköpings Tidning hade råkat i ekonomiska svårigheter, och hade dessutom just fått konkurrens av en nystartad frisinnad tidning när Erik Vrang tog över redaktörskapet. Men tidningen hade också fått stöd i konservativa kretsar, där man inte ville släppa den invanda tidningen. När den förre ägaren August "Bokis" Johansson inte längre orkade driva tidningen hade dessa bildat ett aktiebolag som köpt tidningen och försett den med en ny styrelse.

En av den nye redaktörens första insatser var att öppna lokalredaktion i grannstaden Tidaholm. Den förestods en kort tid av Efraim Löfstedt, som senare skulle bli chef för Skaraborgs Läns Annonssblad i Skövde. Under några år 1904 - 1906 gav Falköpings Tidning ut en särskild upplaga för grannstaden, under namnet Tidaholms Tidning.

På hemmaplan i Falköping tog Vrang strid med en del av stadens politiker, bland annat om stadens spritbolag, som han menade missköttes. Det blev en häftig polemik med ortskonkurrenten Falköpings-Posten, som tog spritbolagets parti.

Vrang kom själv med tiden att få åtskilliga politiska uppdrag. Bland annat var han stadsfullmäktig i 34 år, varav flera år som dess ordförande. Han var också riksdagsman för högern 1922-27, varvid redaktionssekreteraren Ruth Gustafsson skötte det mesta på redaktionen.

Ruth Gustafsson var tidigt ute som kvinnlig journalist, och att en kvinna var ansvarig för en hel dagstidnings redaktion (om också en ganska liten sådan) var säkert mycket ovanligt på 1920-talet. Ruth Gustafsson, som i slutet av sin tid på Falköpings Tidning titulerades andre redaktör, var vid sidan av det redaktionella arbetet en flitig dikterska, och skildrade inte minst händelser och natur i och kring Falköping i diktens form.

Under Erik Vrangs cheftid flyttade tidningen från lokalerna vid Storgatan (tidningen hade haft tre olika adresser på gatan, senast Storgatan 24-26), till ett eget nybyggt hus vid Landbogatan 4. Flyttningen skedde i oktober 1921, då också den tekniska utrustningen förbättrades, bland annat med nya sättmaskiner och en ny tryckpress, som firades med en 20-sidig bilaga den 12 november. Trots att den nya pressen gjorde det möjligt att trycka flersidiga tidningar, fortsatte Falköpings Tidning att komma ut med 4-sidiga nummer i flera år. Det hände att man tryckte något enstaka nummer med 6 sidor, men inte förrän mot slutet av 1923 började de förekomma lite mer frekvent.

1942 lades utgivningen om till morgonutgivning tre gånger i veckan, mot tidigare två gånger med eftermiddagsutgivning.

1945 efterträddes Erik Vrang av sonen Arvid, som var kvar till sin död 1964. Under hans cheftid firade tidningen sitt 100-årsjubileum, bland annat med inköp av en ny 20-sidig

press 1957. År 1963 fick tidningen en fotoavdelning, och en egen klichémaskin. Tidigare hade fotografier måst skickas till klichémakare Jönköping innan de kunde införas i tidningen.

1964 tillträdde tidningens redaktionssekreterare Lars-Erik Linnarsson som chefredaktör, sedan Arvid Vrang avlidit. Ny direktör blev Bengt Karmert.

1978 utökades antalet utgivningsdagar från 3 till 4 per vecka, och samtidigt infördes annonsfri förstasida. Förändringarna gjordes bland annat för att hejda konkurrensen från Skaraborgs Läns Allehanda, som öppnat lokalredaktion i Falköping, och ökat upplagan i kommunen avsevärt.

Året därpå, 1979, köpte Herenco-koncernen i Jönköping tidningens aktier av familjen Vrang. Herenco hade tidigare köpt Västgöta-Bladet i Tidaholm, som senare slagits samman med Falköpings Tidning.

1981 startades tryckeriet Skaraborgspress i Skara, som ett samarbetsprojekt mellan FT/VB och tre andra tidningar i länet, nämligen Skaraborgs Läns Tidning, Nya Lidköpings-Tidningen och Skövde Nyheter. Alla tidningar utom NLT övergick därvid till tabloidformat.

1994 ersattes L-E Linnarsson som chefredaktör av Båsse Johansson, tidigare redaktionschef. Och 1996 upphörde FT som självständigt företag, för att tillsammans med Skövde Nyheter och SkLT bli nystartade Västgöta-Tidningar AB, med redigering i Skara och tryckning i Jönköping. Samtidigt återgick tidningen till tryckning i fullformat.

3.1.2. Falköpings-Posten

Falköpings-Posten startades i samband med en period av ekonomiska svårigheter för Falköpings Tidning, men också av framgång för och nyföretagaranda hos den liberala rörelsen i länet.

Initiativtagare till Falköpings-Posten skall bla.a. ha varit läkaren A.P. Westerberg, som också var en av stadens ledande politiker. Redaktör för tidningen till 1904 var boktryckaren Jacob Julius Jahn, som också var störste delägare.

Tidningens första nummer utkom 24 oktober 1899, och fick till en början ganska bra spridning. I en annons den 12/2 1900 hävdar tidningen att den är Falbygdens mest lästa tidning, och några dagar senare försöker man också i en annons visa det med statistik från Falköpings postkontor:

Falköpings-Posten	
är numera	
Falbygdens bästa annonsblad.	
Enligt uppgifter från Falköpings postkontor i går afton har nämligen	
Falköpings-Posten	2,663
Falköpings Tidning	1,318 postprenumeranter.

Vi vet inte hur tillförlitliga uppgifterna i annonsen är, och vi vet heller inte hur många läsare som de båda tidningarna hade utöver de postutdelade. Men det behöver knappast råda någon tvekan om att Falköpings-Posten vid seklets början var ett allvarligt hot mot Falköpings Tidning.

Falköpings-Postens upplaga tycks emellertid ha stagnerat ganska snart, och 1904 var det dags för ett redaktörsbyte. Julius Jahn försvann utan vidare kommentarer i oktober 1904, och ersattes av David Holmgren, tidigare kyrkoherde i Varnhem.

Holmgren hade varit en mycket populär kyrkoherde i Varnhem från 1879 till 1902, då han blivit avsatt från tjänsten efter en serie uppslitande tvister med domkapitlet i Skara om hanteringen av den så kallade de la Gardieska gravkassan. Holmgren hade, utan lov från överordnade myndigheter, använt gravkassan till att anlägga en kyrkopark. När det upptäcktes vägrade han erkänna att han agerat olämpligt, och gav sig i stället in i en häftig polemik med domkapitlet. Tvisten renderade honom 1899 två månaders fängelse för smädelse (han dömdes först till sju månaders fängelse, men straffet avkortades).

Fängelsetiden ska bara ha gjort honom mer populär. När han återkom till Varnhem i juli 1899 hyllades han som en hjälte av vänner och församlingsbor.

Men domkapitlet var inte färdig med honom, utan ville ha bort Holmgren från tjänsten, vilket det också lyckades med — den 23 maj 1902 fastställdes avsättningen av regeringen. Holmgrens popularitet i de breda folklagren var dock fortfarande betydande, han valdes i flera omgångar till riksdagen, där han var ledamot sedan 1897, samtidigt som rättens kvarnar fortsatte att mala.

När Holmgren tillträdde som redaktör för tidningen i Falköping gjorde han genast klart att han strävade efter "...att låta Falköpings-Posten framträda som ett konsekvent frisinnadt organ." Han var, som vanligt, polemisk i tonen, och ska en gång ha yttrat om konkurrenten Falköpings Tidning att "det behövs ingen slägga för att dräpa en lus".

Den som bildligt talat dräptes blev dock Holmgren, som 1906 avsattes från sitt riksdagsmannaupdrag, och dömdes till fängelse för förskingring av gravkassan. Han ska ha varit närvarande i riksdagen den 27 februari då domen lästes upp, men lämnade den sedan snabbt.

Den 2 mars 1906 meddelade Falköpings-Posten, där Holmgren fortfarande var ansvarig utgivare, i en notis att nytt riksdagsmannaval förestod i Holmgrens valdistrikt, som var Skånings, Vilske och Valle härad, och vidare:

"David Holmgrens vistelseort är för närvarande okänd, men antages det att han på åtskilliga personers tillskyndan lämnat Sverige för att i främmande land tillbringa sina återstående dagar och söka glömska af det förflutnas bitterhet."

Falköpings-Posten den 2/3 1906.

Falköpings-Posten var naturligtvis välunderrättad om vad tidningens utgivare hade för sig. Vad som hänt var att Holmgren snabbt hade lämnat både riksdagen och landet och emigrerat till Amerika, där han dog i en trafikolycka tio år senare.

När Holmgren smet iväg till USA 1906 efterträddes han som ägare och redaktör för Falköpings-Posten av Oscar Bogren, som fram tills dess varit folkskollärare och organist i Hössna utanför Ulricehamn. Bogren tillträdde som redaktör för tidningen den 13 mars 1906. Några år senare efterträdde Oscar Bogren Holmgren också i riksdagen, där han var ledamot för de frisinnade åren 1909 - 1919.

Under Bogrens tid blev Falköpings-Posten åtminstone ett par år lite modernare redigerad. De första bilderna kom — i januari 1912 fanns bilder av Axel Törnemans väggmålningar i riksdagen, och den 8 oktober samma år fanns en 3-spaltig bild på arméns fältbageri vid Rantens station utanför Falköping, som illustration till en manöver i Västergötland. 1913 blev det relativt vanligt med flerspaltiga rubriker i tidningen. Också första världskrigets utbrott 1914 uppmärksammades med bilder och flerspaltiga rubriker, men sedan blev redigeringen stramare igen.

Det är möjligt att redaktörsbytena, och striderna kring Holmgrens person, med tiden blev en belastning för Falköpings-Posten, vars upplaga började halka efter konkurrentens. 1908, det enda året som det finns siffror både för F-P och FT, hade Falköpings-Posten en upplaga på 3 500 exemplar, mot konkurrentens 6 400, och det är tveksamt om den sedan någonsin blev högre än så.

De sista åren, fram till nedläggningen 1916 var Manfred Andersson den som i praktiken redigerade tidningen, medan Bogren var upptagen med sitt riksdagsarbete. Bogren stod dock kvar som ansvarig utgivare.

När Falköpings-Posten lades ner den 29 september 1916 startades tidningen Westergötland, som kom ut med 2 nummer per vecka under perioden 3 oktober 1916 - 14 december 1920. Under den perioden utgavs också Nya Tidaholms-Tidningen som avläggare till Westergötland. Tidningen omfattade hela tiden 4 sidor, med annonser på förstasidan.

Den förste redaktören för Westergötland var Karl Kjellerson, som tidigare varit redaktör för frisinnade Ansgarii-Posten i Kristinehamn.

Kiellarsons besked om tidningens linje var tydligt. Han betonade nykterhetsarbetet, och anslöt sig även i övrigt till de frisinnades program. I sin anmälan skrev han:

”...Vi tveka icke att som nummer ett på vårt program sätta uppgiften att efter bästa förmåga söka främja kristendomen och det kristliga arbetet...”

Tidningen Westergötland hade flerspaltiga rubriker och fotografier redan i de första numren, och de som visades på bild var ofta personer med anknytning till frikyrkan eller nykterhetsrörelsen. Men tidningen var inget föreningsblad, utan tog upp andra nyheter också. Förebilden till tidningen var uppenbarligen den framgångsrika tidningen Jönköpings-Posten, som redigerades enligt liknande principer.

I februari 1918 slutade Kiellarson, för att bli redaktör för Borås Dagblad, och även hans medarbetare Elis Rönnblom slutade för att arbeta med Missionsförbundets ungdomsorganisation i Västergötland. Ny redaktör blev J. Alén, som närmast kom från Mariestads Läns-tidning. Han blev dock bara kvar ett halvår, innan han tillträdde som redaktör för Nya Lidköpings-Tidningen. I en avskedsartikel skrev Alén om tidningen Westergötland:

”Betänk att det är den enda frisinnade tidningen i hela östra Västergötland, ej blott i Skaraborgs län utan även i Älvsborgs. Inom hela detta ofantliga område finnes annars endast tidningar, som förfäktat reaktionära synpunkter eller rena klassintressen.”

Han hyste vidare...

”...förhoppningen, att vår tidning skall lyckas kämpa sig igenom begynnelseårens vedervärdigheter och vinna en stadgad ställning och ett väl rotat anseende. Måtte det ske så. Vördsamt, J. Alén.”

Det skulle inte lyckas. Alén såg vart det lutade, och hans efterträdare Assar Blomberg tvingades skriva tidningens dödsruna, under ett svart kors den 10 december 1920. Dödsrunan var bitvis ganska bitter:

”...ingen kunde väl tro, att den publik, vars meningsriktning tidningen sökt företräda, skulle visa sig så slö och ligkiltig – och man må säga pliktförgäten – att tidningen ej skulle äga bestånd i mer än fyra år.”

Westergötland den 10/12 1920.

Blomberg blev efter tidningens nedläggning journalist på Falköpings Tidning. När tidningen Westergötland lades ner fick prenumeranterna Bondeförbundets Tidning Landsbygden, som utgavs i Falköping.

3.1.3 Västergötlands Folkblad och Skaraborgaren

Socialdemokratin var svag i Skaraborgs län i början av seklet. Men i Falköping fanns en aktiv lokal partiorganisation, som ville starta en egen tidning, trots att området enligt partiets nationella indelning egentligen hörde till Ny Tids spridningsområde. Bakom satsningen i Falköping stod en privatperson, Nils Adamsson, som dock hade stöd av den lokala partiorganisationen och dess 60 medlemmar.

Tidningen, som fick namnet Västergötlands Folkblad, började utges i december 1910, men fick snabbt ekonomiska svårigheter. Redan i början av 1911 gjordes tidningsföretaget om till aktiebolag, med arbetarkommunen som huvuddelägare.

Men trots tidningens propagandainsats lyckades partiet inte få in någon representant i riksdagen i valet 1911. Stödet för tidningen fanns dock kvar. På hösten samma år antog arbetarkommunen ett uttalande, som slog fast att Västergötlands Folkblad var ”en av de viktigaste faktorerna i vårt arbete för socialismen i våra trakter.” Bakgrunden till uttalandet kan ha varit den press på tidningen som kom från Ny Tid, som var det officiella partiorganet för Västgöta-Dals partidistrikt. I januari 1912 startade Ny Tid en halvvecko-

upplaga, Västra Sveriges Folkblad, för spridning på landsbygden, i avsikt att motarbeta Västergötlands Folkblad, och vinna läsarna till den egna tidningen. Planen lyckades också – redan i februari gjorde arbetarkommunen i Falköping en uppgörelse med Ny Tid om att Västergötlands Folkblad skulle tryckas på Ny Tids tryckeri i Göteborg, för att sedan läggas ner som egen tidning. Titeln Västergötlands Folkblad fanns dock kvar t.o.m. november 1920, men tidningen hade från slutet av 1912 samma innehåll som Västra Sveriges Folkblad.

Upplagans storlek under den korta tiden som eget tidningsföretag är oklar. I Svensk annonstaxa för 1911 uppgav tidningen själv en upplaga på 11 000 exemplar, vilket Hadenius m. fl. i boken Partipress betraktar som en kraftig överdrift. Den korrekta siffran uppskattar de snarare till 2 000 exemplar.

De båda lokala konkurrenterna Falköpings-Posten och Falköpings Tidning uppgav vid samma tid (1910) upplagesiffror på 3 000-respektive 6 400 exemplar.

Medan socialdemokraternas centrala partiledning varit mycket negativ till startandet av Västergötlands Folkblad, eftersom den konkurrerade med det officiella partiorganet Ny Tid, fick uppföljaren Skaraborgaren partiets stöd. Den startades också efter ett formellt beslut om utredning av tidningsfrågan på det socialdemokratiska partidistriktets årsmöte i Skövde 1924, och ytterligare ett beslut om start på ett årsmöte i Falköping.

I juni 1926 utkom Skaraborgaren med två provnummer, följda av det första ordinarie numret den 3 juli 1926 (Tollin anger felaktigt 1/4 1926). Det var en 4-sidig tidning med 8 spalter. Förstasidan täcktes av annonser, det mesta redaktionella materialet fanns på mittuppslaget. Fotografier förekom redan i det första numret.

I kalkylerna inför tidningsstarten hade man räknat med en upplaga på 2 500 - 3 000 exemplar, men förhandsteckningen hade gått över förväntan, och redan det första numret måste tryckas i 4 000 exemplar, på en press där fram- och baksidan måste tryckas var för sig. Tryckningen tog därför mycket lång tid.

Tryckeriet hade tidningen fått överta efter tidningen Landsbygden, som slagits samman med det andra bondeförbundsorganet Vårt land och folk och flyttat från Falköping till Stockholm.

Redaktör de första åren var Anders Nilsson. Den 30 augusti 1928 kunde han presentera det första 8-sidiga numret (6 sp). Han betonade vid presentationen att det var fråga om en omläggning på prov, för att se hur läsekretsen reagerade på det nya formatet. Uppenbarligen blev reaktionerna positiva, eftersom det nya formatet bestod.

Den 28 september 1932 kom tidningen med en annonsfri förstasida, där huvudnyheten handlade om en svår jordbävning i Macedonien. Samtidigt presenterades en rad andra förändringar på tidningen, som fått nya lokaler på S:t Olofsgatan 18. Bland annat hade man köpt in en ny tryckpress, en flattricksrotationspress som klarade av att trycka alla sidor samtidigt, vilket inte den gamla pressen kunde. Det betydde att man fick med senare nyheter, eftersom tidningen nu, enligt den egna presentationen, kunde tryckas på bara 2 timmar, mot tidigare 16. (Tidningens förste redaktör, Anders Nilsson, berättade i avskedsnumret 1960 att det första numret tagit två dagar att trycka). En ny sättmaskin hade också inköpts.

1933 bytte tidningen chefredaktör, sedan Anders Nilsson blivit organisationssekreterare i den socialdemokratiska partistyrelsen. Han efterträddes av Karl Lantz, som närmast kom från Värmlands Folkblad. 1944 efterträddes Lantz av Anton Johansson, som kom från Kronobergaren i Växjö.

Den 1 november 1946 gick tidningen över till 6-dagarsutgivning. Det var det tredje försöket med daglig utgivning i länet. Tidningens redaktör, Anton Johansson, skrev i sin ledare om en milstolpe i tidningens historia.

De båda föregående försöken med daglig utgivning (Västergötlands Dagblad i Skara och Skaraborgs-Tidningen i Skövde), hade blivit kortvariga, men Skaraborgaren skulle hålla ut ganska länge.

Det var också en betydande statsning från Skaraborgarens sida. Chefredaktören kunde i sin anmälan meddela att en ny sättmaskin också var på väg, och att en tryckpress som klarade mer än 8 sidor skulle anskaffas inom kort.

"Med förenade krafter ska vi sträva mot nya milstolpar i Skaraborgarens utveckling. Det beror icke minst på det stöd vårt partifolk kan ge oss hur lång tid det skall dröja till nästa etapp.

A.J-n"

Som en försmak av vad som komma skulle omfattade redan numret den 1/11 1946 tolv sidor. Eftersom den nya pressen ännu inte hade kommit, måste tidningen den dagen ha tryckts i två omgångar.

Partifolkets stöd räckte emellertid inte till. Den 26 november 1957 meddelades på ledarplats att Skaraborgaren åter skulle bli tredagarstidning vid årsskiftet. Ekonomiska problem och för få prenumeranter angavs som orsaker.

"Tyvärr har upplagans stegring skett alltför sakta. Man skulle kunnat önska, att organisationernas intresse för sin tidning tagit sig uttryck i ett mera aktivt arbete i prenumerationskampanjerna. Ty det är klart att om Skaraborgarens upplaga under de här åren kunnat ökas avsevärt mera – helst fördubblas – så skulle vi kunnat fortsätta vår sexdagarsutgivning.

A.J-n."

Det är möjligt att chefredaktörens upfattning stämde, att tidningen kunnat överleva som daglig tidning om upplagan varit den dubbla. Men det är inte säkert. Visserligen hade tidningen då varit den största av Falköpingstidningarna, men Skaraborgaren konkurrerade inte bara lokalt, utan regionalt över hela länet. En del av dess problem var att den inte dominerade någonstans, utan var andratidning överallt, och ibland tredje- eller fjärde-tidning, vilket gjorde att de stora annonsintäkterna uteblev.

Tre år efter chefredaktörens klagan, lades tidningen ner. Dess sista nummer utom den 15 november 1960.

3.1.4 Lantbrukarrörelsens tidningar

Även lantbrukarrörelsen startade tidningar i Falköping vid seklets början. Den första, och mest betydande, hette Landsbygden, och har i första hand haft rikspolitisk betydelse, även om den i starten säkert var mest spridd i Skaraborgs län, och i angränsande delar av Älvsborg. Tidningen startades den 1 december 1910 av lantbrukaren Carl Berglund från Vättak, tidigare landstingsman för liberalerna, med John Kjellman som redaktör. Premiärnumrets anmälan, med rubriken "Bröder, låtom oss enas" var undertecknad av Berglund, och ytterligare 24 välkända jordbrukare från Falbygden, med olika partitillhörighet. Någon ny partibildning föreslogs inte i premiärnumret. I stället diskuterades lantbrukets problem, och flykten från landsbygden.

Så småningom kom ambitionen att bilda ett nytt politiskt parti att bli tydligare. Den 6 april 1911 presenterades ett utkast till partiprogram i tidningen, utan att något partinamn nämndes. Första gången namnet Bondeförbundet syntes i tryck ska ha varit i en insändare den 2 maj 1912. Och den 1 mars 1913 anordnade Berglund ett möte i Falköping, där man beslutade bygga upp en organisation med lokala partiföreningar, som tillsammans skulle bilda ett politiskt parti med namnet Bondeförbundets riksorganisation.

Bara några månader senare bildades en konkurrerande organisation, Svenska Bondeförbundet, vid ett annat möte i Falköping, organiserat bland andra av redaktör E. Dürango, som en tid arbetat med Berglund på tidningen Landsbygden. Den nya organisationen startade också en tidning, med namnet "Jorden och Folket", vars första nummer kom ut 27 november samma år, d.v.s. 1913, tryckt på Falköpings Tidnings tryckeri.

Jorden och Folket upphörde i juni 1915, då den efterföljdes av Vårt land och folk, utgiven i Stockholm, till en början som veckotidning. Ganska snabbt ökades utgivningsfrekvensen till 2 nummer per vecka 1918, till 3/vecka 1919 och från 1920 6/vecka. Vårt land och folk var partiorgan för Jordbrukarnas riksförbund, en konkurrerande partibild-

ning som Svenska bondeförbundet anslutit sig till. Vårt land och folk hade i mitten av 1920-talet en upplaga på 22 000 exemplar (Tollin, okontrollerad), vilket måste sägas vara ganska mycket vid den tiden. Tidningen gjorde också 1925-26 ett misslyckat försök att ge ut en daglig Stockholmsupplaga, med namnet Kvällstidningen.

Carl Berglunds tidning Landsbygden, med bl.a. John Kjellman i redaktionen, stannade i Falköping, och ökade också utgivningsfrekvensen, dock inte lika snabbt. Först 1920 började tidningen utges 2 gånger per vecka.

Kjellman var kvar på tidningen till slutet av 1917, då han flyttade till Göteborg, för att starta två konkurrerande tidningar "Bonde-tidningen" (två nummer per vecka) och "Landsbygdens Tidning" (ett nummer per vecka), möjligen i avsikt att minska den ganska maktfullkomliga Carl Berglunds inflytande i Bondeförbundet.

Berglund fortsatte att ge ut "Bondeförbundets Tidning Landsbygden" (namnet hade ändrats för att ge tidningen legitimitet som bondeförbundets officiella organ) till årsskiftet 1919-20, då den överläts till en tidningsförening ägd av bondeförbundare i Skaraborgs län. Den utkom då i två upplagor, en veckoupplaga, avsedd att vara partiets riksorgan, och en halvveckoupplaga för Skaraborgs län. 1922 övertog Landsbygden de båda tidningarna som Kjellman startat i Göteborg. De lades ner i november samma år. Och 1926 slogs tidningen samman även med Vårt land och folk, och flyttade till Stockholm, där den utgavs under namnet Svenska Landsbygden 1 juni 1926 – 31 december 1965 (tryckt i Södertälje från 1934).

3.1.5 Falköpings Nyheter

Under perioden november 1912 – december 1914 utkom ytterligare en frisinnad tidning i Falköping, vid sidan om Falköpings-Posten. Tidningen hette Falköpings Nyheter, och hade J.L. Silfving som redaktör. Silfving hade tidigare arbetat på Berglunds tidning Landsbygden en kort period. Falköpings Nyheter utkom 2 gånger per vecka.

Falköpings Nyheter beskrivs som en obetydlig tidning. Några uppgifter om dess upplaga finns inte. De sista två månaderna före nedläggningen trycktes Falköpings Nyheter i Skövde.

3.1.6 Diskussion:

Det tycks som om den liberala tidningen Falköpings-Posten startade med gott självförtroende 1899. Falköpings Tidning var i ekonomisk kris sedan först den kritiske redaktören Axel Jäderin retat stadens mäktiga, och därefter den godmodige August "Bokis" Johansson kanske varit lite väl jovialisk.

När initiativet att ombilda tidningen till aktiebolag togs vid ett möte 1899, var situationen uppenbarligen kritisk. Det var absolut inte säkert att det var Falköpings Tidning som skulle klara de första åren på 1900-talet. Det kunde mycket väl ha blivit den nystartade Falköpings-Posten i stället.

Det finns inga avgörande skillnader i tidningarnas redigering de första åren (Tabell 3.2).

Tabell 3.2: Nyckelår för 1900-talets tidningar i Falköping

	FT	FP	Skaraborgaren
Grundad år	1857	1899	1926
Flerspaltiga rubriker	1913-14	1913	1926
Bilder (mer än enstaka)	1914	1912	1926
Mer än 4 sidor	1923	—	1928
Annonsfri förstasida	1978	—	1932
Daglig utgivning (6/vecka)	1996	—	1946-57

Tabell 3.3: Resultat i Falköpings stad vid några riksdagsval på 1900-talet (%)

År	1911	1920	1932	1944	1956
Moderaterna/högern	24	40	35	24	17
Bondeförbundet/centern	-	0	2	2	3
Frisinnade/folkpartiet	37	26	14	23	31
Socialdemokraterna	39	28	47	47	46
Kommunisterna	-	6	**	4	2
Antal röstande i Falköping	640	707	3 049	4 501	7 061

** Kommunisterna var 1932 splittrade i Kilströmarna och Sillenarna. Tillsammans fick partierna 3 % av rösterna i länet.

I stället var det politiken och den ekonomiska skötseln som avgjorde vilken av tidningarna som skulle vinna läsarnas gunst. Möjligen spelade också redaktörsbyten och det personliga förtroendet för tidningarnas redaktörer också en viss roll.

Förutom att locka läsare i Falköping med omnejd satsade båda tidningarna på grannstaden Tidaholm. Enligt Kjellgrens bok *Tidaholm – från sätesgård till industriort*, hade de vid sekelskiftet omkring 200 prenumeranter var i grannstaden, Falköpings Tidning lite fler, och Falköpings-Posten lite färre. Båda tidningarna fick också de kommunala annonserna från Tidaholm.

Tidningarnas totalupplagor är dåligt kända från seklets början, men enligt Tollin ska Falköpings-Posten 1902 haft en upplaga runt 4 000 exemplar, och Falköpings Tidning två år senare 5 500 exemplar. 1906, två år efter det att Falköpings Tidning startade en avläggare i Tidaholm, redovisade avläggaren en upplaga kring 700 exemplar.

Samma år avsattes Falköpings-Postens chefredaktör från sin riksdagsplats, och emigrerade till USA, vilket kan ha varit början till slutet för den liberala tidningen, även om också hans efterträdare var en driftig person. Redan 1908 var Falköpings Tidning i det närmaste dubbelt så stor som konkurrenten, ett försprång som den liberala tidningen aldrig tycks ha hämtat in.

Falköpings Tidnings chef, Erik Vrang, beskrivs i olika minnesartiklar som en ovanligt energisk person. Han kom till Falköping när han var i 30-årsåldern, och han fick i den nya bolagsbildningen stöd av några av traktens betydande politiska och ekonomiska makthavare. Genom sitt politiska och ideella arbete skaffade han sig också snabbt ett stort kontaktnät.

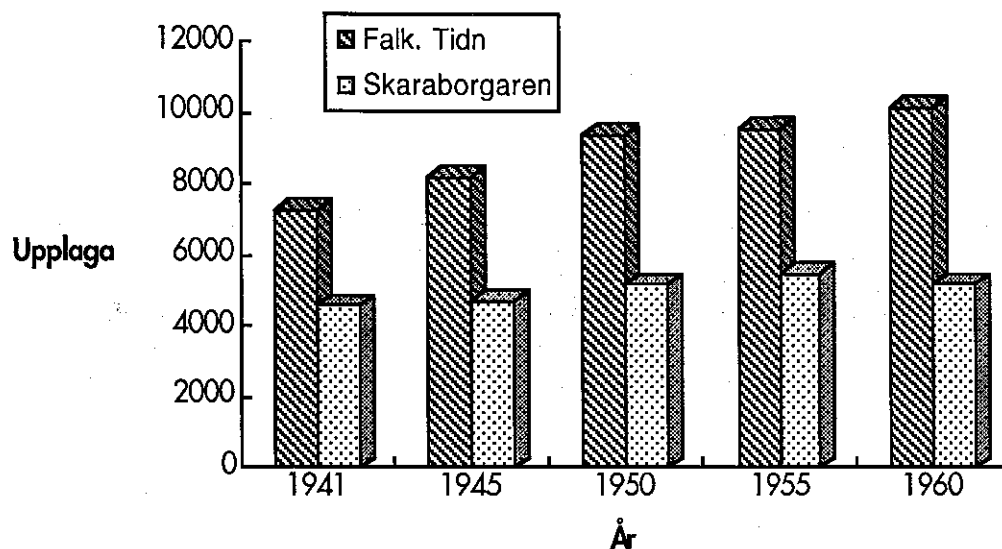
Visserligen fanns ett motsvarande liberalt stöd för Falköpings-Posten. Det var säkert inte obetydligt i Falköpings stad, där liberalerna var starka i seklets början. Men de konservativa brukspatronerna bakom Falköpings Tidning var uppenbart viktigare, vilket kan förklaras med att Falköping då som nu omgavs av en folkrik landsbygd, dit de liberala strömningarna kan ha haft svårt att tränga ut (Tabell 3.3).

Det stora antalet vänsterinriktade tidningar som startades i Falköping och Tidaholm kring 1910 bör också ha utgjort påfrestningar för Falköpings-Postens prenumerantunderlag, medan den konservativa Falköpings Tidning bör ha påverkats mindre. Möjligen kan bonderörelsens tidningar ha inneburit vissa problem också för Falköpings Tidning, men åtminstone tidningen Landsbygden var uttryckligen icke-konservativ, och kan inte gärna ha lockat särskilt många konservativa läsare.

Faktorerna som fällde avgörandet under seklets första decennier kan alltså ha varit Falköpings Tidnings energiske redaktör, en stor konservativ landsbygd, problem med rättvisan för Falköpings-Postens redaktör och stödet till Falköpings Tidning från viktiga personer i samhället, samt eventuellt trängseln på den tidens politiska vänsterkant.

Det som gjorde att Falköpings Tidning senare också klarade av konkurrensen från den socialdemokratiska tidningen Skaraborgaren förklaras rimligen med de i sammanhanget vanliga faktorerna större lokal täckningsgrad, fler lokala annonser, bättre ekonomi och

Diagram 3.1: Upplagor för Falköpings Tidning och Skaraborgaren

Tidningen Skaraborgaren lades ner i november 1960.

bättre resurser att täcka de lokala nyheterna. Det var i längden omöjligt för Skaraborgaren med omkring 5 000 prenumeranter spridda över hela Skaraborgs län att konkurrera med Falköpings Tidnings 10 000 prenumeranter koncentrerade till Falköping och dess närmaste omgivning (Diagram 3.1). Det enda som kunde ha givit utslag i motsatt riktning hade varit ett mycket starkt ideellt stöd i flera år från de i och för sig ganska starka arbetarekommunerna i Falköping, Lidköping, Mariestad och Skövde. Men som på de flesta håll i landet har det lokala intresset gått före det politiska, vilket åtminstone före det statliga presstödet har omöjliggjort tidningsprojekt av det slag som Skaraborgaren försökte sig på.

3.2 Lidköping

Lidköping skiljer sig från de övriga viktiga tidningsstäderna i Skaraborg, genom att det där är den sist startade tidningen, Nya Lidköpings-Tidningen, som vunnit upplagekriget.

Det typiska för Lidköpings tidningsutgivning är annars fädagarsutgivningen. Det har aldrig utgivits någon daglig tidning i staden. Fram till 1941 var det utgivning två gånger i veckan som gällde för samtliga tidningar (med undantag för stadens äldsta tidning Lidköpings Tidning som utkom en gång i veckan fram till 1855), därefter har utgivningsfrekvensen varit tre nummer per vecka.

3.2.1 Westgöta-Posten

Under hela 1890-talet var Westgöta-Posten ensam tidning i Lidköping. Tidningen hade startats 1888, den var konservativ, och förespråkade tullar för att gynna den inhemska produktionen. Den konservativa linjen skulle bestå så länge tidningen fanns kvar.

En period på 1890-talet hade tidningen en avläggare i Vara. Det första numret av Vara Tidning utkom 5 januari 1894, och tidningen fanns kvar till utgången av 1896. Utgivningsbeviset innehades av snickeridirektören Nils Lagerlöf, som också gav ut Westgöta-Posten. Redaktörerna var också desamma för båda tidningarna, nämligen K.W. Hallquist till juli 1896, och därefter Sven Kling.

I april 1898 kom Emil Sjöberg att ta över som redaktör. Han blev senare också tidningens utgivare i två omgångar. Den första upphörde i april 1905, då Sjöberg flyttade till Eksjö-Tidningen.

Under denna Sjöbergs första period på tidningen fick Westgöta-Posten konkurrens. Den inleddes 1903 då den frihandelsvänliga Nya Lidköpings-Tidningen startades av frisinnade krafter i Lidköping. Konkurrensen varade i nära 40 år, innan den nyare av tidningarna konkurrerat ut den äldre.

Den WP-redaktör som skulle konkurrera med NLT blev i första hand Emil Ekdahl, som efterträdde Sjöberg 1905. I en första omgång blev han emellertid bara kvar på tidningen i tre år. I september 1908 slutade Ekdahl, och Sjöberg återinträdde som utgivare och redaktör ett par år, efter sejouren i Eksjö. I september 1910 övertog Ekdahl sysslan igen, och den behöll han ända till utgången av juli månad 1930, då han gick i pension.

Under Ekdahls, och i någon mån Sjöbergs, tid moderniserades Westgöta-Posten, men det skedde i små försiktiga steg.

De första fotografierna dök upp i tidningens julnummer, där framför allt 1907 års 8-sidiga utgåva bör ha överraskat läsarna genom sitt omfång och sin fina kvalitet. I den ordinarie tidningen tycks det första fotografiet ha varit ett dubbelt inramat 1-spaltigt foto på "Dr P.J.C. Lundgren som på torsdagen kunde fira sitt 25-årsjubileum som överläkare vid Lidköpings lasarett". Det fanns i tidningen den 13 oktober 1908. Några veckor senare kom ett stort reportage med tre fotografier från den nyinvidga järnvägslinjen mellan Lidköping och Kålland (10/11 1908).

Både foton och flerspaltiga rubriker förblev dock sällsynta i Westgöta-Posten ytterligare ett par år, säkerligen mycket beroende på att det var ont om utrymme i de fortfarande bara 4-sidiga tidningarna. Mot slutet av 1911 började dock rubrikerna växa något, och fotografier blev också vanligare. Ett exempel är den 2-spaltiga rubriken "Den nya ministären" den 10 oktober 1911, där några av ministrarna presenterades med fotografier, och andra med tecknade porträtt. De olympiska spelen i Stockholm 1912, och Balkankriget samma år, innebar något av brytpunkter för den typografiska formen i W-P. Både olympiaden och kriget presenterades vecka efter vecka med foton och flerspaltiga bilder, och detsamma gällde givetvis första världskriget som bröt ut sommaren 1914. Riktigt vanliga blev dock varken fotografierna eller de flerspaltiga rubrikerna förrän i slutet av 1920-talet, då Westgöta-Posten börjat komma ut med 8-sidiga tidningar.

Det första 8-sidiga numret utkom den 4/12 1928. Tidningen kom därmed före konkurrenten NLT, som inte klarade av att göra flersidiga tidningar förrän nästan ett år senare.

I februari 1930 överraskade W-P läsarna igen, då med en förstasida utan annonser. Premiärnumrets förstasida toppades av den sexradiga rubriken över två spalter:

"Rörigare brukshästar för småbruken i länet. Liten ardenner eller nordsvensk häst; det är frågan. Diskussion inför hästavelskommittén i lördags kunde ej lämna svaret. — Hushållningssällskapet vill hjälpa."

Övre högra hörnet på samma sida upptogs av en 3-spaltig bild av den svenska drottningens hus i Rom, med rubriken: "Från drottningens sjukläger — ingen omedelbar fara". Det som kanske ändå väckte visst intresse hos tidningens läsare var notisen mellan dessa huvudnyheter — en notis som beskrev hur kyrkoherde A. Marino i Närunga lyckats se till att traktens frikyrkliga söndagsskollärare inte fick någon sprittilldelning på sina motböcker. (Marino hade i början av 1900-talet varit ägare bland annat till den konservativa tidningen Vestergötlands Dagblad i Skara).

Även om rubriksättningen och nyhetsurvalet inte var så spännande hade Westgöta-Posten ändå kommit före konkurrenten Nya Lidköpings-Tidningen i den tekniska och typografiska utvecklingen. Men det hjälpte inte. Efter ett tiotal år tvingades Ekdahls efterträdare Robert Ryholm konstatera att NLT gått om gamla Westgöta-Posten ordentligt. När AB Tidningsstatistik för första gången redovisade tidningarnas upplagor 1941 var Nya Lidköpings-Tidningens 7 300 exemplar, och Westgöta-Postens bara 3 100.

Samma år, 1941, slogs Westgöta-Posten samman med likaledes konservativa Västergötlands Annonsblad/Skara-Posten i Skara, som också hamnat i upplagemässigt under-

läge gentemot sin ortskonkurrent Skaraborgs Läns Tidning. Men sammanslagningen lyckades inte, trots att utgivningsfrekvensen ökades till tre nummer i veckan. Året efter hade W-P:s upplaga sjunkit till bara 1 300 exemplar.

De tre tidningarna fortsatte dock att ges ut parallellt från tryckeriet i Skara till 1 oktober 1954, då Westgöta-Posten slopades som separat edition, liksom Skara-Posten, som var Västergötlands Annonsblads stadsupplaga i Skara.

Men inte heller som enhetstidning klarade sig företaget i konkurrensen. Den gemensamma upplagan 1955 var bara 6 700 exemplar. Året därpå köptes företaget av Skaraborgs Läns Tidning, som slog samman tidningarna till Skaraborgs Läns Tidning, med underrubriken Västergötlands Annonsblad.

I denna form fortsatte tidningen, som utkom med sex nummer i veckan, länge att konkurrera med varannandagstidningen Nya Lidköpings-Tidningen. Särskilt de dagar då NLT inte kommit ut har Skaraborgs Läns Tidning länge haft en viss upplaga i Lidköping, delvis som ett arv från Westgöta-Postens dagar.

3.2.2 Nya Lidköpings-Tidningen

Första numret av Nya Lidköpings-Tidningen kom ut den 3 april 1903. Tidningen var fyrsidig och tryckt på en enkel tryckpress. Den utkom med två nummer per vecka.

Ideologiskt kom NLT till som en frisinnad motvikt till den då dominerande tidningen i Lidköping – den konservativa Westgöta-Posten, startad 1888. Drivande kraft i det nya, frisinnade, tidningsföretaget var rådman Sven Ottosson-Lagerberg. Han blev emellertid strax efter tidningsstarten utsedd till borgmästare i Nora, och flyttade från Lidköping. I hans ställe trädde skofabrikören Carl Nylén, som från starten fungerat som tidningens direktör, och nu också blev ansvarig utgivare.

Redaktör den första tiden var Hugo Hägglund, som dock snabbt fick sparken sedan han ertappats berusad på jobbet. Ny redaktör blev i stället Ernst H Lindahl, som egentligen anställdes som tryckeriföreståndare.

1908 arrenderade Lindahl tidningen, tillsammans med en medarbetare, Knut Schröder, men i mitten av 1910 begärde arrendatorerna att avtalet skulle upphöra, vilket tidningens styrelse gick med på. Strax därpå gick tidningens tryckpress sönder, sedan en tryckare glömt en hammare i maskinen. En ny, och större press med dubbla tryckcylindrar köptes in. Den visade sig slitstark, och fungerade ända till februari 1938, då den ersattes av en flattryckrotationspress.

Under Lindahls tid på tidningen startades avläggare till NLT i Vara (Nya Vara-Tidningen 1904–22) och Grästorp (Grästorps-Tidningen 1904–12), samt en veckoupplaga, med namnet Westgöta-Tidningen (1909–22). Betydelsen av tidningarna för Vara och Grästorp ska nog inte underskattas. Befolkningen på slätten var stor, och att det gick att bygga upp tidningar med stor upplaga och god ekonomi på landsbygdsläsarna visade vid seklets början förre Lidköpingsredaktören Johan Isaksson, som i Skövde byggde upp Skaraborgs Läns Annonsblad just på ett sådant koncept.

Sedan arrendet med Lindahl upphört upprättades sommaren 1910 ett nytt arrendekontrakt med tre kompanjoner, Axel Hörning som var tryckeriföreståndare på ortskonkurrenten Westgöta-Posten, tryckerifaktor Jacob Lagerlöf från Åmål och teknikern Johan Martinsson. Redan följande år köpte de tre arrendatorerna tidningen, och den 4 november 1911 övertog Hörning uppdraget som ansvarig utgivare, ett uppdrag han hade till 1920 då han dog av hjärtsvikt.

Det var de tre kompanjonerna som införde nyheter som fotografier och flerspaltiga rubriker i NLT. Bland de första exemplen var en artikel om översvämningar i Lidköping i juli 1910, vilket uppmärksammades med ett fotografi från Västra hamnen under en 2-spaltig rubrik: "Från Vänerens översvämningar i Lidköping". 1911 byts de gamla träsnitten mera allmänt ut mot fotografier, men rubrikerna förblev små och bilderna få i ytterligare många år.

Undantag förekom dock, inte minst i rapporteringen från första världskriget, och i rapporteringen om en tågolycka i Malmslätt i juni 1912, som uppmärksammades med en

treradig trespaltig rubrik: "Fasaväckande järnvägsolycka vid Malmslätt i Östergötland. Tjugo personer dödade" (NLT 18/6 1912).

När Axel Hörling dog i september 1920 blev Jacob Lagerlöf ny utgivare av tidningen, ett uppdrag som han hade till sin död 1943, då Axels son Folke Hörling tog över sysslan. Under Lagerlöfs tid som chef flyttade tidningen från sina ursprungliga lokaler vid Mellbygatan till ett tidigare ordenshus för logen Blå Bandet, i hörnet Målare-Källaregatan. Det skedde i maj 1923.

Strax innan hade tidningen lagt ner sin Vara-upplaga (Grästorps-Tidningen lades ner redan 1912), vilket senare redaktörer beklagat, eftersom det lämnade fältet fritt för andra tidningar att ta över den stora, och ganska välmående, Varaslätten. Det kom att dröja till 1900-talets sista decennier innan Nya Lidköpings-Tidningen åter på allvar kunde göra sig gällande på slätten.

Hösten 1929, när tidningen funnits i de nya lokalerna några år, genomfördes en genomgripande modernisering av tidningen, som fram tills dess bestått av fyra stora sidor med annonser och text, där den grafiska utstyrelsen inskränkte sig till enspaltiga rubriker, porträttbilder och en och annan sällsynt större reportagebild.

Men den 8 november 1929 ändrades detta, då NLT började komma ut med åtta sidor, med något mindre sidformat än tidigare. Alldeles efter omgörningen var redigeringen fortsatt stram, men ganska snart tillät sig redaktionen bilder och flerspaltiga rubriker i betydligt större utsträckning än tidigare. De 8-sidiga tidningarna var ett svar på konkurrenten Westgöta-Postens satsning på flersidiga tidningar året innan.

I samband med att den nya tryckpressen togs i bruk i februari 1938 slopades också annonserna på förstasidan (det har dock förekommit långt senare att sidan ett utgjorts av en helsidesannons, men då har det varit undantag, inte regel).

Under Lagerlöfs tid gav också konkurrenten Westgöta-Posten upp som självständigt organ. Tidningen slogs samman med likaledes konservativa Västergötlands Annonsblad i Skara (den trycktes dock som separat edition för Lidköpingsbygden till september 1954). Sammanslagningen skedde vid årsskiftet 1941-42. I samband med sammanslagningen började både Westgöta-Posten och Nya Lidköpings-Tidningen utkomma 3 gånger per vecka.

Under Axel Hörlings och Jacob Lagerlöfs tid som utgivare och ekonomiansvariga hade andra personer lett NLT:s nyhetsavdelning och ledarredaktion. 1949, när den dåvarande redaktionschefen flyttade, tog Folke Hörling över även den sysslan, och samlade hela tidningens ledning i sin hand.

1951 byttes Nya Lidköpings-Tidningens gamla press från 1938 ut mot en 32-sidig rotationspress, som tjänstgjorde tills tidningen gick med i tryckerisamarbetet Skaraborgspress i Skara 1981.

1986 övertogs Folke Hörlings befattningar av hans son Lennart.

En period på 1980-talet fördjupades samarbetet mellan NLT och Herenco, ägare till bland annat Skaraborgs Läns Tidning, Falköpings Tidning och Västgötabladet. Samarbetet inleddes 1981 då företagen gick ihop om den gemensamma tryckcentralen i Skara, och fördjupades då de 1986 gick in i Skövde Nyheter med vardera 50 % av ägarkapitalet. Vid mitten av 1990-talet har samarbetet upphört. Skövde Nyheter övertogs i januari 1995 helt av Herenco, som också flyttade tryckningen av sina tidningar till Jönköping. Hösten 1997 lades det samägda tryckeriet i Skara ner, och NLT flyttade tryckningen till Göteborgs-Postens tryckeri i Göteborg.

Ytterligare en förändring under 1990-talet är att NLT 1992 flyttat in i ett nytt tidningshus vid Stenportsgatan i centrala Lidköping, sedan det gamla tidningshuset blivit för trångt.

3.2.3 Skaraborgaren väst

En kort period, september 1983 – december 1985, utkom en nystartad socialdemokratisk tidning, Skaraborgaren väst, i Lidköping. Den utgavs egentligen av Västgöta-Demokraten i Borås, och trycktes i Jönköping, på Smålands Folkblads tryckeri. Skaraborgaren Väst

Tabell 3.4: Nyckelår för 1900-talets tidningar i Lidköping

	NLT	WP
Grundad år	1903	1888 (1842)
Flerspaltiga rubriker	1929 (1912)	1930 (1912)
Bilder (mer än enstaka)	1911	1912
Mer än 4 sidor	1929 (nov)	1928 (dec)
Annonsfri förstasida	1938 (feb)	1930 (feb)
Daglig utgivning (6/vecka)	—	—

kom ut med ett nummer per vecka. Tidningen var ett försök att återge socialdemokratins i länet ett eget språkrör, efter nedläggningen av den gamla Skaraborgaren, som utgavs i Falköping fram till 1960. Fast initiativet kom denna gång inte från Skaraborg, utan från tidningen Västgöta-Demokraten i Borås, som såg en chans att slippa säga upp grafisk personal genom att ge ut tidningar i Skaraborg, med hjälp av det statliga presstödet.

Tidningen blev ingen succé. Efter problem med distributionen, och stor omsättning på personalsidan, lades den ner efter drygt två år. Något hot mot den etablerade Nya Lidköpings-Tidningen blev aldrig Skaraborgaren Väst.

3.2.4 Diskussion:

Tidningssituationen i Lidköping liknar den som funnits på flera andra håll i Skaraborgs län, med en konservativ och en liberal tidning som konkurrerat om läsarna under 1900-talets första hälft. Som länets största stad bör Lidköping vid seklets början ha varit en ganska attraktiv etableringsort för tidningar, Men samtidigt hade staden missat de viktigaste järnvägsdragningarna, vilket minskade dess attraktionskraft. Johan Isaksson, som möjligen hade ett recept för framgång, och kunde ha blivit stadens konservativa tidningskung, hade förmodligen av den anledningen flyttat till Skövde strax före seklets ingång.

Det öppnade fältet för stadens liberaler, som startade Nya Lidköpings-Tidningen, och tog upp konkurrensen med högerens Westgöta-Posten.

Tidningarna moderniserades i ungefär samma takt. Fotografier och flerspaltiga rubriker infördes under samma tidsperiod, och båda tidningarna ökade antalet sidor ungefär samtidigt i slutet av 1920-talet (Tabell 3.4). Ändå fick NLT med tiden ett visst försprång. Vad som varit utslagsgivande vet vi inte med säkerhet.

Något som kan ha givit Nya Lidköpings-Tidningen en viss fördel var de tre landsbygds-

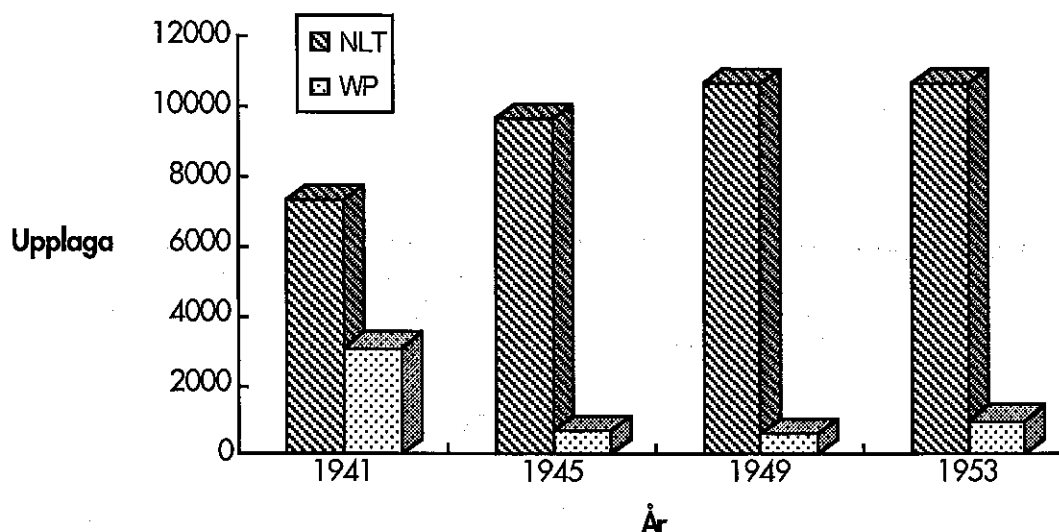
Tabell 3.5: Valresultat i Lidköpings stad vid några riksdagsval under 1900-talet (%)

År	1911	1920	1932	1944	1956
Moderaterna/högern	42	43	29	19	13
Bondeförbundet/centern	—	—	—	—	—
Frisinnade/folkpartiet		16	12	16	29
Socialdemokraterna	58*	32	46	44	47
Kommunisterna	—	9	**	21	1
Antal röstande i Lidköping	731	767	3 876	5 813	8 232

* Liberaler och socialdemokrater hade valsamverkan i delar av Skaraborgs län i valet 1911.

** Kommunisterna var 1932 splittrade i Kilströmarna och Sillenarna. Tillsammans fick partierna 3% av rösterna i länet.

Diagram 3.2: Upplagor för Nya Lidköpings-Tidningen och Westgöta-Posten

Lidköpings Tidning / Westgöta-Posten köptes upp och blev en edition av Västergötlands Annonsblad i Skara 1941. Editionen lades ner i oktober 1954.

upplagorna Grästorps-Tidningen, Nya Vara-Tidningen och Westgöta-Tidningen. Det är också möjligt att den samlade vänsterns styrka i Lidköping kring 1930 hade en viss betydelse för att ge den liberala tidningen ett försprång (Tabell 3.5). Eftersom staden var relativt stor hade mera konservativa värderingar på landsbygden mindre betydelse än i exempelvis Falköping. På den ganska tätbefolkade Varaslätten och trakterna kring Kinnekulle konkurrerade tidningarna i Lidköping dessutom med tidningarna från Skara, vilket gjorde hemmamarknaden i staden Lidköping än mer betydelsefull.

När så AB Tidningsstatistikens första mätningar 1941 visade att Nya Lidköpings-Tidningens upplaga var mer än dubbelt så stor som Westgöta-Posten, gick raset för den mindre av de två oerhört snabbt (Diagram 3.2). I praktiken hade Nya Lidköpings-Tidningen ett litet tidningsmonopol i hemstaden redan vid mitten av 1940-talet. Det var inte förrän Westgöta-Posten först gått upp i Västergötlands Annonsblad i Skara, och denna i sin tur fusionerat med 6-dagarsutgivna Skaraborgs Läns Tidning i december 1956, som det åter blev konkurrens i Lidköping, åtminstone de dagar som NLT inte kom ut.

I längden blev det dock den lokala tidningen som vann konkurrensen om läsarna. Skaraborgs läns tidnings lokalkontor i Lidköping lades också ner i mitten av 1980-talet, möjligen som en effekt av de båda tidningarnas samarbete inom tryckeriet AB Skaraborgspress i Skara.

3.3 Mariestad

Under 1900-talet har två tidningar dominerat tidningsmarknaden i Mariestad. Dels har det varit den högerinriktade Tidning för Skaraborgs Län, dels den frisinnade Mariestads Läns-tidning, startad i januari 1891, under namnet Västergötlands Annonsblad (provnummer i december 1890).

3.3.1 Tidning för Skaraborgs Län

Strax efter det att Tidning för Skaraborgs län fick konkurrens på tidningsmarknaden 1890 genomfördes två motdrag i det Bergska tryckeriet. I december 1892, när konkurrerande

Vestergötlands Annonsblad varit igång i två år, startades en liknande tidning, med namnet Nya Annonsbladet, med utgivning en gång i veckan. Ungefär samtidigt slopades de gammaldags frakturstilarna i tidningen.

1892 hade Emil Karlström tagit över TSL:s tryckeri, som han utrustade med en större, motordriven tryckpress. Energikällan var stadsgas, vilket var lätt att få tag på för Karlström. Mariestads gasverk låg alldeles i närheten av tryckeriet.

Komplementet, Nya Annonsbladet, blev inte långvarigt. Redan i februari 1894 slogs annonsbladet samman med TSL. Då hade konkurrenten Vestergötlands Annonsblad redan omvandlats till Mariestads Läns Tidning, med utgivning två gånger per vecka. Dessa två tidningar – Mariestads Läns Tidning och Tidning för Skaraborgs Län – skulle sedan konkurrera om läsarna i Mariestad ända till våren 1952.

Karlström moderniserade tryckeriet efterhand. 1910 köptes den första sättmaskinen, och 1915 ytterligare en. Vid det laget hade gasdriften i tryckeriet ersatts med elektricitet. Under hans tid förnyades också redigeringen av tidningen, med fotografier och flerspaltiga rubriker.

1919 sålde Karlström tidningen till ett bolag med namnet Aktiebolaget Tidning för Skaraborgs län. Då tillträdde också Gotthard Björk i företaget, som redaktör och VD. Under hans tid lade företaget till "Mariestads-Tidningen" till namnet, för att undvika förväxling med de många andra "läns tidningarna" i Skaraborgs län (1924).

1930 köptes en 8-sidig flattrycksrotationspress, som gjorde det möjligt för tidningen att trycka mer än fyra sidor.

I oktober 1934 köptes ortskollegan Mariestads Läns Tidning upp av TSL, främst för att man ville komma åt en tomt som tidningen ägde. Tidningsrörelsen och tryckeriet såldes senare igen.

1942 ökade tidningen utgivningsfrekvensen från två till tre nummer i veckan, samtidigt som konkurrenten Mariestads Läns Tidning gjorde samma sak. Det är oklart vilken av tidningarna som tog initiativet – det kan ha varit TSL som velat utnyttja försprånget och knäcka konkurrenten, men det kan också ha varit Läns Tidningen som gjorde ett försök att komma ikapp. Resultatet blev i alla fall att båda ökade utgivningen samtidigt, och att TSL drog ifrån ordentligt upplagemässigt.

1951 byttes den 8-sidiga pressen mot en press som klarade 20 sidor. Och i april 1952 lades konkurrenten, den liberala Mariestads Läns Tidning, ner. I samband med det övertog TSL konkurrentens avläggare i Karlsborg.

Gotthard Björk, som kom till TSL 1919 var kvar på företaget som redaktör och ansvarig utgivare till 1957, och som VD till 1963, då Anderkoncernen köpte tidningen, sedan den en kort tid ägts av Högerns förlagsstiftelse. Björk efterträddes som redaktör av Roy Runemo, och som VD av Harry Lundkvist, som stannade till 1979.

När Anderkoncernen övertog tidningen 1963 flyttades också tryckningen. Från att tidigare ha producerats på eget tryckeri i Mariestad kom TSL i stället att tryckas på koncernens tidningstryckeri i Karlstad. I september 1965 övergick TSL från eftermiddagsutgivning, till att bli morgontidning. Och i september 1966 gick tidningen över till utgivning fem dagar i veckan.

Nästa viktiga förändring skedde 1969-70 när Anderkoncernen, genom TSL, köpte Skaraborgs Läns Annonsblad (senare namnändrad till Skaraborgs Läns Allehanda) i Skövde. Det innebar att TSL på sikt skulle få möjlighet till tryckning på närmare håll än i Karlstad, men också att företaget i viss mån koncentrerade sina resurser till det ekonomiskt intressantare Skövde. Det visade sig dels genom att Karlsborgs-Tidningen överläts från TSL till SLA, vilket skedde januari 1973, dels genom att den gemensamma tryckningen förlades till Skövde. Det skedde den 30 mars 1982, då tryckningen av TSL flyttades till SLA:s tryckeri, efter att ha utförts i Karlstad sedan 1963.

1988 startade Anderkoncernen en liten lokal nyhetsbyrå i Mariestad, med namnet Nyhetsgruppen. Byrån sköter länsbevakningen åt koncernens tidningar i Skaraborgs län, men förser också andra tidningar i koncernen med en del reportage.

Mariestadstidningen TSL har under hela 1900-talet dragit politiskt åt höger, med lite olika nyanser.

3.3.2 Vestergötlands Annonsblad / Mariestads Läns Tidning

Vestergötlands Annonsblad startades med ett par provnummer i december 1890, och det första ordinarie bladet den 3 januari 1891, av boktryckaren C.F. Bergström, som också var tidningens ansvarige utgivare.

Bergström hade tidigare arbetat som typograf på Abr. A. Bergs tryckeri, där han arbetade sig upp till faktorsjobbet. Efter studier i Stockholm och i Tyskland återvände han till hemstaden, där han grundade ett eget tryckeri, Mariestads Typografiska Anstalt, C.F. Bergström, och startade en tidning med namnet Vestergötlands Annonsblad.

1893 omvandlades tidningen, först genom övergång från veckoutgivning till utgivning två dagar i veckan, och därefter i juni genom att titeln ändrades till Mariestads Läns Tidning. Strax därpå bytte tidningen också redaktör, från L.R. Ek, som tillträdde bara någon månad efter starten av Annonsbladet, till Ragnar Kock, som dock lämnade tidningen efter mindre än ett år. Över huvud taget hade tidningen stor omsättning på redaktionella medarbetare på 1890-talet.

Sedan grundaren C.F. Bergström avlidit i juni 1904 tillträdde musikdirektör Fr. O. Helander som redaktör och ansvarig utgivare av tidningen, som drevs vidare av Bergströms dödsbo. I oktober 1909 köpte boktryckare E. Sterner tidningen, och övertog utgivarskapet, men Helander var kvar som redaktör ytterligare fyra år.

Sterner startade också en avläggare i Karlsborg. Under namnet Karlsborgs-Tidningen utkom den två gånger i veckan från mars 1915.

Under Helanders redaktörskap infördes både fotografier och flerspaltiga rubriker i Läns Tidningen. Enstaka träsnitt, föreställande jubilerande kungar eller nytillträdna biskopar, hade funnits sedan seklets början, men den 4 februari 1908 överraskade tidningen med att också publicera fotografier, föreställande "de tre skönaste kvinnorna i Sverige". Det var de tre vinnarna i tidningen Iduns skönhetstävling som presenterades med var sitt enspaltigt porträtt.

Den 24 mars samma år dök nästa foto upp i tidningen. Den gången var det ett målat(!) porträtt av kung Gustaf V som avfotograferats. För säkerhets skull presenterades den bilden i större format (4 spalt) än skönhetsmisserna.

I februari 1919 köptes Mariestads Läns Tidning, och Karlsborgs-Tidningen, av redaktör Isac Goldman. Han kom från Karlstad och hade arbetat som journalist på Värmlands Läns Tidning, Nerikes-Tidningen, och Västerbottens-Kuriren innan han kom till Mariestad. Sterner skrev i sin avskedskrönika att han lämnade tidningen för att få lite lugn i tillvaron. Han övergick till att bli ortens pappershandlare.

Goldman hann under sin tid på tidningen bland annat starta en särskild sportbilaga som följde med tisdagstidningen några år på 1930-talet. Bilagans format var 4-spaltigt, lite större än en A4-sida, och omfattade fyra sidor varje gång. Bilagan kan uppfattas som Läns Tidningens svar på TSL:s nya flersidiga tidningar. Läns Tidningen kunde i början av 30-talet bara trycka tidningar med fyra sidor, medan TSL:s press klarade 8-sidiga nummer.

Den 25 september 1934 tog Isac Goldman avsked av sin läsekrets på ledarplats. Han meddelade att tidningarna, tryckeriet och fastigheten sålts till Bruno Edberg, utgivare av den frisinnade tidningen Nya Älvsborgs Nyheter i Alingsås. Redaktionssekreteraren Lorentz Schotte blev redaktör och ansvarig utgivare under en övergångsperiod.

I själva verket tycks Edberg bara ha fungerat som ombud för konkurrenten Tidning för Skaraborgs län i Mariestad, för bara några veckor efter Goldmans avsked kunde man läsa i Pressens Tidning att TSL hade köpt Mariestads Läns Tidning.

Det visade sig dock att TSL inte ville åt tidningen som sådan, utan bara en tomt som företaget ägde. Redan den 2 januari året därpå kunde tidningsköparna läsa i Mariestads Läns Tidning att den då hade övertagits av Stockholmsredaktören C.A. Nordin. Han blev emellertid inte långvarig på posten. Redan i december 1936 bytte tidningen ägare igen, då till Olof Kihlström, som sedan kom att driva tidningen under återstoden av dess existens. Kihlström hade jobbat på tidningar sedan 1916, då han började på Värmlands Läns

Tidning, och hade därifrån fortsatt till Norrtälje Tidning, Bergslagsposten, Jönköpings Läns Tidning och Borås Nyheter, innan han kom till Mariestad.

Speciellt under Kihlströms tid stod tidningen i en mycket nära relation till folkpartiet i länet. Kihlström satt inte bara i kommunala styrelser och nämnder för folkpartiet, under perioden 1938-47 var han till och med ombudsman i partiet, vid sidan om jobbet som tidningsredaktör, vilket i praktiken innebar att redaktionen samtidigt var partiexpedition.

Samtidigt drev Kihlström en ojämn upplagekamp med Tidning för Skaraborgs Län i Mariestad. I januari 1942 ökade båda tidningarna utgivningsfrekvensen från två till tre nummer per vecka. Och bara några veckor in på året fräschades Länstidningens förstasida upp, genom att annonserna flyttades till insidorna. Huvudnyheterna den första dagen med annonsfri förstasida var att 25 fosterbarn kommit till Mariestad från krigets Finland, samt en bildsatt nyhet om en tysk framryckning i Ukraina.

Mariestads länstidning har under hela 1900-talet stått nuvarande folkpartiet nära, med beteckningar som liberal eller frisinnad. Vid ett par tillfällen på 1940-talet fick tidningen också stöd från den liberala stiftelsen Libertas. Bidragen gavs trots att stiftelsen, enligt dess egen historieskrivning, knappast trodde på tidningens långsiktiga överlevnadsförmåga. Att tidningen ändå fick bidrag skall ha berott på att stiftelsen velat stärka tidningen inför det viktiga riksdagsvalet 1948.

Strax före nedläggningen av Mariestads Länstidning, i april 1952, diskuterade styrelsen för Skaraborgsbygdens tidningsförening u.p.a. om man skulle överta tidningen i stället för att starta en ny bondeförbundstidning. Frågan var uppe vid föreningens styrelsemöte den 28 februari 1952, men något beslut fattades inte, och sedan tycks frågan inte ha kommit upp mer.

3.3.3 Diskussion:

Fram till 1940-talets början var konkurrensen om läsarna hård i Mariestad, mellan Mariestads Länstidning, i fortsättningen kallad ML, och Tidning för Skaraborgs Län, i fortsättningen kallad TSL, där den förra stod för liberala värden, och den senare för konservativa. En viss konkurrens fanns också från socialdemokratiska Skaraborgaren, utgiven i Falköping men med lokalredaktion i Mariestad. Skaraborgaren hade dock nackdelen att med små resurser täcka hela Skaraborgs län, vilket så småningom visade sig vara en omöjlig uppgift.

De egentliga lokaltidningarna i Mariestad var alltså ML och TSL. I början av 1930 utkom båda med fyrasidiga tidningar två gånger i veckan. De hade båda förnyat redigeringen kring 1910, med bilder och flerspaltiga rubriker. Det enda som skiljde dem åt var egentligen den politiska färgen.

Men i augusti 1930 lyckades den äldre av de två, TSL, skaffa sig ett försprång som visade sig bli svårt att ta igen. Tidningen hade skaffat en ny flattrycksrotationspress, som klarade av att trycka 8-sidiga tidningar, medan Mariestads Länstidning bara klarade att trycka fyra sidor (Tabell 3.6).

Det är möjligt att TSL gjorde sin satsning vid en strategiskt mycket lämplig tidpunkt:

Tabell 3.6: Nyckelår för 1900-talets tidningar i Mariestad

	MW/TSL	VA/ML
Grundad år:	(1817) 1884	(1891) 1893
Flerspaltiga rubriker:	1908	1909
Bilder (mer än enstaka)	1909	1908
Mer än 4 sidor	1930 (aug)	1936 (apr)
Annonsfri förstasida	1969 (okt)	1942 (jan)
Daglig utgivning (5/vecka)	1966 (sept)	—

Tabell 3.7: Resultat i Mariestads stad vid några riksdagsval på 1900-talet (%)

År	1911	1920	1932	1944	1956
Moderaterna/högern	34	44	33	23	18
Bondeförbundet/centern	—	—	—	—	1
Frisinnade/folkpartiet		18	12	21	32
Socialdemokraterna	66*	32	46	41	45
Kommunisterna	—	6	**	13	5
Antal röstande i Mariestad	600	605	2 849	3 175	5 037

* Liberaler och socialdemokrater hade valsamverkan i delar av Skaraborgs län i valet 1911.

** Kommunisterna var 1932 splittrade i Kilströmarna och Sillenarna. Tillsammans fick partierna 3% av rösterna i länet.

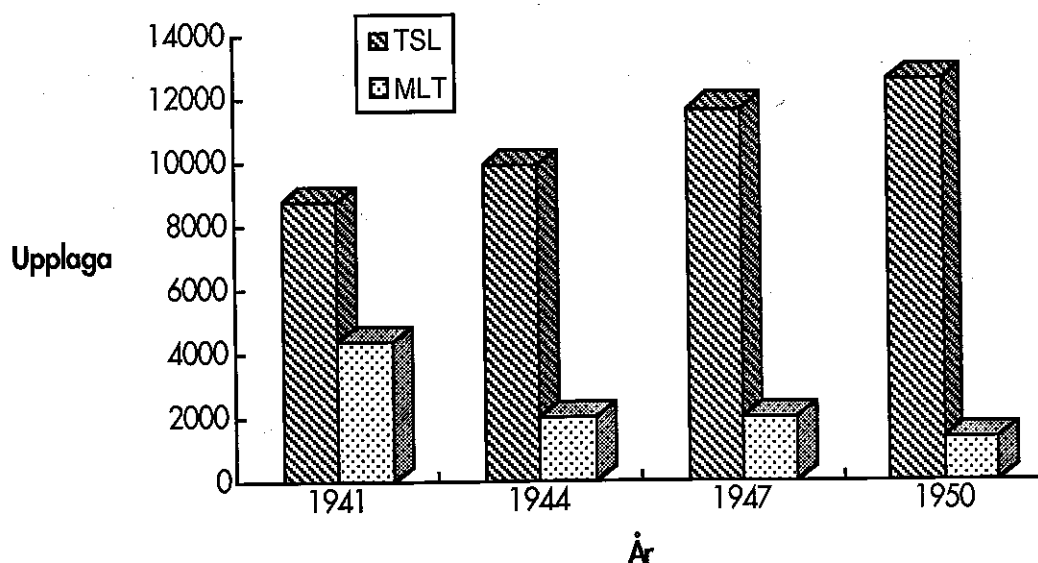
I valet 1932 gjorde de frisinnade dåligt ifrån sig, vilket bör ha påverkat Mariestads Länstidning negativt (Tabell 3.7). Samtidigt hade den liberala tidningen fått konkurrens av socialdemokratiska Skaraborgaren om läsarna med vänstersympatier. Tidningen var trängd från två håll, och hade uppenbara svårigheter att hänga med i utvecklingen.

Det hjälpte inte att ML skickade med fyrasidiga sportbilagor i litet format på tisdagarna. De borgerliga läsarna måste ha märkt skillnaden mellan den snålt redigerade fyrasidiga tidningen, och den betydligt mer läsvänliga TSL. Och de verkligen övertygade socialdemokraterna valde det egna språkröret, trots att den oftast säkert hade färre lokalyheter från Mariestad.

Inte förrän i april 1936 kunde ML presentera sitt första 8-sidiga nummer, och det är möjligt att det då redan var för sent. Tyvärr har vi inga säkra upplagesiffror från 1930-talet, de börjar komma först 1941, och då har TSL redan ett rejält försprång med 8 800 exemplar mot LT:s 4 400, Karlsborgs-Tidningen inräknad.

I januari 1942 gjorde ML ett försök att komma ikapp, genom en ordentlig förnyelse av

Diagram 3.3: Upplagor för Tidning för Skaraborgs Län och Mariestads Länstidning

Mariestads Länstidning lades ner i april 1952.

redigeringen. Båda tidningarna hade utökat sin utgivning från två till tre dagar i veckan vid nyåret, och några veckor senare överraskade Länstidningen sina läsare med en annonsfri förstasida. Det skulle dröja ända till oktober 1969 innan TSL tog motsvarande steg.

Men det hjälpte inte. Läsarna övergav Länstidningen i snabb takt, och i upplagestatistiken halverades Länstidningen 1942, medan TSL växte med ytterligare några hundra exemplar. Även om ML med sina små resurser kämpade vidare ytterligare ett decennium, hämtade den sig aldrig från den åderlåtningen (Diagram 3.3). I april 1952 lades tidningen ner, sedan TSL övertagit avläggaren Karlsborgs-Tidningen.

3.4 Skara

Konkurrensen i Skara handlar i stort sett uteslutande om två tidningsföretag, Skaraborgs Läns Tidning och Västergötlands Annonsblad. Båda företagen har under större delen av seklet haft lokala stadsupplagor för staden Skara, den förstnämnda med namnet Skara Tidning, den senare med namnet Skara-Posten.

Ideologiskt har båda tidningarna varit borgerliga. Skaraborgs Läns Tidning har stött det frisinnade partiet, och efter dess sammanslagning med liberalerna, det nybildade folkpartiet. Det mera konservativa Västergötlands Annonsblad har stött moderaterna/högerpartiet.

Från 1955 tillkom också centerpartistiska Skaraborgs-Bygden, som under hela sin existens varit mera av en länstidning än en lokal tidning för Skara med omnejd.

3.4.1 Skara Tidning / Skaraborgs Läns Tidning

1901 övertogs Skara Tidning av redaktören E.G. Torgny och boktryckaren Ernst Dahlberg. När de köpte företaget hade tidningen fått konkurrens av nystartade, konservativa Västergötlands Nyheter, som snart namnändrades till Västergötlands Annonsblad.

Medan konkurrentföretaget de första åren upplevde åtskillig turbulens, kunde Dahlberg och Torgny bygga upp Skara Tidning till ett starkt tidningsföretag, med spridning över hela länet väster om Billingen.

Under familjerna Torgny och Dahlberg startades inga nya tidningar, som under familjen Petrés dagar. I stället satsade de på att förstärka Skara Tidning och dess landsbygdsupplaga Skaraborgs Läns Tidning, som 1913 uppgav en gemensam upplaga på 8 700 exemplar. Tidningen utkom då med 2 nummer per vecka, vilket den gjort sedan 1869.

1942 ökades utgivningsfrekvensen till 3 nummer per vecka, och 1 december 1953 till 6 nummer per vecka. 1944 övergick man till morgonutgivning. Upplagan hade då stigit till närmare 15 000 exemplar.

Samtidigt hade pressarna förbättrats. 1925 inköptes en 8-sidig flattryckspress, och 1944 en 32-sidig rotationspress.

Tidningarnas politiska linje har varit frisinnad, senare folkpartistisk. Särskilt E.G. Torgny hyllade under sin redaktörstid en idealistisk ideologi, som också tog sig uttryck i att han startade det s.k. Excelsiorsförbundet, en ideell organisation med mycket brett program. Han var också aktiv i nykterhetsarbetet, och var med om att starta en rad nykterhetsloger inom godtemplareförbundet.

E. G Torgny dog 1939, och hans kompanjon Ernst Dahlberg 1949. När fadern dog blev Leo Torgny chefredaktör. Han fortsatte också faderns ideella engagemang i Excelsiorsförbundet. Dahlberg efterträddes som direktör av Einar Torgny. Familjerna Dahlberg och Torgny fortsatte att driva företaget till 1980, de senaste åren dessförinnan med Per Erik Borg som chefredaktör och Nils Schön som VD.

Under Dahlbergs och Torgnys tid hade tidningsföretaget återfått den monopolställning som gick förlorad när Västergötlands Nyheter och Västergötlands Annonsblad etablerades 1899. Det skedde den 1 december 1956, då konkurrenten Västergötlands Annonsblad köptes upp och slogs ihop med Skaraborgs Läns Tidning.

1980 avslutades epoken Dahlberg/Torgny, i och med att tidningsföretaget köptes av Jönköpings-Postens moderföretag Herenco. Samma år inleddes ett samarbete med Nya Lidköpings-tidningen, Skövde Nyheter, Falköpings Tidning och Västgöta-Bladet om ett nytt gemensamt tryckeri i Skara, med namnet Skaraborgspress.

1996 slogs tidningarna i Skaraborgspress, med undantag för Nya Lidköpings-Tidningen, samman till Västgöta Tidningar AB, med huvudredaktion i Skara. Tryckningen flyttades till Herencos nya tryckeri i Jönköping. Redaktör på senare år har varit Hans Menzing, och direktörer har varit Sven Wedell och Ingemar Helgeson.

3.4.2 Vestergötlands Nyheter/Vestergötlands Dagblad/Västergötlands Annonsblad/Skara-Posten

Det som skulle utvecklas till Västergötlands Annonsblad med stadsupplagan Skara-Posten byggdes vid sekelskiftet upp kring Vestergötlands Nyheter tryckeri, startat av den stridbare redaktören John August Kjellman. Tillsammans med en grupp typografer kom Kjellman närmast från Göteborg, där han hade givit ut tidningar som Folkets Röst, Nykterhets-Tidningen och Folk-Tidningen. Men Kjellman hade kommit på kant med många av sina tidigare vänner, och bestämt sig för att börja om på annan ort. Till officinen på Bommagatan i Skara hade Kjellman också tagit med sig Folk-Tidningen, som fortsatte sin utgivning från Skara i nästan ett år, innan den lades ner. Han hade också fått med sig Otto Elander, journalist på Göteborgs Aftonblad.

Den 30 juni 1899 gav Kjellman och hans medarbetare så ut första numret av 3-dagarstidningen Vestergötlands Nyheter. Den skulle vara en fosterländsk och samhällsbevarande tidning för hela Västergötland, enligt Kjellmans anmälan i det första numret.

Den 2 april 1900 övergick Vestergötlands Nyheter till daglig utgivning, under namnet Vestergötlands Dagblad. Eftersom Kjellman själv dragit vidare till Härnösand, hade utgivningsbeviset vid det laget övergått till hans medhjälpare Otto Elander, som hade hjälp i utgivningen av sin redaktionssekreterare Thorgny A. Wallbeck-Hallgren.

Vestergötlands Dagblad var ett storstilat projekt, som syftade till att ge Skaraborgs län dess första dagliga tidning. Kvar från Vestergötlands Nyheter fanns ambitionen att sprida tidningen över länsgränsen in i Älvsborgs län, där tidningen hade skaffat sig ett nät av korrespondenter. Utgivarna försökte på så sätt skapa intrycket av att vara en regiontidning snarare än en lokaltidning. Det var en djärv satsning, som inte höll. Tidningen blev ganska snabbt en stadstidning för Skara, snarare än en provinstitidning för hela Västergötland.

Elander och Wallbeck-Hallgren var också aktiva i utgivningen av Westergötlands Annonsblad (senare ändrades stavningen till Västergötlands Annonsblad), som sattes och trycktes på samma tryckeri som Dagbladet, med start den 2/12 1899. Utgivningsbeviset innehades till en början av disponenten Viktor Axel Tor Bergqvist, men redaktör från starten var Elander, som efterträddes av Wallbeck-Hallgren i oktober 1900. Medan Vestergötlands Nyheter, och Vestergötlands Dagblad, hade tydliga politiska ambitioner var Westergötlands Annonsblad till en början politiskt neutral, närmast ointresserad. Även om tidningen innehöll en del redaktionell text var det, som namnet antyder, annonserna som var tidningens viktigaste innehåll. Tidningen utkom två dagar i veckan, priset var lågt, och några politiska markeringar, som i Vestergötlands Dagblad, förekom inte i Westergötlands Annonsblads prenumerationsanmälningar de första åren.

I maj 1901 tog redaktören Anders August Marino över tidningarna och tryckeriet, sedan Otto Elander flyttat tillbaka till Göteborg, där han köpt Nyaste Snällposten och dess tryckeri, som han 1907 omvandlade till Elanders Boktryckeri AB.

Marino hade egentligen tänkt studera till präst, men blivit journalist på Göteborgs-Posten i stället. Efter några år där blev han redaktör för Borås Tidning och dess avläggare Westgöten 1892, för att några år senare köpa företaget. 1898 dömdes han till fängelse för att missfirmit en stationsmästare, varefter han lämnade staden. Kort därefter var han med och rekonstruerade Falköpings Tidning, innan han kom till Skara.

Marino fortsatte att ge ut Dagbladet och Annonsbladet parallellt till 1902 då Dagbladet lades ner för gott. Kvar blev tvådagars-tidningen Vestergötlands Annonsblad, som i slutet av 1904 togs över av Nils Persson Lynell. Marino fortsatte till tidningar i Jönköping och i Skåne, innan han gjorde slag i saken och efter prästvigning i Skara 1915 blev komminister i Varola och sedan också kyrkoherde i Närunga i Älvsborgs län.

I maj 1905 tog J.A. Kjellman åter över tidningsföretaget, som vid det laget enligt den nye ägaren kunde liknas ...

"... vid ett sjunkande skepp, färdigt när som helst att gå under. Prenumerationsstocken hade gått ned till ett löjligt minimum, annonskundkretsen var försvunnen, och hela tidningens existensmöjlighet hotat. Därtill kom, att affärens förnämsta omkostnadskonto, arbetslönerna, under slapp tillsyn af socialistiskt sinnade arbetare, drifvits upp till en onaturlig höjd, omöjligt för en t.o.m. ganska vinstgivande tidningsaffär att bära ..."

(VA, 20 juni 1906)

Den 11/12 1905 hade Kjellman kompletterat VA med ytterligare en tidning, som fick namnet Skara-Posten. När den presenterades betonade redaktören att det egentligen inte var någon ny tidning som såg dagens ljus, utan en stadsupplaga för Skara stad av tryckeriets andra tidning Vestergötlands Annonsblad. Skillnaden mellan de båda tidningarna blev också utomordentligt liten – den bestod i huvudsak av att logotypen med tidningens namn byttes ut mellan tryckningarna.

Uppdelningen av tidningen i en stads- och en landsortsupplaga skulle bestå länge, men Kjellman lämnade företaget redan efter ett par år. Den 14 december 1907 meddelade han läsarna att han lämnar tidningens redaktörskap och ekonomiska ledning, sedan "mera oförståelse än förståelse mött mig."

När Kjellman lämnade tryckeriet blev, från början av 1908, seminarieadjunkt Klas Karlgren utgivare av de båda tidningarna, som under en övergångsperiod ägdes av ett konsortium. Sommaren 1908 omvandlades tryckeriet till ett aktiebolag, med ett antal högersympatisörer som aktieägare. Redaktör och utgivare blev då Ture Stenbäck.

Bildandet av aktiebolaget gjorde att tidningen fick en stabiliare ekonomisk bas. Upplagan var dock fortfarande betydligt lägre än konkurrerande Skaraborgs Läns Tidning/ Skara Tidnings. Medan konkurrenten 1913 kunde rapportera en gemensam upplaga på 8 700 exemplar, hade Vestergötlands Annonsblad /Skara-Posten samma år en upplaga på bara drygt 3 500 exemplar (Källa: Tollin, 1967).

1922 omvandlades aktiebolaget till Kommanditbolaget Västgötatryckeriet, med Hj. Hagerbonn som huvudägare, tillsammans med T. Stenbäck, som så småningom köptes ut, men var kvar på tidningen som redaktör. Under deras ledning förbättrades den tekniska utrustningen, bland annat med en ny rotationspress som klarade av att trycka åttasidiga tidningar. Tidigare hade man bara klarat fyra sidor. Den första 8-sidiga tidningen, med något mindre sidformat än tidigare, delades ut till prenumeranterna den 3 november 1928. Den nya pressen gjorde att man också klarade av att få med senare nyheter, eftersom tryckningen gick så mycket snabbare. Tidningen fortsatte dock att komma ut med små nummer. Ännu 1935 var det vanligt att den bara omfattade fyra sidor.

Stenbäck var redaktör till sin död 1933, då han efterträddes av Hagerbonn, som övertagit utgivarskapet året innan.

1935 övertogs företaget av ett nytt högerkonsortium, med firmanamnet Vestergötlands Tryckeri a.b, som anställde Helge Erneberg, tidigare redaktör för Strengnäs Tidning, som chefredaktör. Han avgick 1949 och efterträddes av redaktionssekreteraren Georg Nicklasson, som blev politisk redaktör året efter, då Sixten Beme utsågs till chefredaktör.

Under Ernebergs redaktörstid, 1941, slogs VA samman med likaledes konservativa Westgöta-Posten, som tidigare tryckts i grannstaden Lidköping. Lidköpingstidningens upplaga var ganska liten – 1942 uppgick den till bara 1 300 exemplar. Nu flyttades tryckningen till Skara. I samband med fusionen ökades utgivningsfrekvensen till 3 nummer/vecka. De tre tidningarna gavs ut parallellt till 1 oktober 1954, då Westgöta-Posten slopades som separat edition, liksom Skara-Posten. Den gemensamma upplagan

efter sammanslagningen var 6 700 exemplar år 1955. Den 1 december 1956 gick Västergötlands Annonsblad upp i Skaraborgs Läns Tidning.

3.4.3 Skaraborgs-Bygden

I slutet av 1940-talet började bondeförbundarna i Skaraborgs län att undersöka möjligheten att starta en lokal tidning. Sådana tidningar fanns i flera av länen runt Skaraborg, bland annat i Jönköping och i Örebro, men alltså inte i Skaraborgs Län, där bondeförbundet en gång bildades.

Den 7 juni 1949 bildades därför en tidningsförening, med uppgift att värva andelsägare till en bondeförbundstidning i Skaraborgs län.

Till en början var det inte alldeles självklart att föreningen skulle starta en ny tidning, även om det var föreningens huvudinriktning. Vid åtminstone ett tillfälle, den 28 februari 1952, diskuterade föreningens styrelse om man i stället skulle överta Mariestads Läns-tidning. Styrelsen beslutade dock att utreda frågan vidare, och tycks sedan inte ha tagit upp saken mer. I januari 1953 diskuterades också startandet av en tidning för Vara- och Grästorpsbygden, med tryckning på socialdemokratiska Skaraborgarens tryckeri i Falköping, men även det projektet föll.

I början av 1950-talet hade länets bondeorganisationer, inklusive tidningsföreningen, också täta kontakter med direktör Henning Ahlberg på Skaraborgs Läns Annonsblad i Skövde. Ahlberg menade att SLA ju drev bondeförbundets linje, och tyckte att man skulle hjälpa den tidningen med prenumerantanskaffningen i stället för att starta en konkurrerande tidning. Ett visst sådant samarbete förekom också i början och mitten av 50-talet, då bondeorganisationerna dels lovade att inte bedriva något intensivt prenumerantarbete för sin planerade tidning i SLA:s spridningsområde, dels lovade hjälpa SLA att få fler prenumeranter.

Vid ett tillfälle försökte Henning Ahlberg också hindra att den nya tidningen skulle utges från Skara. Han menade att Vara (på betydligt längre avstånd från SLA:s utgivningsort Skövde) borde vara en bättre plats för den nya tidningens redaktion.

Våren 1955 hade tidningsföreningen lyckats skaffa ett stort antal andelsägare. Styrelsen bedömde att företaget stod på stadig grund, och den 12 maj beslutade man starta tidningen. Lokaler anskaffades på Folkungagatan i Skara, tryckeriavtal tecknades med Tryckcentralen i Örebro och en redaktör, Ivar Knutsson, anställdes. Den 4 november 1955 kom det första numret ut av tidningen, som fick namnet Skaraborgsbygden. Tidningen har ända från starten utkommit med ett nummer per vecka.

I redaktionslokalerna på Folkungagatan i Skara var tidningen kvar till 1986, då redaktion och kontor flyttades till Järnvägsgatan i centrala Skara. I augusti 1997 flyttade tidningen igen, då till Nils Billstengatan.

Tidningens förste redaktör Ivar Knutsson lämnade sin post efter bara ett drygt halvår, sommaren 1956. Han efterträddes av Gustaf Lidberg, som i gengäld blev kvar som chefredaktör ända till 1980. Efter honom har redaktörskapet innehafts av Alf Classon 1980-1988, Tomas Andersson 1988-1989, Thomas Clausson 1989-1991 och Sven Gärdekrans från 1991 och framåt.

Tryckerisamarbetet i Örebro fortsatte till december 1982. Då hade en grupp tidningar i länet startat ett nytt tryckeri, Skaraborgspress i Skara, där Skaraborgsbygden började tryckas januari -83. Samtidigt träffades ett avtal med Skaraborgs Läns Tryckeri i Skara om samarbete för sättning och montering av tidningssidorna, ett samarbete som upphörde hösten 1997, då tidningen skaffat egen teknisk utrustning för sidproduktion. I samband med nedläggningen av Skaraborgspress hösten -97 flyttades tryckningen av Skaraborgsbygden till Trollhättan.

3.4.4 Diskussion

Tidningsmarknaden i Skara har under 1900-talet dominerats av två tidningsföretag – Skaraborgs Läns Tidning och Västergötlands Annonsblad. Båda tidningarna har dels

Tabell 3.8: Nyckelår för 1900-talets tidningar i Skara

	SkLT/SkT	VA/SP	Skaraborgsbygden
Grundad år:	1855 (1813)	1899	1955
Flerspaltiga rubriker:	1907	1907	1955
Bilder (mer än enstaka)	1909	1907	1955
Mer än 4 sidor	1925	1928	1955
Annonsfri förstasida	1940	1937	1955
Daglig utgivning (6/vecka)	1953	—*	—

* Ett kort försök med daglig utgivning gjordes april 1900–dec 1902 av Vestergötlands Dagblad, som slogs samman med Vestergötlands Annonnsblad och lades ner årsskiftet 1902-1903.

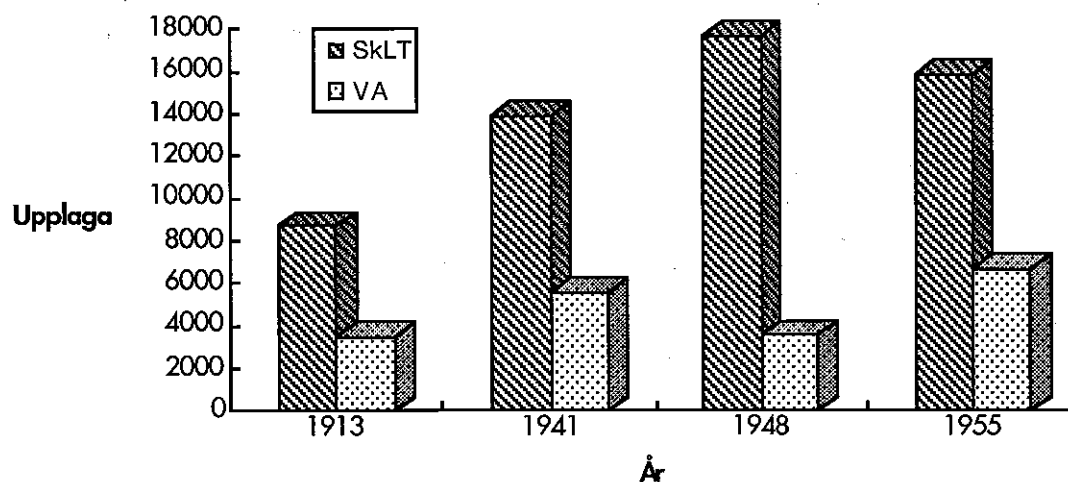
kommit ut i en huvudupplaga som spridits på den relativt tätbefolkade landsbygden runt Skara, dels i en stadsupplaga för själva staden Skara. I båda fallen har landsbygdsupplagorna varit betydligt större än stadsupplagorna. I diskussionen används därför namnen på landsbygdsupplagorna, d.v.s. Skaraborgs Läns Tidning respektive Västergötlands Annonnsblad.

Det tredje tidningsföretaget i Skara, Skaraborgsbygden, har aldrig haft ambitionen att bli någon lokal tidning för Skara med omnejd, utan har fungerat som en centerpartistisk komplementtidning med veckoutgivning och lågt prenumerationspris. Den har därför inte påverkat den lokala tidningsmarknaden i Skara, annat än möjligen högst marginellt. I den följande diskussionen koncentreras därför analysen till de två andra tidningarna.

Skaraborgs Läns Tidning och Västergötlands Annonnsblad utvecklades länge i stort sett parallellt. Rubriker över flera spalter dök upp ungefär samtidigt, och det är heller ingen större skillnad vad gäller publiceringen av fotografier, där båda tidningarna succesivt publicerar fler bilder åren före 1910, med ett litet försprång för Västergötlands Annonnsblad (Tabell 3.8).

Däremot kan Skaraborgs Läns Tidnings tidigare start med flersidiga tidningar (mer än

Diagram 3.4: Upplagor för Skaraborgs Läns Tidning och Västergötlands Annonnsblad

Upplageuppgifterna för 1913 bör tolkas med viss försiktighet, eftersom de bygger på tidningarnas egen rapportering.

I december 1956 slogs Västergötlands Annonnsblad / Skara-Posten ihop med Skaraborgs Läns Tidning / Skara Tidning.

Tabell 3.9: Resultat i Skara stad vid några riksdagsval på 1900-talet (%)

År	1911	1920	1932	1944	1956
Moderaterna/högern	27	39	37	24	18
Bondeförbundet/centern	—	—	2	3	3
Frisinnade/folkpartiet	59	34	19	17	29
Socialdemokraterna	14	20	35	48	47
Kommunisterna	—	7	**	8	2
Antal röstande i Skara	605	582	2735	3479	4815

** Kommunisterna var 1932 splittrade i Kilströmarna och Sillenarna. Tillsammans fick partierna 3% av rösterna i länet.

4 sidor) ha haft en viss betydelse. Skaraborgs Läns Tidning startade redan 1925 med åttasidiga tidningar, något som konkurrenten inte presterade förrän 1928, och inte hade som standard förrän flera år in på 1930-talet. Den exakta effekten på upplagan känner vi tyvärr inte till, eftersom några helt tillförlitliga uppgifter om upplagornas storlek inte finns från den aktuella tiden, men när sådana mätningar startades i början av 40-talet hade Skaraborgs Läns Tidning ett rejält upplageförspång, som konkurrenten aldrig förmådde hämta in (Diagram 3.4).

Det är möjligt att Västergötlands Annonsblad aldrig varit i närheten av Skaraborgs Läns Tidning upplagemässigt. När tidningen startades hade konkurrenten redan funnits i ett halvsekel, och etablerat sig som den naturliga informationskällan på orten. Annonsbladets turbulenta startår, med flera redaktörs- och ägarbyten, och ett misslyckat försök med daglig utgivning, kan också ha påverkat företaget negativt. Att företaget ändå lyckades överleva de första åren kan kanske bara förklaras med att det fanns ett relativt starkt stöd för tidningens konservativa linje hos ett antal kapitalstarka personer i Skaratrakten.

Det skulle dock inte räcka till i konkurrensen med Skaraborgs Läns Tidning, som hade fördelen av att vara först, och att ha en redaktör som var engagerad i tidens starka folkrörelser. E.G. Torgny, som tillträdde redaktörstjänsten på Skaraborgs Läns Tidning 1902, nöjde sig heller inte med att vara aktiv i de redan existerande folkrörelserna, han startade också en egen – Excelsiorsförbundet, med välbesökta möten i hela västra länsdelen, ofta med E.G. Torgny själv i talarstolen.

Mot en sådan konkurrent hjälpte inte det konservativa stödet till för Västergötlands Annonsblad, särskilt som liberalerna också var ganska starka i Skara under seklets första årtionden (Tabell 3.9). Den enda upplageuppgiften vi har för VA från seklets början – en uppgift från 1913 visar att VA då hade ungefär halva SkLT:s upplaga. Visserligen skedde en viss upplageökning för VA vid mitten av 1950-talet, men den förklaras i hög utsträckning av att tidningen då införlivade den likaledes konservativa Westgöta-Posten i Lidköping. Det gav visserligen ett visst utslag i upplagesiffrorna, men ledde knappast till någon nämnvärd ökning av annonseringen, vilket tidningen hade behövt för ekonomisk skull.

Vid den tidpunkten hade konkurrenten Skaraborgs Läns Tidning dessutom börjat med daglig utgivning, en satsning som Västergötlands Annonsblad inte hade ekonomiska resurser att svara på. SkLT:s uppköp av VA 1956 var därför en logisk följd av den tidigare händelseutvecklingen. Det fick också konsekvenser för framtiden på så sätt att den stora regiontidningen Göteborgs-Posten aldrig skulle få någon större upplaga i tidningens spridningsområde, till skillnad från situationen i andra delar av Skaraborgs län, där ortstidningarna länge var förhållandevis små och på sin höjd kom ut tre dagar per vecka.

3.5 Skövde

I Skövde är det under 1900-talet tre tidningar som konkurrerat om läsarna. Alla tre har varit borgerliga, med lite olika karaktär. Den äldsta av de tre, Vestgöta-Korrespondenten, har varit konservativ, Skaraborgs Läns Annonsblad har varit allmänborgerlig, och under en tid stått bondeförbundet/centern nära. Efter sammanslagningen med VK, och uppgåendet i den Anderska tidningskedjan, har den politiska linjen dragit åt det moderata hållet. Den yngsta av de tre, Skövde Nyheter, har stått de frisinnade krafterna inom nuvarande folkpartiet nära.

3.5.1 Vestgöta Korrespondenten

Vid sekelskiftet stod Gustaf Thorsander som ensam ägare till den konservativa Vestgöta Korrespondenten, som vid det laget fått ordentlig konkurrens av relativt nystartade Skaraborgs Läns Annonsblad. Konkurrensen mildrades dock av att SLA i första hand vände sig till landsbygdens läsare, medan VK i första hand var en stadstidning.

Thorsander var kvar till 1911, då tidningens faktor Rustan Sandblom tog över redaktörskapet. Sandblom hade börjat arbeta på tidningen redan 1886, och var kvar som redaktör och ansvarig utgivare till och med juni 1940, då redaktionssekreteraren Olle Stjernqvist efterträdde honom. Tidningen hade då omvandlades till familjebolag, med Ernst Wilck som ledare.

Olle Stjernqvist, som tidigare arbetat på Nyaste Kristianstadsbladet och på konkurrenten Skaraborgs Läns Annonsblad, började snabbt modernisera tidningen efter sitt tillträde. Bland annat slopade han annonserna på förstasidan.

Behovet av modernisering var verkligen stort på Vestgöta Korrespondenten. Tidningen hade inte bara varit konservativ på ledarplats, den hade också dröjt mycket längre än konkurrenterna med att modernisera redigeringen. Flerspaltiga rubriker infördes exempelvis inte förrän i början av 1930-talet, och de första fotografierna kom inte förrän i juli 1931, betecknande nog i en stort upplagd bilaga om Skaraborgs regementes 300-årsjubileum. Titanics undergång 1912, som uppmärksammades med stora illustrerade reportage i konkurrerande SLA, rapporterades i Västgöta Korrespondenten som alla andra nyheter under små 1-spaltiga rubriker.

I januari 1962 slogs VK samman med SLA. Upplagan var då knappt 4 000 exemplar, mot SLA:s närmare 10 000. Konkurrenten Skövde Nyheter uppgav att tidningens upplaga 1960 låg på 6 800 exemplar (ej TS-kontrollerad).

I samband med sammanslagningen av SLA och VK togs en ny tryckpress i bruk. Den installerades i VK:s fastighet på Staketgatan 5, som då övertagits av Isakssonska Boktryckeri Aktiebolaget, som gav ut SLA.

3.5.2 Skaraborgs Läns Annonsblad / Allehanda

Skaraborgs Läns Annonsblad startades våren 1884 av Smålänningen Johan Isaksson, som efter att ha lärt sig boktryckeri och tidningsutgivning i Amerika drivit tidningar i Lidköping sedan 1878. Nu vidgade han sitt arbetsfält till Skövde, där byggandet av Västra stambanan stimulerat näringslivet. För att få ett tryckeri köpte han tidningen Skövde-Posten, som startats årsskiftet 1882-83 av Axel Groth. Bara ett år senare lades den ner av Isaksson, och några månader senare gick det första numret av Skaraborgs Läns Annonsblad i tryck.

Skaraborgs Läns Annonsblad satsade som namnet antyder på annonseringen. Tidningen var betydligt billigare än konkurrenterna, och togs nog till en början inte riktigt på allvar av dessa. För att läsekretsen skulle bli så stor som möjligt, skickades SLA till och med ut gratis till järnvägsstationer och offentliga lokaler i länet. Annonserna kompletterades till en början med följetonger och uppsatser, om det fanns plats. Men ända in på 1900-talet ska det ha förekommit att all redaktionell text ställts över till nästa nummer,

på grund av att hela tidningen fylls av annonser. Vid tidningens 50-årsjubileum 1934 kommenterades Isakssons tidningsutgivning:

"Skaraborgs Läns Annonsblad utkom med sitt första nummer den 1 april 1884 (...) och det är ej utan att tidningens grundare, den för ekonomisk skarpblick sedermera väl kände direktören Johan Isaksson, ådrog sig äldre tidningars illa dolda missnöje genom införandet av tidningsekonomiska nyheter för att därigenom lägga grunden till en framgång som snabbt nog visade sig följa, och då Isaksson år 1909 ej fullt sextioårig rycktes bort, kunde han lämna efter sig ett tidningsföretag, som ej utan skäl betecknades som ledande på annonsmarknaden inom sitt utgivningsområde och en personlig förmögenhet av aktningsvärda mått."

Jubileumsartikel i SLA, 6/4 1934.

Förmögenheten hade byggts upp framför allt av SLA, men Isaksson hade också i flera år drivit en tidning i Göteborg, med titeln Göteborgs-Kuriren, utgiven en gång i veckan. Han grundade den själv i oktober 1890, och var dess utgivare till februari 1897, då företaget såldes. I februari 1900 lades Göteborgs-Kuriren ner.

Isaksson bodde tillsammans med sin familj i Ryds herrgård utanför Skövde, där Skaraborgs läns sjukhus nu är beläget.

Redaktionellt ansvarig för Skaraborgs Läns Annonsblad var från starten redaktör G.W. Sjöberg, som även satt en tid i riksdagen. Han hade inte lätt att få in någon text i tidningen, som var fylld av småannonser. Det gjorde att "...de tekniska resurserna många gånger omöjliggjorde för redaktören att göra sin stämma hörd i kören av den allt mer växande skaran av annonsörer, vilka år från år ställde allt större krav på tidningens utrymme." (SLA, 6/4 1934)

En stor del av annonserna hade anknytning till lantbrukarnas verksamhet. Inte minst fanns där småannonser, som bjöd ut smågrisar till försäljning, vilket i folkmun renderade tidningen namnet "Gresablåt".

1907 hade annonsvolymen svällt så mycket att det blev nödvändigt att byta ut den gamla snällpressen, som varit med sedan tidningen startades. En ny modern flattrycksrotationspress köptes in – en press som sedan fick tjänstgöra ända till november 1961, då den nya pressen presenterades med text och bild över hela förstasidan.

1908, året före Isakssons död (†14/4 1909, i magcancer), omvandlades tidningen till aktieföretag. Då löstes också en mångårig konflikt med Svenska Typografiförbundet, som redan 1894 försatt Isakssonska boktryckeriet i blockad, sedan företaget (till skillnad från konkurrenten Vestgöta Korrespondenten) vägrat att skriva på förbundets lönetariff.

Efter ett kort mellanspel med J. Jahn (tidigare på Falköpings-Posten) som redaktör, tog Efraim Löfstedt över alla ledande poster våren 1911. Han var företagets chef till 1935 då Henning Ahlberg tillträdde.

Under Löfstedts tid moderniserades tidningen redaktionellt. När texten väl fick plats i tidningen, efter installationen av den nya pressen 1907, tilläts den också att breda ut sig. Det händelserika året 1912 betydde mycket för SLA, som för många andra tidningar. När Titanic förliste uppmärksammades det med flera teckningar och fotografier, under flerspaltiga rubriker. Och de olympiska spelen i Stockholm samma år gavs stort utrymme i tidningen. I januari varje år fanns också flera stora och rikt illustrerade minneskavalkader över det gångna året.

Under Henning Ahlberg, som tog över chefskapet 1935, kom tidningen att dras åt bondeförbundet, senare centerpartiet, utan att ha någon ägaranknytning till partiet. Från 1952 till 1961 stödde tidningen officiellt bondeförbundet/centerpartiet. Möjligen för att slippa konkurrens om partiets läsare agerade Ahlberg i början av 1950-talet mot startandet av den nya bondeförbundstidningen Skaraborgsbygden, och när starten inte gick att hindra försökte han påverka lokaliseringen. I stället för att utges från det näraliggande Skara borde den utges från Vara, menade han. På den punkten lyckades han inte, men däremot lyckades han få till stånd ett skriftligt avtal med bondeorganisationerna, inklusive Skaraborgsbygdens tidningsförening, att de inte skulle bedriva något intensivt

prenumerationsarbete inom SLA:s spridningsområde. I stället skulle man där hjälpa SLA att öka sin prenumerantstock.

Henning Ahlberg var också den som i slutet av sin cheftid såg till att SLA fick in en fot på tidningsmarknaden i själva staden Skövde. Den hade dittills dominerats av de två stadstidningarna, konservativa Västgöta Korrespondenten och frisinnade Skaraborgs-Tidningen (1958 namnändrad till Skövde Nyheter), medan SLA dominerat på landsbygden, framför allt norr och öster om Skövde.

Den 5 juli 1961 fanns ett avskedstal till Ahlberg i ledaren för konkurrenten Västgöta Korrespondenten som möjligen fick en och annan av officerarna i tidningens läsekrets att tappa sina pincnéer:

"Direktör Henning Ahlberg har lämnat ledningen för Skaraborgs Läns Annonsblad efter 25 års tjänst. (...) Skaraborgs Läns Annonsblad med sin fasta förankring i den skaraborgska bygden runt Skövde har under direktör Ahlbergs ledning icke endast kunnat följa med tidens krav utan också lägga en allt fastare ekonomisk grund för den framtida utbyggnaden. Detta kommer att ske genom den nyligen genomförda fusionen mellan Skaraborgs Läns Annonsblad och Västgöta Korrespondenten."

Fusionen skedde genom att Högerns förlagsstiftelse först köpte Skaraborgs Läns Annonsblad 1960, och därefter också Västgöta-Korrespondenten 1961.

Efter fusionen flyttade SLA in i Västgöta Korrespondentens hus vid Staketgatan, där en ny press byggts för båda tidningarnas behov. Den togs i bruk den 7 november 1961, och den 1 januari 1962 slogs Annonsbladet samman med den konservativa Västgöta-Korrespondenten (namnet fanns kvar i tidningshuvudet till november 1968).

1965 expanderade SLA ytterligare, denna gång österut, genom uppköp av Hjo Tidning, med utgivning två dagar per vecka. Denna tidning slogs dock inte samman med huvudtidningen, utan har fortsatt som en helt egen tidning även efter uppköpet. Tryckningen flyttades dock till SLA:s tryckeri i Skövde. I mitten av 1970-talet öppnade SLA lokalredaktion i Hjo, och ökade bevakningen av orten, vilket ledde till att tidningens upplaga ökade, och Hjo Tidnings minskade något.

1968 gjordes Skaraborgs Läns Annonsblads förstasida om. Namnet Västgöta Korrespondenten slopades i tidningshuvudet, och annonserna försvann från förstasidan och ersattes med redaktionellt material. Samtidigt ökades utgivningen till 6 dagar i veckan. Strax därpå såldes tidningen av Högerns förlagsstiftelse till Anderkoncernen, med säte i Karlstad. Formellt var det koncernens tidning i Mariestad, TSL, som köpte SLA.

De nya ägarförhållandena fick betydelse för tidningens spridning åt nordost. Eftersom TSL och SLA nu ingick i samma företag kunde tidningen i Mariestad överlåta sin avläggare Karlsborgs-Tidningen till Skaraborgs Läns Annonsblad, vilket skedde januari 1973.

Den 2 november 1970 gick SLA över till offsettryck. Samtidigt flyttade tidningen till ett ombyggt plåtslageri vid Varnhemsgatan. Där blev man bara kvar i tio år. 1980 flyttade tidningen igen, till ombyggda industrilokaler vid Gustav Adolfs gata på Norrmalm i Skövde. I februari 1981 bytte tidningen namn från Skaraborgs Läns Annonsblad, till Skaraborgs Läns Allehanda.

De kommande åren skulle innebära fler förändringar för företagets tryckeri. I slutet av mars 1982 övertog SLA tryckningen av Tidning för Skaraborgs Län, som de närmaste åren dessförinnan tryckts på koncernens tryckeri i Karlstad. Och i oktober 1984 gick Skaraborgs Läns Allehanda över till tabloidformat, en nyhet som SLA firade med att ge ut en söndagstidning – den enda hittills i företagets historia.

1990 återkom SLA till centrala Skövde, där man flyttade in i ett nybyggt tidningshus i hörnet av Garpaparken.

Politiskt har SLA varit en smula ombytlig under sin nu drygt 100-åriga historia, även om tidningen ända sedan starten varit klart borgerlig. Vid 1900-talets början var SLA frisinnad, men tidningen blev med tiden mera moderat till karaktären. 1939 räknades den som allmänborgerlig, men på 1950-talet drev den bondeförbundets, senare centerpartiets, linje på ledarplats. Efter sammanslagningen med konservativa konkurrenten

Västgöta Korrespondenten 1962 återgick den till att vara allmänborgerlig, för att på senare år räknas till de moderata tidningarna.

3.5.3 Billingen / Skaraborgs-Tidningen / Skövde Nyheter

1906 bildades Lantmännens Tryckeriaktiebolag i Skövde, med Natanael Beckman, rektor vid Skövde högre allmänna läroverk, bland initiativtagarna. Tryckeriet kom igång i februari 1907, men redan den 2 januari 1907 gav företaget ut tidningen "Billingen - Nyhets- och annonsorgan för Skövde och Västgötabygder" (de första numren trycktes på Värmlands boktryckeri i Kristinehamn). Beckman kom att bli tidningens första redaktör, vid sidan av sitt rektorsarbete.

I sin anmälan den 2 januari 1907, skrev Beckman:

"Vår stad intager en ganska ledande ställning i länets ekonomiska lif, och detta ställer särskilda kraf på dess präss. Vår bygd är, som vi redan antyd, ännu icke öfvergången från att vara en jordbruksbygd till att bli en industribygd. Däraf följer, att det i första hand blir den jordbrukande befolkningens intressen som vår tidning skall söka främja."

Beckman var också positiv till den förestående rösträttsreformen, och visade sig senare på flera sätt stå de frisinnade krafterna nära.

Redan under Beckmans tid trycktes det första fotografiet i tidningen. Det skedde den 10/10 1907, då ett porträtt av den nyss avlidne Kung Oscar II publicerades inom en svart sorgram. Tre dagar senare infördes bilder av den nya kungen och drottningen under en 4-spaltig rubrik: "Det nya konungaparet". Sedan trycktes inga fler bilder, eller flerspaltiga rubriker, på en tid. Under hans tid startades också avläggaren Töreboda Tidning, som kom ut med sitt första nummer 1 april 1907.

Beckman, som nog inte hade tänk sig att bli tidningsredaktör när han skrev på tidningens stiftelseurkund, drog sig ganska snabbt tillbaka. Redan den 29 november efterträddes han av G.W. Sjöberg, som tidigare varit redaktör för Skaraborgs Läns Annonsblad, och dessutom suttit en tid i riksdagen. Natanael Beckman återgick till jobbet som rektor, och blev senare professor i svenska språket vid Göteborgs högskola 1918.

Sjöberg var, liksom Beckman, lite tveksam till att överta redaktörskapet för tidningen, dels därför att han hade varit ifrån tidningsarbetet några år, dels därför att han uppfattade sig stå ett stycke till vänster om den ståndpunkt som tidningen stod för. Hans tid på tidningen blev heller inte lång. Han drog sig tillbaka redan i juni 1908. Motiveringen var dålig hälsa.

Sjöberg efterträddes av en ung journalist från Kristinehamn, A.V. Berndt, som snabbt moderniserade tidningen. Den 30 juni 1908 införde han dels ett träsnittsporträtt av en avliden biskop, dels ett 2-spaltigt foto under rubriken "Hertigparets av Södermanlands färd till Stenhammar". Under sommaren tog han in bilder från en utställning i London, och den 8 september ett foto på Oscar Bogren, utgivare av Falköpings-Posten, under rubriken "Vår nye riksdagsman".

Men ännu i slutet av 1908 var bilder och flerspaltiga rubriker ganska sällsynta, och så förblev de ytterligare ett par år. Först 1911 uppträdde fotografier i de flesta numren av tidningen. Den 26 maj förekom de riktigt ymnigt i en 6-sidig bilaga om det lokala näringslivet. I den ordinarie tidningen den dagen presenterades samhället Skultorp, en mil söder om Skövde, som traktens turistort, med stor rubrik och tre bilder. De flerspaltiga rubrikerna blev dock inte vanliga förrän året därpå.

I januari 1911 togs både tidningen och tryckeriet över av A.W. Berndt, som emellertid snabbt tycks ha fått ekonomiska svårigheter. I augusti 1913 upphörde tryckningen i Skövde, för att i stället starta på Falköpings-Postens tryckeri, Centraltryckeriet i Falköping. Och den 31 oktober meddelades att A.W. Berndt avgått, och efterträts av J. Alén, som tidigare varit redaktör för Jönköpings Läns Tidning, och senast varit journalist på Göteborgs-Posten. Tryckeriet i Falköping övertog tidningen, samtidigt som dess namn ändrades till Centraltryckeriet Skövde-Falköping.

J. Alén stannade bara ett drygt halvår, innan han övergick till att bli ombudsman för de frisinnade i länet. (Han återkom senare som redaktör på bland annat tidningen Västergötland i Falköping, och Nya Lidköpings-Tidningen). På tidningen Billingen efterträddes han av J.L. Silfving, som en kort tid givit ut den frisinnade tidningen Falköpings Nyheter. Han tycks snabbt ha gjort sig omöjlig, för redan i september samma år meddelades det att han avgått, efter att "...sedan början av juni åtnjutit tjänstledighet." Ny redaktör och utgivare blev Folke Koch.

Samtidigt hade ett nytt bolag, med friherre Gustaf Adolf Klingspor i spetsen, tagit över tidningen. Klingspor var officer på K3 i Skövde, och blev senare stadsfullmäktiges ordförande i Skövde. I samband med ägarbytet ändrades det gamla namnet Billingen till Skaraborgs-Tidningen, vilket möjligen antyder att ambitionerna också växte till att omfatta hela Skaraborgs län. Samtidigt ändrades namnet på avläggaren Töreboda Tidning till Vadsbo Tidning. Till en början utkom Skaraborgs-Tidningen, och Vadsbo Tidning, tre gånger i veckan.

I december 1915 flyttade Folke Koch till dagliga Karlskrona-Tidningen i Blekinge, varvid tidningens direktör C.H. Ahnwall blev både redaktör och direktör. Det var som sådan han gjorde om Skaraborgs-Tidningen till att bli länets andra, möjligen tredje, dagliga tidning (den första var Västergötlands Dagblad i Skara, april 1900- december 1902. 1902 -1914 fanns dessutom den dagliga tidningen Skaraborgs-Posten, avläggare till frisinnade Västra Dagbladet i Borås. Skaraborgs-Postens upplaga tycks dock ha varit helt liten, Tollin anger den till 500 exemplar 1904, och bara 200 exemplar 1908).

Det var den 2 december 1918 som Skaraborgs-Tidningen övergick till att bli daglig. Samtidigt moderniserades redigeringen. Annonserna lyftes bort från förstasidan, och rubrikerna blev större. När matroserna i Tyskland gjorde uppror julen 1918 uppmärksammades det med en flerradig rubrik över hela förstasidan: "Stora oroligheter under julhågen i Tyskland. Matroser göra revolt och fordra Ebert Haases tillbakaträdande".

I november 1919 började Ahnwall komplettera Skaraborgs-Tidningens lördagsnummer med ett 16-sidigt "söndagsnummer" i A4-format. Den vanliga tidningen fortsatte att omfatta fyra stycken 7-spaltiga sidor. Samtidigt lades avläggaren Vadsbo Tidning ner.

Mot slutet av 1920 märks det i tidningen att den har problem med ekonomin. Av kostnadsskäl har tidningen övergått från natt- till dagproduktion, och den 20/12 1920 skrev Ahnwall under rubriken "Skaraborgs-Tidningen 1921":

"Endast genom ett kraftigt stöd av Hrr annonsörer och prenumeranter kan Skaraborgs-Tidningen fortsätta att vara vad den vill vara: icke orädd åt något håll."

Den 31 maj 1921 kom Skaraborgs-Tidningen ut för sista gången som daglig tidning. Den hade ekonomiska problem, och upphörde helt med utgivningen ett år framöver.

När tidningen återupptod den 1 juni 1922 utkom den som de övriga tidningarna i Skövde med 3 nummer per vecka, en tid senare kompletterad med ett veckoblad för den "...läsekrets som icke har råd eller tid att prenumerera på och läsa en tidning två eller flera dagar i veckan".

Klingspor hade behållit tryckeriet, men släppt tidningen, som C.H. Ahnwall kämpade vidare med. När han 1927 lämnade tidningen tycks han ha varit ganska bitter på utvecklingen:

"Under 12 års tid har Skaraborgstidningen stått under min ledning. De tvänne olika bolag som lancerattidningen har icke haft den ekonomiska ryggrad som behöfts för att gent emot hänsynslösa konkurrenter och lumpna intressen kunna upptaga kampen för rätten och sanningen. Ty därtill behöves kapital och åter kapital."

(Ledare Skaraborgs-Tidningen 10/3 1927).

När Ahnwall skrev sin ledare hade både tidningen och tryckeriet övertagits av Fl. Hällzon från Örebro, som anställde nytt folk i tidningens ledning och redaktion. Ahnwalls efterträdare hette Gustav Ferne, som dock bara stannade knappt ett år. När han skrev sin

avskedsledare i januari 1928 var han betydligt mer positiv än Ahnwall varit. Han hävdade att tidningen fått fler läsare, och hälsade sin efterträdare Petrus Österdahl välkommen att ta över.

Österdahl hade då arbetat på redaktionen tillsammans med Ferne sedan slutet av 1927. Han hade alltså bara varit på tidningen några månader när han blev chefredaktör, och redan året därpå köpte han tidningen av Hällzon.

En kort period under Hällzons ägartid gjordes ett försök med en avläggare i Falköping, som stod utan liberal press efter tidningen Westergötlands nedläggning 1920. Avläggaren hade namnet Nya Falköpings-Posten. Försöket varade dock bara ett halvår, från september 1928 till april -29.

Redan efter ett par år som chef såg Österdahl till att tidningen kunde öka sitt sidanantal från de fyra sidor som dithills varit standard. I mars 1931 kom den första 6-sidiga tidningen ut, och från och med slutet av 1932 var 6-8-sidiga tidningar det normala för Skaraborgs-Tidningen. Det betydde att tidningen kom före den konservativa stadskollegan Vestgöta Korrespondenten. Att Skaraborgs Läns Annonssblad sedan länge tryckt flersidiga tidningar behöver inte ha betytt så mycket – den spreds mest på landsbygden, och en stor del av tidningen bestod av annonser som främst riktade sig till jordbruksbefolkningen.

Skaraborgs-Tidningen riktade sig i stället till stadsbefolkningen i det växande Skövde, och då framför allt till dess liberala och frisinnade befolkning. I den strävan saknade det inte betydelse att Österdahls företrädare Ferne kunde predika i Missionskyrkan, och att Österdahl var aktiv i föreningslivet. Framför allt var han med i nykterhetsrörelsen, främst i blåbandsförbundet, vars centralstyrelse han tillhörde i många år, men också i Tempelriddarna. Under Österdahls tid var Skaraborgs-Tidningens kontakter med folkpartiet intensiva. En period på 1930-talet delade en av tidningens journalister, Matts Johansson, sin tid mellan tidningen och ett jobb som ombudsman för folkpartiets länsorganisation. (Matts Johansson, som senare bytte efternamn till Balgård, slutade sin journalistiska karriär som chefredaktör för Västerbottens-Kuriren.)

Trots att Österdahl var aktiv som företagsledare, och flitig i det sociala livet, halkade Skaraborgs-Tidningens upplaga efter den konservativa konkurrentens på 1940- och 50-talen. I slutet av 50-talet gjordes Skaraborgs-Tidningen om i ett försök att vända utvecklingen.

1958 omvandlade Petrus Österdahl, som varit ensam ägare av tidningen sedan 1929, företaget till ett aktiebolag, där bland andra stadens köpmän inbjöds att teckna aktier. Motiven ska, enligt en hyllningsartikel på Österdahls 80-årsdag, dels ha varit att skaffa pengar till en ny press, dels att knyta de viktiga annonsörerna närmare tidningen.

Den 16 april 1958 utkom tidningen för sista gången under namnet Skaraborgs-Tidningen, för att två dagar senare utkomma som Skövde Nyheter. I tidningen betonades att det egentligen inte var fråga om någon ny tidning som kom ut, utan att det var samma gamla Skaraborgs Tidning, som bytte namn, dels för att Skövde vuxit och blivit stor nog att hysa en stadstidning, dels för att skilja ut tidningen från de många andra läns-tidningarna med ordet Skaraborg i namnet.

Den nya cylinderrotationspressen, som samtidigt togs i bruk, gav tidningen ett lite annorlunda format än tidigare. Bredden var som tidigare 7-spaltigt, men tidningssidorna blev några centimeter längre.

Efter namnbytet deltog tidningen inte i AB Tidningsstatistikens upplagemätningar på flera år. Därför saknas auktoritativa upplagesiffror för tidningen under perioden 1959-1970. Därefter har tidningen återinträtt i statistiksamarbetet.

1962 upphörde den konservativa Vestgöta Korrespondenten att komma ut. Den hade då slagits samman med Skaraborgs Läns Annonssblad, som därmed fick ett ordentligt fotfäste i Skövde stad. SLA blev sedan Skövde Nyheter huvudkonkurrent.

I slutet av 1968 övergick SLA från sin varannandagsutgivning till utgivning 6 dagar per vecka, och tvingade Skövde Nyheter att följa efter. Tidningen övergick från 3-dagarsutgivning till först 5 dagar i veckan (januari 1969) och sedan 6 dagar per vecka i januari 1978. Samtidigt ändrades utgivningstiden från eftermiddag till morgonutgivning.

Ledningen av tidningen hade då övergått från Petrus Österdahl till Sture Rikner, som

blev chefredaktör i maj 1974, då Österdahl fyllde 80 år. Trots sin ålder stod Österdahl kvar ytterligare en tid som VD och ansvarig utgivare för tidningen.

Under 1970-talet fick Skövde Nyheter åter ekonomiska problem. Att den ändå överlevt har dels berott på ekonomiskt stöd från den liberala stiftelsen Pressorganisation, dels på att tidningen kommit i åtnjutade av statligt presstöd. Detta stöd har dock inte varit enbart av godo för tidningen, som fick se den betydligt större konkurrenten få betydligt större statligt stöd de första åren på 1970-talet. 1973 ändrades dock reglerna, så att Skövde Nyheter fick större bidrag än SLA.

Stor betydelse hade det också för Skövde Nyheter att tidningen, tillsammans med Nya Lidköpings-Tidningen och Herencokoncernen, kunde gå med i ett tryckerisamarbete inom det nybildade bolaget Skaraborgspress i Skara 1981. Det gjorde att Skövde Nyheter fick tillgång till en modern och bra press, med små ekonomiska insatser, särskilt som tryckerisamarbetet stöddes med förmånliga statliga lån.

Men det räckte inte. Skövde Nyheter hade svårt att klara sig på egen hand ändå, och 1986 tog så de andra delägarna i Skaraborgspress över ägandet av tidningen, så att Nya Lidköpings-Tidningen och Herenco fick 50 % av aktierna var.

I januari 1995 övertog Herenco hela aktiekapitalet i Skövde Nyheter. 1996 slogs Herencos tidningar i Skaraborgs län samman i ett bolag, Västgötatidningar AB, och de fyra ingående tidningarna gjordes om till fyra upplagor av samma tidning. Formatet ökades samtidigt från tabloid till fullformat, och tryckningen flyttades från Skara till Herencos tryckeri i Jönköping, vilket gav tidningarna problem med tidigarelagd pressläggning.

Ätminstone i inledningfasen tycks samgåendet ha blivit misslyckat. Alla fyra ingående tidningar drabbades av upplageförluster. För Skövde Nyheter del blev upplagan det första halvåret 1997 så liten som 5 100 exemplar.

3.5.4 Skaraborgaren öst

Liksom i Lidköping utgavs en socialdemokratisk tidning i Skövde en period i mitten av 1980-talet. Skövdeupplagan hette Skaraborgaren Öst, och liksom för Lidköpingseditionen kom initiativet från Västgöta-Demokraten i Borås, där tidningen hade sitt sätteri och sin ekonomiska ledning. Tryckningen utfördes på Smålands Folkblads tryckeri i Jönköping.

Skaraborgaren Öst utkom med ett nummer per vecka, under perioden 29 september 1983 – 12 december 1985. Liksom den västliga upplagan drogs Skaraborgaren Öst med stora problem från starten, och utgjorde aldrig något hot mot de båda etablerade lokaltidningarna i Skövde.

3.5.5 Diskussion

Tidningsmarknaden i Skövde är speciell, genom att det där fanns tre tidningar med olika politisk profil som konkurrerade om läsarna under en stor del av 1900-talet. Fram till

Tabell 3.10: Nyckelår för 1900-talets tidningar i Skövde

	ST/VK	SLA	Billingen/SkT/SN
Grundad år:	1858	1884	1907
Flerspaltiga rubriker:	1930-talet	1910-talet	1913
Bilder (mer än enstaka):	1930-talet	1910-talet	1911
Mer än 4 sidor:	1934	1908	1932
Annonsfri förstasida:	3/7 1940	1968	1937
Daglig utgivning (6/vecka):	—	1968 (nov)	1969 (jan)*

* Skövde Nyheter började utges 5 dagar/vecka jan 1969, och 6/vecka jan 1978. Ett försök med daglig utgivning gjordes dec 1918 - juni 1921, vilket ledde till att tidningen tvingades ställa in utgivningen ett år framåt.

Tabell 3.11: Resultat i Skövde stad vid några riksdagsval på 1900-talet (%)

År	1911	1920	1932	1944	1956
Moderaterna/högern	41	54	40	24	16
Bondeförbundet/centern	—	1	3	2	2
Frisinnade/folkpartiet	58*	15	10	19	33
Socialdemokraterna		22	41	44	43
Kommunisterna	—	8	**	11	5
Antal röstande i Skövde	679	946	4 648	6 546	10 784

* Liberaler och socialdemokrater hade valsamverkan i delar av Skaraborgs län i valet 1911.

** Kommunisterna var 1932 splittrade i Kilströmarna och Sillenarna. Tillsammans fick partierna 3% av rösterna i länet.

1960 kan man möjligen till och med tala om fyra konkurrerande tidningar, genom att den socialdemokratiska Skaraborgaren, som utgavs i Falköping, ända sedan starten 1926 hade bevakning med egen lokalredaktion i Skövde.

Under en lång period 1926 – 1960 fanns alltså fyra tidningar att välja på för Skövdeborna – den konservativa Vestgöta Korrespondenten, den frisinnat liberala Skaraborgs-Tidningen, den socialdemokratiska Skaraborgaren och slutligen Skaraborgs Läns Annonsblad, vars politiska ställningstaganden växlade en del i början av seklet för att mot slutet av 30-talet bli allmänborgerliga och på 50-talet kom att stå bondeförbundet, senare centerpartiet, nära.

Den tidiga versionen av tidningen Skaraborgaren var onekligen ett spännande experiment, inte minst när tidningen i november 1946 vågade försöket med utgivning sex dagar i veckan. Men förmodligen upplevde tidningarna som trycktes i Skövde aldrig Skaraborgaren som något egentligt hot, därtill var dess upplaga alltför liten och, framför allt, alltför utspridd. (1980-talets veckotidning med samma namn hade så stora problem från starten att den knappast spelade någon roll för de två lokaltidningar som då fanns kvar i Skövde.)

Under första hälften av 1900-talet stod upplagestriden i själva staden Skövde framför allt mellan Vestgöta Korrespondenten och Skaraborgs-Tidningen, medan Skaraborgs Läns Annonsblad hade flertalet av sina läsare på landsbygden. Även annonsmarknaden var i viss mån uppdelad. SLA:s annonser handlade länge i stor utsträckning om lantbrukets djur och maskiner, en marknad som var ganska främmande för de båda stadstidningarna, som i stället levde på butiksannonseringen.

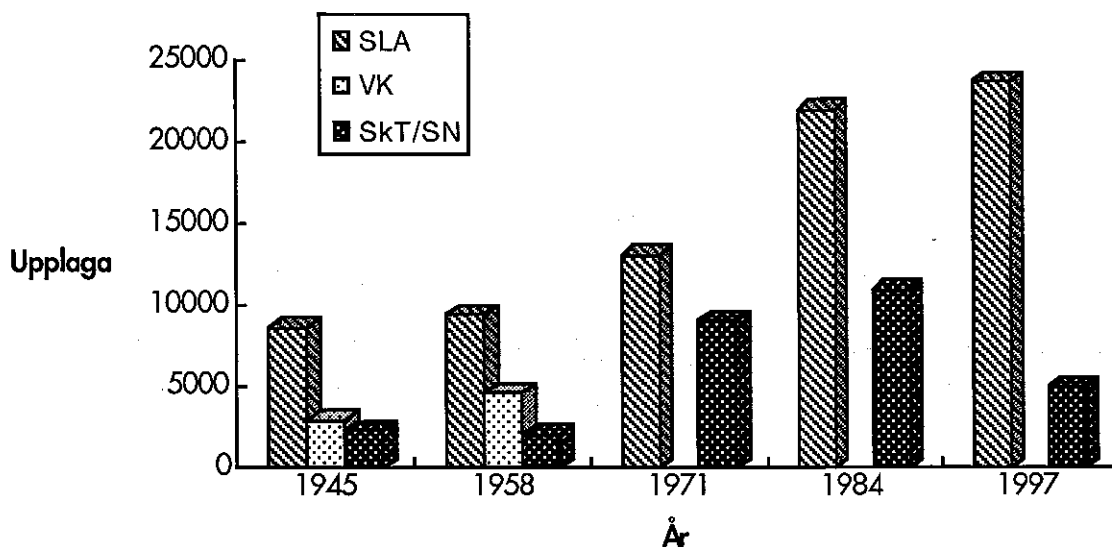
På grund av denna uppdelning hade det ingen större betydelse för stadstidningarna att SLA var före dem när det gällde bilder, flerspaltiga rubriker och, framför allt, utökad sidantal (Tabell 3.10).

Av de båda stadstidningarna var Skaraborgs-Tidningen den som ledde utvecklingen, men Vestgöta-Korrespondenten den som hade flest läsare. Det kan knappast förklaras på annat sätt än att läsarna i garnisonsstaden Skövde föredrog en konservativ tidning före en frisinnat liberal. Valstatistiken från Skövde visar också att det konservativa partiet hade en mycket stark ställning i staden under 1900-talets första hälft, medan de frisinnade var relativt svaga (Tabell 3.11).

Med tanke på bondeförbundet/centerns svaga stöd i Skövde kan Skaraborgs Läns Annonsblads starka ställning synas något förvånande. Förklaringen ligger i att partiet hade sina väljare, liksom tidningen sina läsare, utanför Skövde stad.

När så Högerens förlagsstiftelse 1961 lyckats köpa och slå samman den stora tidningen SLA och Västgöta Korrespondenten, som var marknadsledande i staden, kan man tycka

Diagram 3.5 Upplagor för Skaraborgs Läns Allehanda, Västgöta Korrespondenten och Skövde Nyheter

Skövde Nyheter hette Skaraborgs-Tidningen till april 1958
 1962 slogs Västgöta Korrespondenten samman med Skaraborgs Läns Annonsblad.
 Upplagesiffror för Skövde Nyheter saknas för perioden 1959 - 1970.

att utgången borde ha varit given. Men äktenskapet blev inte alldeles lyckligt till en början. Visserligen steg den kvarvarande tidningen SLA:s upplaga, men inte så snabbt som man skulle kunnat förmoda (Diagram 3.5).

Hur Skaraborgs-Tidningens upplaga såg ut på 60-talet vet vi dessvärre inte, men när tidningen återinträdde i TS-mätningarna 1971 hade upplagan stigit avsevärt, och dramatiskt närmade sig konkurrentens. En förklaring kan vara den nya bolagsbildningen, där många butiksägare blivit delägare i tidningen, och den samtidiga betoningen av staden Skövde i tidningens namnbyte 1958. En annan kan vara att stadsborna i Skövde kände sig lite främmande för alla landsbygds- och ortsnyheter i SLA, och valde att köpa tidningen där staden dominerade.

Betoningen av utgivningsorten Skövde kan alltså ha hjälpt Skaraborgs-Tidningen/Skövde Nyheter att nästan komma ikapp SLA i början av 1970-talet. Samtidigt kom det de närmast följande åren att bli ett problem för tidningen, på grund av utformningen av

Tabell 3.12: Upplagor och produktionsbidrag för Skövde Nyheter och Skaraborgs Läns Annonsblad

År	1971	1972	1973	1974
Skövde Nyheter				
Upplaga	9 200	8 900	8 700	8 500
Produktionsbidrag	369	730	663	1 165
Skaraborgs Läns Annonsblad				
Upplaga	13 200	14 300	16 800	19 200
Produktionsbidrag	626	1 130	565	565

Produktionsbidraget anger bidragets storlek i kkr. 1975 upphörde produktionsbidraget till SLA, medan Skövde Nyheter fortsatte att få produktionsbidrag till och med 1991.

det statliga presstödet. Eftersom reglerna för det statliga produktionsstödet gynnade tidningar vars upplaga var utspridd över stora områden, blev det i Skövde den stora tidningen SLA som fick mest pengar, medan Skövde Nyheter fick betydligt mindre.

När reglerna ändrades, så att Skövde Nyheter fick mer produktionsbidrag, hade SLA gått ifrån upplagemässigt (Tabell 3.12).

Man måste dock tolka tabellen med viss försiktighet. Även om det statliga produktionsstödet säkert hade betydelse för SLA:s utveckling i början av 1970-talet, så förklarar det inte allt. En stor del av SLA:s upplageökning mellan 1972 och 1973 berodde inte på att tidningen tog läsare från Skövde Nyheter (vilket ju också framgår av tabellen), utan på att SLA övertog Karlsborgs-Tidningen från koncernkollegan TSL i Mariestad.

Å andra sidan gav just detta SLA kraft att växa. Tidningen behövde heller inte längre spilla kraft på konkurrensen i öster, utan kunde framgångsrikt koncentrera sina krafter till Skövde.

Det är inte orimligt att Skaraborgs Läns Annonsblads/ Allehandas stöd från Anderkoncernen också har haft betydelse för utvecklingen i Skövde. Den viktigaste samordningsfördelen, sam-tryckningen med Tidning för Skaraborgs Län, uppvägdes dock för Skövde Nyheter del av tryckerisamarbetet kring Skaraborgspress i Skara.

Däremot tycks tryckningen i Jönköping från 1986 ha minskat Skövde Nyheter konkurrenskraft i Skövde. Upplagan har sjunkit, medan SLA:s har ökat. En tänkbar förklaring kan vara att Skövde Nyheter pressläggning tidigarelagts, så att tidningens möjlighet att få med sena nyheter gått förlorad. Inte minst för sportbevakningen har det framhållits som ett problem att man inte fått med de sena nyheterna, som matchresultat och liknande.

4. Några pressprofiler i Skaraborg

Det är hittills bara en av förgrundspersonerna i Skaraborgs läns tidningspress som blivit föremål för någon tryckt biografi. När det gäller de övriga hänvisas man till spridda uppgifter i biografiska uppslagsverk av olika slag.

Undantaget är John Kjellman, grundare av Västergötlands Annonsblads föregångare Vestergötlands Nyheter, men framför allt känd som först socialistisk och sedan bondepolitisk agitator, och redaktör för den i Falköping utgivna tidningen Landsbygden. En biografi om honom gavs ut år 1990 av hans sonson Östen Kjellman.

De övriga tidningsledarna är mera svårfångade. Några av tidningsmännen (det är nästan uteslutande män) har suttit i riksdagen, och finns kortfattat beskrivna i riksdagens egna ledamotsförteckningar. Några har varit medlemmar i publicistklubben, och finns med foton och korta texter presenterade i organisationens porträttmatriklar. I några fall finns de också omskrivna i utgivningsorternas hembygds- och jubileumslitteratur.

För övrigt är den som vill inhämta information om personerna hänvisad till de tidningar där de arbetat. Tidigare chefer porträtteras ibland i tidningarnas jubileumsutgåvor, och i en del fall finns också texter i samband med högtidsdagar och dödsfall.

Det är inte lätt att göra ett i någon mening objektivt urval bland personligheterna som varit aktiva i Skaraborgs läns tidningsflora. Där finns många intressanta personligheter, som här lagts åt sidan, exempelvis den stridbare kyrkoherden och riksdagsmannen David Holmgren, som drev Falköpings-Posten en kort period vid seklets början, eller Anders Marino, som hela sitt liv egentligen ville bli präst, och till slut också blev det, efter att ha varit chef på åtminstone ett halvdussin tidningar i och utanför länet. Eller Gotthard Björk i Mariestad, som köpte en konkurrenttidning, inte för att lägga ner den, utan för att han ville åt tidningens tomt, och sedan arrenderade ut konkurrenten, för att sedan också sälja den.

Urvalet här nedan har i första hand gjorts med utgångspunkt från konkurrensförhållandena på länets tidningsorter. De som tagits med är personer som man kan anta har haft betydelse för att den ena eller den andra tidningen vunnit upplagestriden mellan de konkurrerande företagen. De är, med något undantag, upplagestridernas vinnare.

En invändning som kan göras mot den här sortens presentationer är att det oftast bara blir företagsledarna som uppmärksammas. Det finns många andra som gjort och gör betydande insatser både för tidningarna och för samhällsdebatten. En sådan person var John Kjellman. Han var visserligen tidningsledare några år kring förra sekelskiftet, men hans viktigaste insatser låg snarare på samhällsdebattens område.

Många andra har gjort insatser på kulturens område, på senare år mest inom hembygdsforskningen, där skribenter som Hans Menzing på Skaraborgs Läns Tidning och Rolf Ahlrik på Skövde Nyheter skrivit böcker som blivit lokalt mycket uppskattade. Däremot är det under senare delen av 1900-talet mycket få journalister i länet som varit politiskt aktiva, något som närmast var en självklarhet för en tidigare tidningsmannageneration.

Förutom politiskt och kulturellt aktiva redaktörer finns det åtminstone från 1940-talet och framåt ett stort antal reportrar, sportjournalister och så småningom också redigerare på länets tidningsredaktioner. De är svåra att få grepp om i den här sortens översiktliga studier, men borde naturligtvis också uppmärksammas i något sammanhang.

4.1 Johan (John) Kjellman – agitator för socialister och bönder

Född den 18 januari 1862 i Söderköping, död den 14 januari 1925 i Örgryte, Göteborg. John Kjellman kom från ett fattigt hem utanför Söderköping i Östergötland. Han utbildade sig till korgmakare i Norrköping, och flyttade till Göteborg omkring 1880, där han tog

värvning vid Göta Artilleriregemente. Han kom där i kontakt med den tidiga arbetarrörelsen, framför allt genom August Palm som då agiterade i Göteborg, och engagerades av det han hörde. Sedan det korgmakeri Kjellman drivit efter tiden som soldat hade gått i konkurs, startade han i augusti 1887, tidningen Folkets Röst tillsammans med kamraten Pehr Erikson.

Efter två artiklar införda den 27/11 1888 dömdes Eriksson till 12 månaders fängelse för majestätsbrott. Under fängelsetiden ska Eriksson ha börjat utarbeta stadgarna för Göteborgs arbetarekommun. Samtidigt jobbade John Kjellman flitigt som socialdemokratisk agitator. 1888 gjorde han en rad framträdanden runt om i västra Sverige, där han ska ha samlat stora åhörarskaror. Hösten 1888 valdes han till ordförande för socialdemokraterna i Göteborg, och när partiet höll sitt konstituerande möte i Stockholm i april 1889 var han kongressens vice ordförande. Han var också fackligt aktiv. Vid en skandinavisk fackföreningskongress i Göteborg i augusti 1886 fanns han med som vice ordförande.

Kjellman ansågs dock svår att samarbeta med, och redan sommaren 1889 avgick han som ordförande i Göteborgs s-förening. Han miste också inflytandet över Folkets Röst, varpå han började motarbeta tidningen, som lades ner strax därefter. 1892 gav han ut den hätska pamfletten "Fyra år inom socialistlägret. Erfarenheter af en f.d. socialist".

För detta har Kjellman kritiserats skarpt inom arbetarrörelsen. Tidningen Ny Tid vägrade i flera år att överhuvud taget nämna honom vid namn. August Palm anklagade honom för att ha svikit genom att ha tagit emot pengar från den mycket förmögna familjen Dickson, för att starta en nykterhetstidning. Och i socialdemokraternas jultidning Julfacklan 1894 infördes en lång dikt av signaturen Bertila, där Kjellman anklagas för att ha sålt sin själ (här återges bara en liten del):

Jag känner en man, ibland oss
han vandrar i livet än.

Hans namn vill jag ej uttala –
en gång var han dock vår vän.

Han böjde sitt knä för Mammon
och köpte sig understöd —
så djupt kunde mannen sjunka
i kampen för dagligt bröd

Och om han vid fyllda faten
sig stundom befinner sig väl
han undflyr dock ej den rösten:
Du sålde en gång din själ!

Själv har Kjellman förklarat att han känt sig sviken av arbetarrörelsen, när hans familj fick ett i hans tycke mycket magert ekonomiskt stöd medan han själv satt i fängelse. Till skillnad från en del av dem som drev rörelsen vidare hade Kjellman ont om pengar. Det har också framkommit att han blivit kritisk till arbetarrörelsens avoga inställning till kristendomen. Här antas hans hustru Selma ha spelat en betydande roll.

Kjellmans avhopp från arbetarrörelsen kring 1890 var i och för sig inte unikt. Rörelsen hade problem med inre stridigheter. 1892, samma år som Kjellman publicerade sin skrift om arbetarrörelsen, varnade August Palm för att den entusiasm som fanns i partiets barndom var borta, och han beskrev både Hjalmar Branting som Axel Danielsson i långt ifrån smickrande ordalag.

Från 1890 var Kjellman framför allt aktiv inom nykterhetsrörelsen, som han menade borde bygga på kristlig grund (han hade tidigare varit mycket starkt anti-religiös). Han startade Nykterhets-Tidningen den 4 oktober 1890 (den utkom med ett nummer per vecka), och reste runt i bygderna som agitator, på samma sätt som han tidigare gjort för att sprida arbetsrörelsen.

Hans tidning stöddes till en början av de olika nykterhetsrörelserna, men de drog snart

undan sitt stöd. Kjellman på sin sida kritiserade nykterhetsrörelserna för sekterism och självgodhet.

Från mars 1895 utgav han ut både Nykterhets-Tidningen och den nya Folk-Tidningen (från 23 mars 1885) från eget tryckeri på Drottninggatan. När Nykterhets-Tidningen upphörde 29 januari 1897 fick prenumeranterna "Folk-Tidningen. Organ för upplysning och framåtskridande." Det var i denna tidning som Kjellman definitivt tycks ha tagit farväl till socialismen, som han länge menade var en i grunden riktig åskådning. Men den 17 december 1898 skrev han: "Konservativ politik är den enda hederliga politik vi idag känner till."

I juli 1899 tog Kjellman med sig tidningen till Skara, för att starta en ny tidning, Vestergötlands Nyheter. Östen Kjellman beskriver det i boken om sin farfar som en "flykt från Göteborg", där han vid det laget hade fiender både bland socialisterna och nykterhetsvännerna.

När han kom till Skara hade han god kontakt med typograferna på orten. Åtskilliga av dem hade för övrigt följt med honom vid flytten från Göteborg. I november 1899 skrev Svensk Typograf-Tidning om förhållandena i Skara:

"Skara. I Skara har nu - icke alls för tidigt - Svenska Typografförbundet vunnit fast fot, i det att den 2 oktober härstädes bildades afdelning. Afdelningen, som ännu ej är döpt, räknar 10 medlemmar, däraf 2 nyinträdande.

Det är på grund af den i Skara för en tid sedan startade "Vestergötlands Nyheter" som denna afdelning kommit till stånd. Af de 10 medlemmarna äro 9 från denna officin och endast 1 från det gamla Petterssonska tryckeriet (Skara Tidning).

Det har här, som så ofta eljest, visat sig att de konservativa arbetsgifvarna äro i praktiken bättre principaler än de liberala. "Vestergötlands Nyheter" är konservativ, men ehuru tariffen ej är undertecknad, betalas dock i det närmaste därefter, och vi tro icke att det skall möte vidare svårigheter att få den lilla skillnaden, och någon "förföljelse" mot den nya afdelningen torde ej behöva befaras från detta håll.

Från det andra tryckeriet räknar förbundet som sagt endast en medlem. Denne är också den ende person på detta tryckeri som åtnjuter en hygglig betalning. I öfrigt begagnas här ett betalningssystem, som var föräldrat redan i medeltiden. (...)"

Typografiska föreningen i Skara. Minnesskrift. Skara 1949.

En av typografavdelningens grundare, Erik Cyrus, minns i boken John Kjellman som en "hygglig och sympatisk man". Lönerna var 18 kronor i veckan, mot 12 för yrkesarbetarna på konkurrerande Petterssonska tryckeriet (Skara Tidning).

Kjellman själv stannade denna gång mindre än ett halvår i Skara. Han flyttade vidare till Härnösand, där han blev redaktör för Västernorrlands Allehanda, vars utgivningsbevis han övertog i september 1899.

Under Kjellmans tid i Härnösand ökades Vestergötlands Nyheter utgivning från 3/vecka, till daglig utgivning (6/vecka) samtidigt som namnet ändrades till Vestergötlands Dagblad, vars första nummer utkom den 2 april 1900. Då hade utgivningsbeviset övergått till Otto Elander, som hade hjälp i utgivningen av sin redaktionssekreterare Thorgny A. Wallbeck-Hallgren. (Två veckor senare upphörde utgivningen av Folk-Tidningen, som följt med Kjellman från Göteborg till Skara).

Elander och Wallbeck-Hallgren var också tidigt inblandade i utgivningen av Vestergötlands Annonsblad, som sattes och trycktes på samma tryckeri som Dagbladet, med start den 2/12 1899.

Som redaktör för Västernorrlands Allehanda (då frisinnad) fick Kjellman det bättre ekonomiskt, men han trivdes inte med att vara underställd styrelsen. Han kritiserade den lilla stadens societet, och framhöll arbetets värde. I sonsonens biografi över John Kjellman antas att detta vållade debatt i tidningens styrelse, och tvingade fram redaktörens avgång hösten 1903.

Kjellman blev dock kvar i Härnösand, där han startade en konkurrenttidning Västernorrlands Läns Tidning, som dock brann upp i april 1905. För försäkringspengarna köpte

Kjellman tillbaka sitt gamla tryckeri i Skara, där tidningen då hette Västergötlands Annonsblad.

När Kjellman återkom till Skara var det slut på samförståndet med typograferna. I juni 1906 infördes på Västergötlands Annonsblads förstasida ett 2-spaltigt redaktionellt meddelande till läsekretsen, under rubriken "Ny anmälan", där redaktören skriver:

"Ett år har nu förflutit sedan Västergötlands Annonsblad öfvergick till sin nuvarande ägare. Då vi öfvertogo denna tidning, befann den sig i alla afseenden närmast att likna vid ett sjunkande skepp, färdigt att när som helst att gå under. Prenumerationsstocken hade gått ned till ett löjligt minimum, annonskundkretsen var försvunnen, och hela tidningens existensmöjlighet hotat. Därtill kom, att affärens förnämsta omkostnadskonto, arbetarlönerna, under slapp tillsyn af socialistiskt sinnade arbetare, drifvits upp till en onaturlig höjd, omöjligt för en t.o.m. ganska vinstgifvande tidningsaffär att bära, och trots detta visade det sig omöjligt att få så mycket ordning på den gamla personalen, att tidningen i rätt tid kunde expedieras.

Vi hafva emellertid under det år, som gått, lyckats att bringa tidningsaffären på en Sund ekonomisk bog, och till stor del hafva vi i detta hänseende att tacka den af det socialistiska typograffacket mot oss riktade Blokaden, som gjorde det möjligt för oss att tillföra affären en sund pålitlig och plikttrogen arbetspersonal hvarigenom våra läsare numera alltid kunna påräkna att få tidningen i god tid."

Västergötlands Annonsblad och Skara-Posten 20 juni 1906.

Under Kjellmans bortavaro hade de båda tidningarna Västergötlands Dagblad och Västergötlands Annonsblad slagits samman i maj 1901, då redaktören Anders August Marino tog över tryckeriet. En tid gavs de ut parallellt, men året därpå (1902) lades Dagbladet ner för gott. Kvar blev tvådagartidningen Västergötlands Annonsblad, som i slutet av 1904 togs över av Nils Persson Lynell.

Det var i maj 1905 som J.A. Kjellman åter tog över tidningsföretaget. Den 11/12 1905 kompletterade han VA med en stadsupplaga för Skara stad, med namnet Skara-Posten.

Det var i dessa tidningar Kjellman började agera för bonderörelsen i Sverige. De första exemplen fanns i tidningen redan 1905, och de återkom därefter från och till. Samtidigt betonade Kjellman friheten, både bondens frihet, och redaktörens.

Sin egen frihet använde han som vanligt till att bedriva polemik, dels med typograferna, som gick i strejk, dels med konkurrenttidningarna. Någon organiserad bonderörelse lyckades han inte argumentera fram, och tidningen gick heller inte bra. Den 14 december 1907 tar han farväl av läsarna i de egna spalterna:

"Jag nödgas erkänna, att mera oförståelse än förståelse mött mig, och nu efter mer än 2 1/2 års uppslitande arbete för att hålla Västergötlands Annonsblad uppe, vill jag säga mina ärade läsare ett tack och farväl."

Tidningen gick i konkurs och övertogs av seminarieadjunkt Klas Karlgren, som från början av 1908 stod som utgivare av de båda tidningarna. Sommaren 1908 var det dags för byte igen, då till redaktör Ture Stenbäck. Tryckeriet omvandlades i samband med Stenbäckes tillträde till ett aktiebolag, med ett antal högersympatisörer som aktieägare.

Under tiden hade Kjellman försörjt sig en kort period med bokförsäljning i Lidköping, varefter han i början av 1908 köpte en gård utanför sin barndoms Söderköping, där hustrun också öppnade sommarrestaurang. John Kjellman skrev också artiklar, bland annat i Söderköpings-Posten. Efter en kort period i Norrköping kom Kjellman så i kontakt med godsägaren Carl Berglund på Gimmene utanför Falköping. Berglund umgicks med planer på att starta en tidning för svenska bönder, i avsikt att samla dem till ett politiskt parti. Berglund bjöd in Kjellman, för att undersöka om han var intresserad att arbeta med projektet. Kjellmans i grunden radikala läggning passade Berglund bra. Tidigare försök att starta bondepartier hade slutat med att de gått upp i högern, och detta ville Berglund undvika. Han ville att partiet skulle byggas på och tillvarata de små böndernas intressen.

Efter en tids förberedelser startade Berglund och Kjellman så veckotidningen Landsbygden den 1 december 1910, med Kjellman som redaktör och Berglund som finansär.

Kjellman hjälpte också Berglund att utarbeta Bondeförbundets första program, och agiterade för bonderörelsen.

1912 manövrerades han emellertid bort från redaktörsstolen av Jean Louis Silfving, som dock blev mycket kortvarig på posten (Silfving startade därefter en egen tidning Falköpings Nyheter, som utgavs 1912-14). Han efterträddes av redaktör Elfrid Dürango, som inte heller blev kvar mer än några månader. Redan sommaren 1913 var Kjellman tillbaka på tidningen Landsbygden.

Skälet till att Dürango avskedades från tidningen var att rörelsens grundare och ledare Carl Berglund ansåg att han drev organisationen åt höger. Han var rädd att den, liksom flera tidigare bonderörelser, skulle slukas av högerpartiet.

Resultatet av brytningen blev att bonderörelsen splittrades i två grenar, en ledd av Berglund och Kjellman, och en av Dürango, häradsövning Frans Stolt och Karl Andreasson i Åsen, med namnet Jordbrukarnas Riksförbund. Dürango startade också en egen tidning "Jorden och Folket" vars första nummer utkom i Falköping den 27 november 1913. De båda organisationerna konkurrerade de närmaste åren med varandra om att organisera landets bönder, och att vinna dem som prenumeranter till sina respektive tidningar. Från 1913 och fram till 1917 fungerade Kjellman dels som redaktör för Landsbygden, dels som kringresande agitator för bondeförbundet.

Sommaren 1917 lämnade Kjellman jobbet hos Berglund, och flyttade till Göteborg, där han, tillsammans med en ny stark ledare, Johan Johansson i Friggeråker, startade en ny tidning, Bondetidningen, med start den 15 december 1917. Tidningen kom ut två gånger i veckan, och hade undertiteln "Organ för västra Sveriges bondeförbundsrörelse". Han gav också ut veckotidningen "Landsbygdens tidning". Kjellman hade alltså inte brutit med den organisation han varit med om att bygga upp, men tycks däremot ha haft problem med relationen till den mäktige Carl Berglund. Han fortsatte också att resa för organisationens räkning, nu från sin nya bas i Göteborg.

Göteborgarna började också agera och argumentera för en sammanslagning av de båda bondeorganisationerna, vilket ledde till en hel del polemik med Berglund, som succesivt tappade inflytande i organisationen. En bidragande orsak var den nya maktgruppen som uppstått i och med att bondeförbundet fått in nio representanter i riksdagen vid valet i september 1917. Konkurrerande Jordbrukarnas riksförbund fick in tre ledamöter.

Våren 1919 avgick John Kjellman som redaktör för tidningen i Göteborg. Enligt Bertil Fiskesjö tvingades han bort, efter konflikter med tidningsföreningens styrelse:

"Därmed hade Bondeförbundet gjort sig av med den person som jämte Carl Berglund framstått som den som betydde mest för att partiet kom till stånd och vann spridning. Som redaktör, agitator och organisatör gjorde John Kjellman en vida större insats för Bondeförbundet än någon annan under den här behandlade perioden."

Bertil Fiskesjö: Bondeförbundet och Jordbrukarnas Riksförbund 1910-1921.
(Återgivet i Ö. Kjellman, 1990)

Strax efter Kjellmans avgång från Bondetidningen sålde Carl Berglund sin tidning i Falköping till en lokal tidningsförening, som övertog den i december 1919. Den fortsatte att utkomma till maj 1926, de sista åren utgiven från Alingsås.

1921 slogs de båda bondeorganisationerna samman under namnet Bondeförbundet, samtidigt som praktiskt taget samtliga pionjärer, inklusive John Kjellman, lämnade rörelsen. Han fortsatte dock att skriva i olika bondetidningar, där han kunde gissla liberala riksdagsledamöter, inte minst för sådan nykterhetsiver han själv en gång varit en intensiv kämpa för:

"Den där prissen, som fått flugan att vara vegetarian, fann snart, att bland frireligiösa och nykterhetsvänner hade han den bästa marknaden för sina idéer. För att bli återvald måste han också bli nykterhetsvän och som de frireligiösa förfogade över en hel massa röster, så måste han gå med på böndmöten, väckelsemöten, syföreningsbazarer och allt möjligt sådant. Så blev han kallad 'broder i tron' och suckade under bönen värre än en flodhäst som övergivits av sin maka."

Och ju närmare valet kom, desto ivrigare frireligiös blev han och desto vassare fräste han som nykterhetsvän. Jag kände en sådan där riksdagsmannamandatssökande redaktör, som månaden närmast valet blev så ivrig nykterhetsvän, att han inte ens kunde förmås att äta spritärter."

(Bondetidningen, 22/2 1919).

Med tiden gled Kjellman över mot skönlitterärt författarskap. Framför allt skrev han romantiserade historiska skildringar. Under pseudonymen Sigvald Göthsson gav han bland annat ut Bragder och äventyr (1919-1920), Den siste karolinen (1920) och Kvacksalverskans dotter (1925).

4.2 Johan Isaksson – förmögen på smågrisannonser

Född 1851 Korsberga utanför Vetlanda, död den 14 april 1909 i Skövde.

Efter sin uppväxt i Småland utvandrade Johan Isaksson till Amerika, där han som typograf lärde sig boktryckeri och tidningsproduktion.

Aterkommen till Sverige övertog han i juli 1878 det tryckeri som Skarafamiljen Pettersson året innan hade anlagt i Lidköping, inklusive Lidköpings Allehanda som utkom två dagar i veckan. 1780 lyckades Isaksson också köpa Lidköpings Tidning (för tillfället med namnet Lidköpings Nyare Tidning), varpå han slog ihop de båda publikationerna, och gav den nya tidningen namnet Lidköpings Tidning (förut Lidköpings Allehanda).

Efter sammanslagningen var Isaksson ensam tidningskung i Lidköping till januari 1888, då en av hans tidigare redaktörer, C.A.D. Hammarén startade Westgöta-Posten.

Samtidigt hade Isakssons intressen förskjutits till Skövde, där han startat Skaraborgs Läns Allehanda i april 1884. I tidningen presenterade han dess ambitioner så här:

"På senare år hafva vid sidan af de vanliga lokaltidningarna i några län uppstått organ, som nästan uteslutande hafva till uppgift att vara annonsblad. För den, som vill annonsera något, som är egnadt att läsas af en vidsträcktare allmänhet, måste det också vara af en stor och nära nog oberäknelig fördel att i så fall kunna mot en obetydlig afgift bekantgöra åtskilligt af mera allmänt intresse än det rent lokala. Att varda ett sådant organ är Skaraborgs läns Annonsblads sträfvan. För att göra tidningen, som utgifves 1 gång i veckan, så spridd som möjligt, är priset satt så lågt som under marknadsvärdet, eller 50 öre för återstoden af året, postbefordringsafgiften inberäknad. (...) För att göra tidningen läsvärdare, kommer den att inrymma valda följetonger, allmännyttiga uppsatser, hvarjehanda m.m. (...)"

SLA den 10/4 1884.

När Skaraborgs Läns Annonsblad startades bodde Isaksson och hans familj fortfarande kvar i Lidköping, där hans Lidköpings Tidning (förut Lidköpings Allehanda) konkurrerade med Westgöta-Posten om läsare och annonsörer. Men sommaren 1890 hade den nyare av de båda tidningarna segrat. Den 27 juni 1890 kom Lidköpings-Tidningen ut med sitt sista nummer, varefter prenume-ranterna fick Westgöta-Posten i stället.

Tidningen i Skövde blev då Isakssons huvudintresse. Tillsammans med sin hustru Christine och deras med tiden sex barn bosatte han sig på Ryds herrgård ett stycke norr om staden, där Kärnsjukhuets sedan kom att byggas. Till redaktionen och tryckeriet, som efter 1895 låg på Badhusgatan i Skövde, åkte han med häst och vagn från sin gård.

Tidningsföretaget i Skövde utvecklades bra. Det var från starten, som Isaksson förutskickat, ett utpräglat annonsorgan, där det redaktionella materialet knappast var mer än spaltutfyllnad, i den mån det fanns plats att fylla. Tidningen var billig – många kunde till och med ta del av den gratis, eftersom Isaksson redan i det första numret lovade annonsörerna att han skulle sända tidningar gratis till järnvägsstationer och offentliga lokaler i länet.

Några speciella publicistiska ambitioner tycks Isaksson alltså inte ha haft. Snarare var ambitionen kommersiell. Och han lyckades väl. I en minnesartikel över Isaksson när

tidningen 1934 firade sitt första halvsekel betonades det att han vid sin död lämnade efter sig "... ett tidningsföretag, som ej utan skäl betecknades som ledande på annonsmarknaden inom sitt utgivningsområde och en personlig förmögenhet av aktningvärda mått."

Frågan är om också Göteborgs-Kuriren, Vestra Sveriges Nyhets- och Annonsblad, bidragit till att förmera förmögenheten. Tidningen i Göteborg hade Isaksson startat sedan han lagt ner sin tidning i Lidköping sommaren 1890. Den 24 oktober 1890 utkom tidningen i Göteborg med sitt första nummer, med Isaksson själv som utgivare. Till och med januari 1897 var han aktiv i Göteborg, sedan överlät han tryckeriet och tidningen i andra händer och koncentrerade sig på SLA i Skövde.

Isaksson har också beskrivits som en flitig man, som arbetade mycket och vilade lite. När han var ledig jagade han gärna på den egna egendomens marker. Bara några månader innan han dog satt han i en koja och sköt orrar.

Johan Isaksson dog i magcancer den 14 april 1909, bara 58 år gammal.

4.3 Erik Pärson Vrang (FT) – en räddare i nöden

Född den 20 januari 1870 i Järnboås, död den 20 februari 1958 i Falköping.

Erik Vrang kom från Järnboås utanför Nora i Örebro län, där hans far Per Ersson var bergsman. Under studietiden i Uppsala medarbetade Erik Vrang tillfälligt i tidningarna Uppsala och Reformatorn, för att efter studietiden först bli platsredaktör i Hedemora å Tidning för Falu län och stad, och därefter journalist på Örebro Tidning.

Alldeles före sekelskiftet kom han till Falköping, där han ska ha varit närvarande på ett möte som konservativa personer på orten samlats till för att rekonstruera Falköpings Tidning. Ortens konservativa tidning hade drabbats av ekonomiska svårigheter, samtidigt som en grupp liberaler i Falköping slutit sig samman och startat konkurrenten Falköpings-Posten. Efter att ha presenterat sig som konservativ tidningsman fick han jobbet som ny utgivare och redaktör för tidningen, en post han tillträdde den 19 januari 1900.

Han gick igång med stor energi. Redan den 3 februari 1900 gick han till angrepp mot stadens spritbolag, som han menade vansköttes. Det blev inledningen till en på den tiden uppmärksam lokal strid, där Falköpings-Posten stod på bolagets sida och Vrang på Falköpings Tidning på oppositionens.

Mothugg i spalterna saknades inte. Redaktören på konkurrerande Falköpings-Posten, den kontroversielle riksdagsmannen och f.d. kyrkoherden David Holmgren, försäkrade en gång självsäkert, med adress till Vrang på Falköpings Tidning att "det behövs ingen slägga för att slå ihjäl en lus". Holmgrens försök att slå ihjäl konkurrenten tog ett tvärt slut när han 1906 dömdes till fängelse för förskingring av kyrkans medel, och tvingades utvandra till USA för att undgå straff.

Liksom konkurrenten på Falköpings-Posten engagerade sig Vrang i politiken. Redan 1903 blev han invald i stadsfullmäktige, där han snabbt fick förtroendeposter som sekreterare, vice ordförande och – 1925 – ordförande. 1915 valdes han in i Falköpings drätselkammare och 1922 blev han ledamot av riksdagens första kammare, där han satt i fem år. Vid sidan av detta hade han ett mycket stort antal förtroendeuppdrag på kommunal- och länsnivå.

Erik Vrang var också aktiv i tidningsutgivareföreningen. Han var med redan när dess Västgötakrets bildades 1905, och blev dess förste skattmästare. Han var sedan både sekreterare och ordförande i föreningen i många år, och dessutom ledamot av dess styrelse på riksplanet 1932-42.

Vrang var också aktiv i Götiska förbundet, vars lokala loge han var med om att grunda, liksom i Skaraborgs Läns naturskyddsförening och Västergötlands Turistförening.

Han var också intresserad av historia och arkeologi – vilket bland annat tog sig uttryck i styrelseuppdrag i det lokala hembygdsmuseet och fornminesföreningen. Han redigerade också historisk litteratur från Falköping.

Som tack för sitt samhällsarbete fick Erik Vrang en rad ordnar och utmärkelser. Bland

annat utnämndes han till riddare av Nordstjerneorden, Vasaorden och Norska S:t Olavsorden.

75 år gammal avgick Erik Vrang 1945 som chef för Falköpings Tidning, som vid den tiden var ortens klart ledande tidning. Visserligen fanns en konkurrent i form av socialdemokratiska Skaraborgaren, men dels var Falköpings Tidning nästan dubbelt så stor, dels var Skaraborgarens upplaga utspridd över hela länet, varför den lokala konkurrensen inte kan ha varit allför kännbar.

Erik Vrang efterträddes som VD och redaktör av sin son Arvid Vrang, men satt kvar i företagets styrelse i ytterligare flera år.

4.4 Erik Gustaf Torgny (SkLT) – den store idealisten

Född den 26 mars 1859 i Stora Skedvi utanför Säter, död den 2 april 1939 i Skara.

Erik Gustaf Torgny var den som tillsammans med boktryckaren Ernst Dahlberg tog över Skara Tidning, och dess landsbygdsupplaga Skaraborgs Läns Tidning i januari 1901.

Erik Gustaf Torgny kom från en bondefamilj i Stora Skedvi i Dalarna. Han var ende son, och säkert tänkt att ta över gården, men han kom tidigt i kontakt med tidens ideella rörelser, och började engagera sig framför allt i nykterhetsarbetet, ett engagemang som ledde honom vidare in i journalistiken. En period arbetade han parallellt med ett arbete han fått på tidskriften Järnbäraland och med nykterhetsorganisationen IOGT. Han reste runt, höll föredrag och bildade nykterhetsloger, periodvis med ett mycket intensivt resprogram. Under en dryg månad 1887 höll han nykterhetsmöten varje dag på olika platser i Medelpad.

1889 kom han som redaktionssekreterare till tidningen Norrlänningen i Sundsvall, där han 1891 blev redaktör och ansvarig utgivare. I september året därpå flyttade han till Dalarnes Allehanda i Falun, där han var redaktionssekreterare och sedan redaktör 1892-93. Det var under tiden där som han tog efternamnet Torgny, ett namn han då använt några år i sin pseudonum "Torgny Lagman". Hans ursprungliga efternamn hade varit Eriksson.

Från Falun gick han vidare till Bärgslagsposten i Lidesberg, där han var redaktör och utgivare november 1893 – juli 1894. De närmaste åren därefter tillbringade han på Varbergsposten, innan han i juni 1899 kom till Skara Tidning, som redaktör. Tidningen ägdes då av familjen Petré, som drivit den sedan 1859.

Tiden kring sekelskiftet var turbulent för tidningsutgivarna i Skara. Tryckeriet som gav ut Skara Tidning och Skaraborgs Läns Tidning var försatt i blockad av typografförbundet, som några år tidigare till och med försökt ge ut en egen lokaltidning. Den gav snart upp, men en annan och besvärligare konkurrent hade dykt upp i form av redaktören John Kjellman från Göteborg, som slog sig ner i Skara och startade Vestergötlands Nyheter, som snabbt omvandlades till den dagliga konservativa nyhetstidningen Vestergötlands Dagblad, och det varannan dag utkommande Westergötlands Annonsblad.

Kjellman drog visserligen snart vidare, men hans efterträdare Otto Elander, och senare Anders Marino, var också erfarna tidningsmän.

Det var i det läget som redaktören E.G. Torgny och boktryckaren Ernst Dahlberg tog över Skaratidningen och dess landsortsupplaga Skaraborgs Läns Tidning.

I konkurrensen med den tydligt konservativa konkurrenten valde Torgny att inte driva partipolitiken för hårt i sin tidning. I en prenumerationsanmälan i seklets början skrev han:

"Det torde kanske också böra påpekas, särskildt under nuvarande förhållanden, att vår tidning fortfarande är fullkomligt fri och oberoende, i det den icke står i något som helst kottoris sold, och därför kan och skall den, fri från alla sidoinflytelser, fullt opartiskt uttala sin mening i förekommande ärenden."

Denna opartiskhetsförklaring hindrade inte Torgny från att vara starkt politiskt engagerad. Han drev de liberala idéerna både i tidningen och i politiskt partiarbete. Redan i

augusti 1902 ska han ha anförut Skaraliberalerna vid ett nomineringsmöte i Lidköping, och han fortsatte att vara aktiv på liberalernas möten i länet. Han var också suppleant i landstinget en period.

E.G. Torgny var också aktiv i försöken att samla Västergötlands tidningsutgivare i en gemensam organisation. Till ett första möte som han kallade till i Stenstorp kom inte många av tidningsutgivarna. Men 1905, då typograferna sagt upp sitt löneavtal, var intresset större och tidningsutgivarna enades om att bilda Västergötlands Tidningsutgivareförening, där E.G. Torgny blev styrelseledamot. Ett par år senare valdes han till föreningens ordförande, en uppgift som han hade till 1919. Historikern Bo Andersson menar i jubileumsboken Skara II, 1700–1970 (Skara, 1975) att E.G. Torgny under sin tid som chefredaktör på Skara Tidning måste betraktas som länets då främste publicist.

Vid sidan om arbetet som tidningsredaktör och politiker var E.G. Torgny mycket aktiv i det tidiga 1900-talets ideella rörelser. Han var absolutist och vegetarian, esperantist, djurvän och pacifist och var själv med om att starta en rad godtemplarloger runt om i länet.

Men hans stora insats gällde Excelsiorsförbundet, (lat. Excelsior: högre, mot höjden) en stort upplagd ungdomsorganisation, som vid mitten av 1900-talet hade åtskilliga lokalföreningar, främst i Skaraborgs län. Excelsiorsförbundets ursprung kan härledas till ett möte i Skara i maj 1903, då E.G. Torgny sammankallat ett 20-tal intresserade, som efter en stunds diskussion bildade föreningen Fyrväplingen. De närmast följande åren bildades ett dussin liknande föreningar på andra orter, och 1905 slöt de sig samman till organisationen Excelsiorsförbundet, med E.G. Torgny som president. De andra ledamöterna i styrelsen kom från Göteborg, Hjo, Tidaholm, Nossebro och Vara.

Samma år hölls en utställning i Skara, och i anslutning till den anordnade Excelsiorsföreningen ett ungdomsmöte, som blev en jättesuccé. En uppgift i förenings-tidningen Fyrväplingen talar om 15 000 deltagare på mötet. Det inspirerade organisationen att fortsätta med stora årliga ungdomsmöten. Det som hölls i Hjo året därpå samlade 7 000 deltagare, och mötet på Mösseberg i Falköping 1907 samlade inte mindre än 25 000 deltagare till tre dagar av tal, fest och nöjen. Bland talarna fanns prins Gustaf, som var hertig av Västergötland, och Verner von Heidenstam.

E.G. Torgnys engagemang grundades i flera års tidigare arbete inom det ideella nykterhets- och folkbildningsarbetet. I Dalarna och Medelpad hade han grundat rader av nykterhetsloger, och i Varberg hade han 1897 startat en föreläsningsförening, som lever och arbetar ännu 100 år senare.

När E.G. Torgny kom till Skaraborg upptäckte han att det visserligen fanns en nykterhetsrörelse i länet, men att folkbildningsarbetet var svagt. På IOGT:s distriktsmöte i Töreboda år 1900 försökte han intressera organisationen för sådan bildningsverksamhet, men lyckades inte få med sig delegaterna. Det var då han började skissa på en särskild ungdomsrörelse med folkbildning, nykterhet, fred och andra ideella strävanden på programmet. Tanken var att alla goda strävanden skulle enas i ett förbund, men att de lokala föreningarna kunde lägga tonvikten på lite olika områden.

När förbundets stadgar lades fast 1908 fanns dels ett avsnitt med allmänna bestämmelser, dels stadgar för en folkbildningsbyrå, ett vandringsbibliotek, en föreläsningsansalt, en styrelse för hembygdsvård i Västergötland, en för studiecirkelsverksamhet, och en för djurskydd.

Mångsyssleriet kommenterades av förbundets dåvarande hederspresident R. Th. Fogelquist i en jubileumsartikel i förbundets tidning Fyrväplingen 1953:

”Huruvida det nu var lyckligt att förbundet kom att syssla med så många olika uppgifter må lämnas därhän. I folkbildningsivern glömde man väl understundom bort hur man praktiskt sett skulle hinna med allt.”

Att E.G. Torgny verkligen hade stora planer för sitt ideella engagemang framgår av det initiativ han tog 1930, då han hade lyckats sammankalla ett 40-tal personer från olika länder till ett möte i Oxford, England. Erfarenheterna från första världskriget hade övertygat honom om behovet av en internationell sammanslutning för fred, och organisationsformen hade han hämtat från de socialistiska internationerna. Han hade

själv utarbetat ett förslag till grundtext, författat på esperanto, med namnet "La realigado de la monda paco", som spreds med esperantorörelsens internationella tidningar. I ingressen hette det:

"En världsfredens international måste bäras upp av verkligt övertygade fredsvänner, som förkasta och bannlysa kriget som medel till lösning av tvistefrågor folken emellan och som kräver krigets ersättande med en internationell rättsordning och domstol.

Esperanto är det oundgängliga medlet för rörelsens igångsättande, utbredning och framgång."

Förslaget antogs av mötet i Oxford den 5 augusti 1930, och på världsesperantokongressen i Krakow 1931 organiserades rörelsen på ett konstituerande möte.

Under 1930-talet fortsatte E.G. Torgny att arbeta för fredstanken med artiklar i Excelsiorsförbundets tidning och i Skaraborgs Läns Tidning, där han kämpade för de liberala och ideella värdena mot nazister och deras anhängare. Bland annat kritiserade han på hemmaplan författarinnan Magda von Mirbach från Götene, som var tyskvän och turnerade i Tyskland, där hennes böcker publicerades på 1930-talet. Själva kriget slapp E.G. Torgny dock uppleva. Han dog den 2 april 1939, före det egentliga krigets utbrott.

Så länge E.G. Torgny orkade var han Excelsiorsförbundets president, och dessutom tidningen Fyrväplingens redaktör, uppgifter som efter hans död gick i arv till sonen Leo Torgny.

Det engagemang som E.G. Torgny hade i tidens ideella rörelser var alldeles uppenbart grundat i en egen övertygelse om dessa rörelserns värden som sådana. Men engagemanget hade också ett värde för Skaraborgs Läns Tidning och dess stadsupplaga Skara tidning. Så här beskriver Erik P. Vrang på Falköpings Tidning sin f.d. kollega i en minnesskrift, utgiven då Tidningsutgivareföreningens Västgötakrets firade sitt 50-årsjubileum år 1955:

"Ehuru av födsel och ohejdad vana en genuin dalkarl, ådagalade han icke det käck och kärva sätt att vara, som vi lärt oss att finna från detta landskap. Han var övertygelsetrogen absolutist, vegetarian och en ivrig folkbildare, som både i tal och skrift strävade att delge prenumeranterna sin uppfattning, därmed han ock lyckades komma i god och nyttig kontakt med sin kraftigt ökade läsekrets."

En god tid efter E.G. Torgnys död fanns det kvar Excelsiorsföreningar i Skaraborg, med olika slags verksamhet på programmet. Förutom föreläsungsverksamheten hade lokalavdelningen i Skara mycket folkdans på programmet, och fram till 1944 drev man också en kaffeservering, Skogsbrynet, strax utanför staden. På andra håll blev de hembygdsföreningar, och i något enstala fall överlevde de som föreläsningsföreningar. Mot slutet av 1970-talet upphörde såväl den centrala organisationen som lokal föreningen i Skara, där E.G. Torgny startade verksamheten, och den kvarvarande kassan fördelades mellan hembygdsföreningen Skara gille, Skara humanistiska förbund, Västergötlands hembygdsförbund och Norra Lundby sockengille, en förening på landsbygden någon mil utanför Skara.

4.5 Petrus Österdahl — Skövdepressens grand old man

Född den 30 april 1894 i Tysslinge, död den 17 januari 1982 i Skövde.

Petrus Österdahl föddes i Tysslinge i Örebro län den 30 april 1894. Den första tiden efter skolan ägnade han sig åt jord- och skogsbruk på föräldragården, men studerade samtidigt vidare på kvällskurser. Han ska också ha fått hoppa in på något tidningsföretag i Örebro, där han fick smak för yrket.

1927 kom han till Skaraborgs-Tidningen, som efter vidlyftiga försök med daglig utgivning och därpå följande ekonomiska svårigheter köpts av Fl. Hällzon från Örebro. När Österdahl kom till Skaraborgstidningen gavs den ut tre dagar i veckan, och chefredaktören hette Gustav Ferne, som tycks ha lyckats blåsa lite nytt liv i tidningen.

Redan i januari 1928 blev Österdahl tidningens chefredaktör på ettårskontrakt. När tiden gick ut köpte han tidningen för 10 000 kronor, som han lyckats spara ihop.

Tidningsmarknaden i Skövde bestod vid den tiden av tre tidningar. Förutom Skövde Nyheter utkom den konservativa Västgöta Korrespondenten och den allmänborgerliga Skaraborgs Läns Annonsblad i Skövde – den senare dock framför allt inriktad på landsbygdsbefolkningen. Skövde Nyheter linje var frisinnad, och efter sammanslagningen mellan de frisinnade och liberala partierna 1934, folkpartistisk.

Krigsåren innebar en särskild påfrestning på tidningarnas organisation, då en stor del av den manliga personalen låg inkallad till krigstjänst. När det var som besvärligast hade Skövde Nyheter svårt att få personal till det typografiska arbetet – varvid Petrus Österdahl själv lärde sig använda sättmaskinerna. Han skötte för övrigt det mesta, förutom den redaktionella och ekonomiska tidningsledningen ägnade han mycket tid åt det redaktionella vardagsrapporterandet.

Sommaren 1957 gick tidningens gamla snällpress sönder och tidningen tvingades investera i en ny press. För att få pengar omvandlade Österdahl, som fortfarande ägde tidningen själv, företaget till aktiebolag, där han själv behöll aktiemajoriteten och sålde resten till allmänheten. Inte minst var han intresserad av att få Skövdes handlare till delägare, för att få dem mer intresserade av att annonsera i tidningen. Aktieteckningen lyckades och tidningen kunde ta steget att ersätta den gamla snällpressen med en modern rotationspress. Samtidigt ändrades tidningens namn till Skövde Nyheter, den 18 april 1958.

I april 1974 avgick Petrus Österdahl som chefredaktör för Skövde Nyheter. Han var då 80 år. Två år senare överlät han också aktiemajoriteten till efterträdaren Sture Rikner.

Vid sidan av arbetet på tidningen var Petrus Österdahl starkt engagerad i nykterhetsrörelsen. Bland annat var han vice ordförande i Sveriges Blåbandsförbund 1940-1957. Han dog, nästan 88 år gammal, den 17 januari 1982.

4.6 Folke Hörling – född till tidningsman

Född den 6/2 1912 i Lidköping, död den 27/2 1997 i Lidköping.

Folke Hörling hade hela sitt liv nära kontakt med Nya Lidköpings-Tidningen. När han föddes hade hans far Axel Hörling nyligen blivit ansvarig utgivare av tidningen, som han köpt tillsammans med två kompanjoner 1911.

Efter realskola och praktik på ett civiltryckeri i Lidköping började Folke Hörling som 21-åring på Nya Lidköpings-Tidningens annonsavdelning 1933. Två år senare flyttade han över till redaktionen. Bara 31 år gammal blev han 1943 ekonomichef och ansvarig utgivare av tidningen.

1949 blev han också chefredaktör. Som sådan skrev han kommentarer till den lokala politiken under vinjetten "Genom kikaren". Spalten kom med tiden att utvecklas till att innehålla mer och mer av lokalhistoria. En del av sitt stora lokalhistoriska kunnande presenterade han också i de jultidningar som den lokalhistoriska föreningen Nicolai Gille gav ut varje år.

Över huvud taget betonade Folke Hörling alltid det lokala materialet i sin NLT, och såg till att medarbetarna också gjorde det. Han ska också ha betraktat det som ett misstag när hans föregångare lade ner Nya Lidköpings-Tidningens lokala editioner för Grästorp och Vara 1912 respektive 1922. Det var att öppna Västgötaslätten för konkurrenterna, menade han.

1980 gjorde han ett försök att återerövra slätten, och lite till, när han lade ett bud på konkurrenten Skaraborgs Läns Tidning som blivit till salu. Affären gick dock inte i lås, tidningen köptes i stället av Herenco-koncernen i Jönköping.

Arbetet som VD och chefredaktör på Nya Lidköpings-Tidningen behöll Folke Hörling till 1986, då hans son Lennart övertog båda sysslorna. Han fortsatte dock som arbetande styrelseordförande och kulturredaktör på tidningen.

Som tidningsledare valdes Folke Hörling in i styrelserna för Tidningsutgivarna och för Tidningarnas Telegrambyrå. Han var också ordförande i föreningen Svensk Provinspress.

Folke Hörling satsade också på politiken. Både lokalt i Lidköping och på länsnivå var han ledamot i folkpartiets styrelser, under en period var han också ordförande i den lokala folkpartiföreningen. Han var också ledamot i Lidköpings stadsfullmäktige 1951 - 1975, och i stadens drätselkammare, senare kommunstyrelse, först som suppleant och sedan 1960 - 73 som ordinarie ledamot. Hörling var också ledamot av Skaraborgs läns landsting. Dessutom var han i många år, från 1948 till 1981, nämndeman i Lidköpings tingsrätt och en tid dessutom ledamot i länsrätten.

Med sitt stora politiska engagemang var Folke Hörling den (hittills) siste tidningsredaktören i länet som förenade tidningsutgivning och partiarbete. Efter honom har redaktörerna åtminstone utåt hållit partipolitiken ifrån sig.

Folke Hörling dog i februari 1997, in i det sista verksam på tidningen med sina lokalhistoriska spalter, varav en del samlats till en bok med titeln "Genom kikaren" utgiven till tidningens 90-årsjubileum 1993.

5. En tidning på varje ort

I de fem städer som avhandlades i kapitel 3 har det förekommit konkurrens mellan två eller flera tidningar under stora delar av 1900-talet. I de två småstäderna Hjo och Tidaholm har det däremot rått tidningsmonopol nästan hela seklet.

Förutom i dessa städer har det kommit ut tidningar speciellt producerade för ytterligare några orter i länet, nämligen Karlsborg, Vara och Töreboda. Även Grästorps har haft en egen tidningstitel, en kort period i början av seklet. Den var dock så kortvarig att den här avhandlas tillsammans med tvillingbladet i Vara.

De sistnämnda tidningstitlarna har det gemensamt att de producerats och tryckts i någon näraliggande stad. En förklaring till att det aldrig uppstått självständiga tidningstitlar på dessa orter är att det före 1898 inte var tillåtet att sätta upp tryckerier annat än på orter med stadsrättigheter. När det sedan blev tillåtet tog det en tid att etablera ett tryckeri, och innan det gjorts hade oftast någon annan redan hunnit arbeta in en tidning utgiven på annan ort.

Naturligtvis hade det också betydelse att orterna varit relativt små – ofta alltför små för att annonsering och tidningsköp skulle kunna bära kostnaderna för en egen tidningstitel.

5.1 Hjo

Vid sekelskiftet utgavs Hjo Tidning en gång i veckan från Hjo Tidnings tryckeri på Långgatan. Tidningen utkom på fredagar. Agare och chef för tryckeriet var Petrus Sandberg, född i Blekinge 1857, som tagit över tryckeriet i september 1890. Redaktör var Lorentz Bergman.

I tryckeriets källare fanns en fotogenmotor som drog tryckeriets snällpress, och dessutom åstadkom stadens första elektriska belysning på tidningen och i några fastigheter runt omkring.

Arbetstakten i Sandbergs tryckeri har beskrivits som mycket måttlig. Det förekom, särskilt på lördagarna när veckans tidning var utdelad, att chefen själv kom in med ett magdeburgerspel och sjöng tillsammans med arbetarna.

Under Sandbergs tid som chef gjorde Hjo Tidning försök att ta hand om tidningsmarknaden också på grannorten Tidaholm. Under perioden 1890 – 1892 gav tidningen ut Tidaholms-Posten som avläggare, och 1893 – 1903 en uppföljare med namnet Nya Tidaholms-Posten. Möjligen uteblev framgångarna för tidningen. I hembygdsboken "Tidaholm – från sätesgård till industriort" skriver Ernst Kjellgren att det mest var tidningar från Falköping som lästes i Tidaholm vid sekelskiftet. Det skulle kunna förklaras varför Hjo Tidning lade ner sin avläggare i Tidaholm 1903, trots att orten utvecklades och befolkningen växte.

I stället satsade Hjo Tidning på den egna utgivningsorten. 1905 måste takten i sätterier och tryckerier ha drivits upp en del, för då började tidningen att ges ut två gånger per vecka mot tidigare en.

1908 startades ett nybildat bolag, som hotade att ge ut en konkurrenttidning i Hjo. Bakom bolaget stod grosshandlaren Helmer Sjöstedt, som inte gillade att Hjo Tidning stödde liberalerna. Men i stället för att konkurrera valde Sandberg att sälja sin tidning till det nya företaget. Både han själv och personalen följde med, utom redaktören Lorentz Bergman, som inte ville redigera en högertidning. Han slutade som redaktör och blev krukmakare i stället.

Utgivningen av Hjo Tidning fortsatte med Aron L. Åström som redaktör. Han efterträddes 1911 av Frithiof Colling, som redigerade tidningen ända till 1938. Colling kom närmast från Tidaholm, där han varit redaktör för Västgöta-Bladet. Under hans tid på

tidningen förnyades tekniken genom inköp av en sättmaskin. Ända fram till 1919 sattes hela tidningen för hand. 1916 bytte tidningen adress till Sjögatan.

Efter Colling var det stor omsättning på redaktörer. Först kom Brage Engedahl, som avled 1941, därefter Lars-Magnus Dahle 1941-43, William Weinstock 1943-45 och Hugo Gustafsson 1945-48.

1948 började en legendarisk Hjoredaktör, Stig Jönsson, på tidningen. Han var bara 27 år när han började, och blev omskriven som landets yngste tidningsredaktör. Två år senare köpte han också tidningen. Mest känd blev han när han 1972 skickade den som senare skulle bli hans efterträdare, dåvarande sockerbagaren Rune Simonsson, tillsammans med två nordiska skönhetsmissar till Farah Diba i Teheran, för att överlämna Hjo Tidnings jubileumsnummer, med förstasidan på persiska.

1963 köpte tidningen en flattrycksrotationspress av Falköpings Tidning. Den användes dock bara i två år. I samband med att Stig Jönsson 1965 sålde tidningen till Skaraborgs Läns Annonsblad i Skövde, flyttades också tryckningen dit, och den gamla pressen såldes till en skrothandlare.

Hjo Tidning utkommer fortfarande 1997 som en separat tidning, med utgivning två dagar i veckan.

Efter 33 år som redaktör överlät Jönsson jobbet till Rune Simonsson 1981, men han fortsatte att medverka i tidningen på deltid i ytterligare fem år, innan han gick i pension.

5.2 Karlsborg

Karlsborg har aldrig haft någon egen press, om man med det menar tidningar som trycks och utges på orten. Däremot har orten varit intressant för tidningar i näraliggande städer.

Geografiskt är det Skövde som ligger närmast Karlsborg, men länge var det Mariestads tidningar som intresserade sig för Karlsborg.

Den 1 mars 1915 startade Mariestads Länstidning en särskild edition för Karlsborg, med namnet Karlsborgs-Tidningen. Den utkom med två nummer per vecka, fram till 1942, då utgivningen ökades till tre nummer i veckan. Trots att upplagan var liten ska tidningens betydelse inte underskattas. Vid mitten av 1940-talet svarade den för en tredjedel av den lilla tidningskoncernens totala upplaga, och i början av 1950-talet för nästan hälften.

När Mariestads Länstidning lades ner 1952 övertogs Karlsborgs-Tidningen av ortskollegan Tidning för Skaraborgs Län, TSL, som drev tidningen vidare som en separat edition av modertidningen. 1965 ändrades utgivningstiden från eftermiddags- till morgonutgivning, och året därpå ökades periodiciteten från tre till fem dagar i veckan.

Förändringarna var svar på en allt svårare konkurrens från två olika håll. Dels fanns sedan länge konkurrens från Skaraborgs Läns Annonsblad (senare Skaraborgs Läns Allehanda), dels hade Nerikes Allehanda i Örebro öppnat lokalredaktion i Karlsborg (och på andra håll i länets norra delar).

Nerikes Allehandas satsning avbröts efter några år, och 1973 upphörde även konkurrensen från SLA. Då hade Karlsborgs-Tidningens moderbolag TSL köpt även SLA i Skövde, varefter koncernledningen beslutade överlåta Karlsborgs-Tidningens redaktion med läsare och allt till tidningen i Skövde.

Överlåtandet innebar att Karlsborgs-Tidningen upphörde i och med 1973 års ingång. Den blev i stället en del i Skaraborgs Läns Allehanda, som efter några år hade etablerat sig som det självklara tidningsvalet i kommunen.

5.3 Tidaholm

I Tidaholm har det från och till under 1900-talet funnits mer än en tidning. Men med undantag för en mycket kort period på 1910-talet har utmanarna till ortens egen tidning varit avläggare till granstädernas avisor. Så var det också med den tidning med Tidaholms namn i vinjetten, som utkom runt sekelskiftet. Det var Hjo Tidning som försökte vidga

marknaden genom att ge ut veckotidningarna Tidaholms-Posten november 1890 – december 1892, och Nya Tidaholms-Posten mars 1893 – december 1903, med överlärare P.A. Kjellén som platsredaktör i Tidaholm.

Efter Nya Tidaholms-Postens nedläggning stod orten utan tidning, tills Falköpings Tidning i september 1904 började ge ut Tidaholms Tidning, med två nummer per vecka. Redaktör för tidningen var Gustaf Lindberg, som senare skulle bli redaktör för den första tidningen som utkom från Tidaholm. Tidaholms-Tidningen överlevde mindre än två år – i mars 1906 lades den ner. Men kontakten med Falköping skulle återkomma i Tidaholms tidningsutbud redan 1910.

Dessförinnan skulle emellertid Tidaholm få en egen tidning, utgiven från nystartade Tidaholms Tryckeri AB i Tidaholm. Första ordinarie numret gavs ut 4 januari 1906. Initiativet tycks ha kommit från redaktör Lindberg, som bland andra fått med sig ledningarna för Tidaholms största industrier på projektet.

Det hindrade inte att det var trögt i starten för tidningen. I januari 1908 behövdes tillskott av pengar för att rörelsen skulle kunna drivas vidare. I styrelseordförandens tiggARBrev framhölls: "...vi våga ingalunda låta tidningen sluta, ty vi äro förvissade om, att det genast då startas en socialisttidning, och det är detta som vi önskar mota." Brevet fick avsedd verkan. Bland annat tändsticksfabriken Vulcan sköt till den nödvändiga summan, och driften kunde gå vidare.

Gustaf Lindberg var kvar på tidningen i många år, men som ansvarig utgivare efterträddes han ganska snart av Frithiof Colling, som tidigare varit reporter på svenskspråkiga tidningar i USA. Lindberg och Colling har faktiskt haft nationell betydelse på ett område – det var de som, enligt Colling själv, införde födelsedagsnotiser för vanliga medborgare i tidningarna. Sådan uppmärksamhet hade tidigare varit förbehållet samhällets absoluta toppskikt, men Lindberg började uppmärksamma också enkla medborgare i Tidaholm i spalterna, en idé som Colling senare tog med sig till Hjo Tidning, varifrån den sedan spreds till tidningar i hela landet.

När Colling flyttade vidare från Tidaholm till Hjo år 1911 efterträddes han i sin tur av Ragnar Frölich. Då hade tidningen också fått konkurrens av Nya Tidaholms-Tidningen, organ för ortens många frisinnade. Nya Tidaholms-Tidningen startades i november 1910, med Albert Ericson som redaktör, och utkom med två nummer per vecka. Till en början trycktes tidningen i Tidaholm, på Tidaholms Grafiska Anstalt, men redan efter något år flyttades tryckningen till Falköping. 1916 blev tidningen avläggare till den likaledes frisinnade tidningen Westergötland, som utgavs i Falköping till 1920.

1915-1916 ska ytterligare en tidning ha tryckts i Tidaholm, den av Teodor Holmberg och Cecilia Bååth-Holmberg utgivna Sveriges Väl – nationaldemokratiskt veckoblad för svensksinnad ungdom och kristna hem. Tidningen redigerades av Knut Hallonstén, vid sidan av hans arbete som redaktör för Västgöta-Bladet.

Det är oklart om det var detta eller något annat som gjorde att Hallonstén lämnade Västgöta-Bladet, som han bara redigerade ett år. Men 1916 var jobbet som redaktör för tidningen vakant igen, och den då 75-årige Gustaf Lindberg återkom några månader, tills Otto Svensson tillträdde. Om företrädarna varit kortvariga, blev Svenssons redaktörsperiod desto längre – han stannade på tidningen i 30 år.

Efter första världskriget har Västgöta-Bladet varit ensam om att utges i Tidaholm. Andra tidningar, framför allt de i Falköping och Skövde, har haft korrespondenter på orten, och haft en del upplageframgångar, men ingen har tryckts i staden, eller haft särskilda avläggare för Tidaholm.

Efter Otto Svenssons redaktörsperiod kom Hugo Annerfors till tidningen som redaktör 1946. Han blev dock snart sjuk, och dog redan året därpå. I oktober 1947 övertogs redaktörsstolen av Yngve Wilhelmsson.

1965 köptes Västgöta-Bladet av Jönköpings-Postens moderbolag Herenco, som 1979 även köpte Falköpings Tidning. 1981 slogs de båda tidningarna samman, men fortsatte att utkomma som två olika editioner. I samband med detta ökades utgivningen till 4 nummer per vecka, mot tidigare 2 per vecka. Tryckningen flyttades till Skaraborgspress

i Skara, och 1996 slogs de båda tidningarna samman med Skövde Nyheter och Skaraborgs Läns Tidning till Västgötatidningar AB, med 6-dagarsutgivning och tryckning i Jönköping.

5.4 Töreboda

Det första försöket att ge ut tidningar i Töreboda gjordes redan på 1860-talet av litteratören Anders Wilhelm Sundler, som årtiondet innan varit en av många utgivare av den skandalomsusade Stockholmstidningen Fäderneslandet, och en kort tid också av tidningen Nya Tiden. En period 1862 gav han, också i Stockholm, ut tidskriften "Löparnisse. Illustrerad veckoblad för skämt, humor och satir". Strax därefter återfanns Sundler i Skövde, där han skrev brev från Västergötland i Göteborgs-Posten.

I november 1862 startade han så Töreboda Tidning. Den trycktes av C.G. Hemlin i Skövde, utgivare av Skövde Tidning (som senare bytte namn till Vestgöta Korrespondenten).

Töreboda Tidning var ett firsidigt ark som kom ut från tryckeriet i Skövde en gång i veckan till slutet av juni 1864. Då bytte Sundler till Forssells tryckeri i Falköping, som producerade tidningen ytterligare ett par månader till 31 augusti 1864. Därefter låg tidningen nere några månader, tills Sundler gjorde ett nytt försök från ett eget tryckeri i Asketorp utanför Skövde. Tidningen hette då Nya Töreboda Tidning. Dess saga blev dock kort. Nya Töreboda Tidning utkom bara med en handfull nummer i november och december 1864, och lades därefter ner.

Nästa försök att ge ut tidningar i Töreboda gjordes av den frisinnade tidningen Billingen i Skövde. Bara några månader efter starten etablerade den en avläggare, som också fick namnet Töreboda Tidning. När tidningen i Skövde omvandlades 1915 bytte också tidningen i Töreboda namn, nu till Vadsbo Tidning.

Någon större spridning tycks tidningen dock inte ha haft. En typograf som arbetade på Skaraborgs-Tidningen i Skövde 1916-1918 har berättat att "Vadsbobladet" bara trycktes i 80 exemplar. Skillnaden i innehåll i förhållande till Skaraborgs-Tidningen var också minimal. Enligt samme typograf var det bara tidningarnas titlar som skiljde de båda upplagorna åt.

Den 30 juni 1919 upphörde Skaraborgs-Tidningen också att ge ut en särskild upplaga för Vadsbo, som sedan dess varit utan egen press.

Det betyder inte att tidningarna slutat intressera sig för Töreboda med omnejd. På 1960-talet fanns tre lokalredaktioner i Töreboda, representerande Tidning för Skaraborgs Län i Mariestad, Skaraborgs Läns Annonsblad i Skövde och Nerikes Allehanda i Örebro. I slutet av decenniet stängde Nerikes Allehanda sin redaktion, och strax därpå gjorde Skaraborgs Läns Annonsblad detsamma. Efter dessa nedläggningar har tidningen i Mariestad dominerat i Töreboda.

5.5 Vara

Vara har aldrig haft någon tidning som givits ut inom kommunens gränser. De tidningar som producerats speciellt för invånarna i Vara har alltid haft centralredaktionen någon annanstans. Det hindrar inte att det gjorts en rad tidningar med namnet Vara i tidningstitlarna.

Först ut var Vara Tidning, som gavs ut från Westgöta-Postens tryckeri i Lidköping. Tidningen utkom med sitt första nummer den 5 januari 1894. Utgivare var snickerifabrikören Nils Lagerlöf, och redaktörer var desamma som för Westgöta-Posten, d.v.s. Karl W. Hallquist och, de sista månaderna, Sven G. Kling. Tidningen utkom "minst en gång i veckan" med firsidiga nummer om sex spalter. Tidningen lades ner, efter tre års utgivning, i december 1896.

Nästa försök gjordes från Uddevalla. Tidningen hette Vara-Posten och kom ut med ett nummer per vecka. Försöket blev inte långvarigt. Tidningen utkom endast under perioden augusti - november 1901. Bara åtta nummer finns bevarade på Kungliga biblioteket.

Nästa satsning blev mera långlivad. Den gjordes från Nya Lidköpings-Tidningen, som producerade tidningar speciellt för Varaslätten med två nummer per vecka med start i oktober 1904. De tidningar som finns bevarade i tidningslägg har de första åren varannan gång titeln Nya Wara-Tidningen och varannan gång Grästorps-Tidningen. Grästorps-upplagan lades ner 1912, men Nya Wara-Tidningen fortsatte att utkomma ända till 1922.

Efter Nya Wara-Tidningen har det bara gjorts små sporadiska försök att ge ut speciella tidningar för Vara. Ett sådant försök gjordes från ett tryckeri i Sävsjö, som under perioden oktober 1926 – mars 1927 gav ut Nya Vara-Posten, en publikation som dock snarare var ett annonsblad än en dagstidning.

Nya Älvsborgs Nyheter i Borås planerade i september 1931 att ge ut en Vara-upplaga, med namnet Vara Tidning. Det blev dock bara ett par nummer. Och inte heller Vara-Bladet, utgivet i Göteborg strax före andra världskriget blev långvarigt. Tidningen kom ut med ett nummer per vecka 7 oktober 1938 – 21 mars 1939.

Efter kriget är det i stället landsortsupplagorna av tidningarna i Skara, framför allt Skaraborgs Läns Tidning, som dominerat på Varasslätten, mot slutet av 1900-talet under hårdnande konkurrens från Nya Lidköpingstidningen.

6. Två koncerner delar upp länet

Fram till 1960 hade pressen i Skaraborgs län i allt väsentligt lokala ägare, ofta med egna chefsbefattningar på tidningsföretagen. Bara 20 år senare hade situationen förändrats radikalt. Flertalet av länets tidningar hade då ägare bosatta och verksamma utanför länets gränser, och bara två av tidningsföretagen kunde räknas som lokalt ägda.

Dessutom hade det, genom de nya ägarna, uppstått kopplingar mellan flera av länets tidningar. Huvudaktörerna i denna omvandling av den skaraborgska tidningsgeografin har varit familjen Ander i Karlstad, och familjen Hamrin i Jönköping.

Förutom de lokala tidningarna har framför allt Göteborgs-Posten intresserat sig för Skaraborgs län, och haft en betydande upplaga där.

6.1 Konkurrenten från Göteborgs-Posten

Göteborgs-Postens roll i Skaraborgs län har i mångt och mycket liknat rikstidningens. Göteborgs-Posten har fungerat som den stora tidningen, den som ger riks- och utlandsnyheter, rapporterar från den stora världen, och bidrar med bredare och djupare läsning i ämnen som kultur, sport, politik mm. Samtidigt har tidningen ibland tagit upp länets egna frågor, och presenterat dem för en större publik.

Göteborgs-Posten har däremot inte haft vare sig personella möjligheter eller tillräckligt med spaltutrymme för att kunna fungera som lokaltidning i Skaraborgs län. Den har alltså varit beroende av att folk i Skaraborg har kunnat och velat spendera sina pengar antingen på en tidning som inte har de riktigt lokala nyheterna, eller på två tidningar.

Det är inte förvånande att Göteborgs-Posten haft den bästa hushållstäckningen i områden där de lokala tidningarna varit svaga. Fram till mitten av 1960-talet gällde det de flesta lokaltidningarna i Skaraborgs län, men därefter har en succesiv professionalisering skett på flera håll. Göteborgs-Posten har också gynnats av att flertalet lokaltidningar i länet länge bara utkom tre, eller i något fall fyra, gånger per vecka. Sedan de lokala tidningarna gått upp i periodicitet har GP tappat marknadsandelar i Skaraborgs län.

6.2 Anderpressen

Anderpressens engagemang i den skaraborgska pressen skedde från början inte direkt, utan indirekt via Högerns förlagsstiftelse, där Gustaf Ander på Nya Wermlands-tidningen var styrelseledamot. 1960 köpte Högerns förlagsstiftelse den då centerinriktade Skaraborgs Läns Annonsblad i Skövde, och året därpå även den konservativa konkurrenten Västgöta Korrespondenten, för att snart därefter slå samman tidningarna.

I början av 1960-talet köpte Högerns förlagsstiftelse även Tidning för Skaraborgs Län i Mariestad och dess avläggare Karlsborgs-Tidningen. Först därefter började Anderkoncernen att köpa in sig i tidningarna.

Först köptes Tidning för Skaraborgs Län och Karlsborgs-Tidningen 1963, och tryckningen av dessa flyttades från Mariestad till Nya Wermlands-Tidningens press i Karlstad.

I slutet av 1960-talet köpte Ander, genom Mariestadstidningen, också Skaraborgs Läns Annonsblad i Skövde (då ihopslagen med Västgöta Korrespondenten) av Högerns förlagsstiftelse. Med i köpet följde Hjo Tidning, som köpts av SLA 1965, dock inte för att slås samman med huvudtidningen. Hjo Tidning fortsatte att utkomma som separat tidning med utgivning två gånger i veckan. Däremot hade tryckningen flyttats från Hjo till SLA:s tryckeri i Skövde i samband med köpet.

Slutligen lät Anderkoncernen Karlsborgs-Tidningen byta modertidning från TSL i Mariestad till SLA i Skövde 1973, uppenbarligen i avsikt att stärka tidningen i Skövde inför

försöket att etablera tidningen som länsorgan åren kring 1980, då man hade lokalredaktioner i flera av de omkringliggande städerna, och nådde relativt stor hushållstäckning framför allt i Tidaholm och Falköping.

Detta var inte Anderkoncernens sista försök att breda ut sig i Skaraborgs Län. Både när Falköpings Tidning blev till salu 1979, och Skaraborgs Läns Tidning 1980 lades bud på tidningarna, dock utan framgång. I båda fallen köptes tidningarna i stället av Herenco i Jönköping.

I mars 1982 samordnades tryckningen av alla Anderkoncernens tidningar i Skaraborgs län till SLA:s tryckeri i Skövde. Ytterligare en samordningsvinst har gjorts genom satsningen på en gemensam nyhetsbyrå, framför allt för länsbevakningen. Byrån, som startades i april 1988, heter Nyhetsgruppen AB, och är placerad i Mariestad.

6.3 Hamrins Herenco

Fram till 1960-talet hade tidningsfamiljen Hamrin i Jönköping koncentrerat sitt intresse till andra tidningar i Jönköpings län, som en efter en köpts upp och inordnats i familjeföretaget Herenco. Men i mitten av 1960-talet vidgades intresset till att gälla även Skaraborgs län.

Det var Västgöta-Bladet i Tidaholm som inledde koncernens expansion åt nordväst. Tidningen köptes 1964, en affär som följdes av uppköpet av Falköpings Tidning 1979 och Skaraborgs Läns Tidning 1980. 1981 slogs Västgötabladet och Falköpings Tidning samman. Tidningarna fortsatte dock att utkomma i var sin edition under sina gamla namn.

1981 startades tryckeriet Skaraborgspress i Skara. Tryckeriet var resultatet av ett samarbete mellan de lokala tidningarna Skaraborgs Läns Tidning, Falköpings Tidning med Västgötabladet, Skövde Nyheter och Nya Lidköpings-Tidningen, som alla trycktes där under 1980- och första hälften av 1990-talet. När så Skövde Nyheter fick allvarliga ekonomiska svårigheter 1986 gick Herenco och Nya Lidköpings-Tidningen in och tog över företaget tillsammans, ett samarbete som bröts i januari 1995, då Herenco blev ensam ägare till Skövde Nyheter.

1996 slogs så de Herencoägda tidningarna i Skaraborgs län samman till Västgöta-tidningar AB, tryckt i Jönköping i fyra editioner under de gamla tidningsnamnen. Tryckerisamarbetet med Nya Lidköpings-Tidningen bröts, och Skaraborgspress lades ner året därpå.

Efter sammanslagningen av de fyra Västgötatidningarna har företaget gjort stora upplageförluster. Vid halvårsmätningen 1997 redovisades en minskning med 15 000 exemplar. De tidningar som tappade läsare var framför allt Skövde Nyheter och Skaraborgs Läns Tidning i Skara.

6.4 NLT och Skb – två tidningar som står utanför

Efter Herencos och Anderkoncernens uppköp återstår endast två tidningar med lokalt ägande i Skaraborgs län – dels den lokalt mycket starka Nya Lidköpings-Tidningen i Lidköping, med utgivning tre dagar per vecka, dels den centerpartistiska Skaraborgs-bygden, utgiven i Skara, men spridd över en stor del av länet en gång per vecka.

Nya Lidköpings-Tidningen ägs av familjen Hörling i Lidköping, som efter det kraschade samarbetet med Herenco skaffat en ny samarbetspartner i form av Göteborgs-Posten, som började trycka NLT hösten 1997. Dessutom har både GP och NLT stora aktieposter i Uddevallatidningen Bohuslänningen.

Som ensamtidning i Lidköping har NLT i praktiken ett litet lokalt, och hittills mycket lönsamt, tidningsmonopol. Utvecklingen under 1980- och 90-talen har varit positiv – tidningen har succesivt kunnat stärka sin ställning i flera av Lidköpings kranskommuner, på Skaraborgs Läns Tidnings bekostnad.

Samarbetet med Göteborgs-Posten ser också ut att vara ett lyckligt äktenskap: NLT

slipper att ensam bära kostnaden för en ny tryckpress efter upplösningen av tryckerisamarbetet i Skara, och Göteborgs-Posten har fått en samarbetspartner som snarare kompletterar än konkurrerar med den egna tidningen.

Skaraborgsbygden ägs av en lokal andelsförening med starka kopplingar till centerpartiet. Tidningen har sin starkaste förankring på landsbygden. Med sin glesa utgivning, en gång per vecka, är tidningen knappast någon konkurrent till de andra lokaltidningarna i Skaraborg, trots vissa upplageframgångar på 1990-talet. Efter att i många år ha tryckts i Örebro flyttade tidningen sin tryckning till Skaraborgspress i Skara 1983. I samband med nedläggningen av tryckeriet i Skara flyttades tryckningen till Trollhättans Tidnings tryckeri hösten 1997.

Appendix: Tidningarnas upplagor

Falköping:

Falköpings-Posten

1902: 4 000 1908: 3 500 1912: 3 500

Politisk signatur: Frisinnad. Nedlagd 29 sept 1916. Avläggare: Hjo-Kuriren 1908-09.

Falköpings Tidning

1904: 5 500	1908: 6 400	1935: 5 300	1940: 7 800	
1941: 7 300	1942: 7 600	1943: 7 600	1944: 7 900	1945: 8 200
1946: 8 500	1947: 9 000	1948: 9 300	1949: 9 300	1950: 9 400
1951: 9 400	1952: 9 400	1953: 9 400	1954: 9 600	1955: 9 600
1956: 9 600	1957: 9 700	1958: 9 900	1959: 10 100	1960: 10 200
1961: 10 700	1962: 10 800	1963: 11 000	1964: 11 500	1965: 12 000
1966: 12 000	1967: 12 100	1968: 12 200	1969: 12 400	1970: 12 600
1971: 12 700	1972: 12 800	1973: 12 800	1974: 13 100	1975: 13 400
1976: 13 600	1977: 13 700	1978: 13 500	1979: 13 500	1980: 13 200
1981: 13 600	1982: 13 300	1983: 13 500	1984: 13 700	1985: 13 700
1986: 13 600	1987: 13 700	1988: 13 800	1989: 13 900	1990: 13 900
1991: 13 900	1992: 14 000	1993: 13 700	1994: 13 700	1995: 13 600

Politisk signatur: H. 3/vecka, från 1978 4/vecka, från 1996 6/vecka. Slogs samman med Västgöta-Bladet 1981, och vidare med Skaraborgs Läns Tidning och Skövde Nyheter 1996.

Skaraborgaren

1927: 6 000	1938: 7 100*			
1941: 4 600	1942: 4 100	1943: 4 500	1944: 4 500	1945: 4 700
1946: 5 200	1947: 4 100	1948: 4 400	1949: 4 800	1950: 5 200
1951: 5 200	1952: 5 300	1953: 5 600	1954: 5 400	1955: 5 500
1956: 5 800	1957: 5 800	1958: 5 400	1959: 4 900	1960: 5 200

Politisk signatur: S. 6/vecka 1 nov 1946 t.o.m. 31 dec 1957. Därefter 3-/vecka.
Tidningen upphörde den 15 november 1960. (*Tollin är skeptisk till upplagesiffran för 1938.)

Hjo:

Hjo Tidning

1904: 1 500	1927: 2 300	1935: 2 300		
1941: 1 900	1942: 1 900	1943: 1 700	1944: 1 700	1945: 1 700
1946: 1 700	1947: 1 800	1948: 1 800	1949: 1 800	1950: 2 000
1951: 2 300	1952: 2 300	1953: 2 300	1954: 2 400	1955: 2 400
1956: 2 400	1957: 2 300	1958: 2 300	1959: 2 300	1960: 2 300
1961: 2 300	1962: 2 200	1963: 2 200	1964: 2 300	1965: 2 300
1966: 2 300	1967: 2 200	1968: 2 200	1969: 2 200	1970: 2 200
1971: 2 100	1972: 2 200	1973: 2 200	1974: 2 200	1975: 2 200
1976: 2 100	1977: 2 000	1978: 1 900	1979: 1 900	1980: 1 800
1981: 1 800	1982: 1 800	1983: 1 800	1984: 2 000	1985: 2 000
1986: 2 000	1987: 2 200	1988: 2 300	1989: 2 200	1990: 2 400
1991: 2 400	1992: 2 500	1993: 2 500	1994: 2 600	1995: 2 600
1996:	1997:	1998:	1999:	2000:

Politisk signatur: H. 2/vecka. Morgonutgivning från 1961.

Karlsborg:

Karlsborgs-Tidningen:

1935: 1 000				
1941: 600	1942: 600	1943: 600	1944: 600	1945: 600
1946: 600	1947: 600	1948: 600	1949: 600	1950: 600
1951: 500	1952: 500	1953: 700	1954: 900	1955: 1 000
1956: 1 100	1957: 1 100	1958: 1 100	1959: 1 200	1960: 1 200
1961: 1 400	1962: 1 400	1963: 1 500	1964: 1 600	1965: 1 700
1966: 1 700	1967: 1 700	1968: 1 700	1969: 1 600	1970: 1 600
1971: 1 600	1972: 1 600	1973:	1974:	1975:

Avläggare till Mariestads-Tidningen fr.o.m. 1952. Uppgick i SLA 1/1 1973

Lidköping:

Westgöta-Posten

1941: 3 100	1942: 1 300	1943: 1 300	1944: 700	1945: 700
1946: 500	1947: 500	1948: 300	1949: 600	1950: 1 000
1951: 800	1952: 1 100	1953: 1 000		

Politisk signatur: H. 3/vecka. Westgöta-Posten uppgick i Västergötlands Annonsblad i dec 1954 (var avläggare till VA sept - dec 1954)

Nya Lidköpings-Tidningen/Nya Länstidningen

1904: 4 000	1908: 5 300	1915: 6 000	1920: 7 500	1925: 7 500
1930: 7 650	1935: 7 800	1940: 8 500		
1941: 7 300	1942: 8 100	1943: 8 100	1944: 9 200	1945: 9 700
1946: 10 500	1947: 10 000	1948: 10 300	1949: 10 700	1950: 10 600
1951: 10 400	1952: 10 400	1953: 10 700	1954: 11 500	1955: 12 000
1956: 12 000	1957: 12 400	1958: 12 600	1959: 12 900	1960: 13 300
1961: 13 700	1962: 14 000	1963: 14 500	1964: 15 100	1965: 15 700
1966: 16 100	1967: 16 300	1968: 16 500	1969: 16 900	1970: 17 100
1971: 17 400	1972: 17 800	1973: 17 900	1974: 18 300	1975: 18 600
1976: 19 300	1977: 19 200	1978: 19 800	1979: 20 300	1980: 20 700
1981: 21 300	1982: 21 500	1983: 21 800	1984: 22 200	1985: 22 600
1986: 22 900	1987: 23 400	1988: 23 600	1989: 23 800	1990: 23 800
1991: 24 100	1992: 24 300	1993: 24 100	1994: 24 200	1995: 23 900
1996:	1997:	1998:	1999:	2000:

Politisk signatur: Fp. 3/vecka.

Mariestad:

Mariestads Länstidning (inkl Karlsborgs-Tidningen)

1906: 2 500*

1941: 4 400	1942: 2 000	1943: 2 000	1944: 2 000	1945: 2 000
1946: 2 000	1947: 2 000	1948: 2 000	1949: 2 000	1950: 1 400
1951:				

Politisk signatur: Fp. 3/vecka. Mariestads Länstidning upphörde 2 april 1952. Uppgift för 1951 saknas. Karlsborgs-Tidningen fortsätter som avläggare till Mariestads-Tidningen. (*Tollin är skeptisk till siffran.)

Mariestads-Tidningen / Tidning för Skaraborgs Län (inkl Karlsborgs-Tidningen)

1912: 4 200	1920: 6 000	1925: 7 000	1935: 7 900	1940: 9 300
1941: 8 800	1942: 9 000	1943: 9 400	1944: 9 900	1945: 10 300
1946: 11 700	1947: 11 700	1948: 12 200	1949: 12 500	1950: 12 600
1951: 12 600	1952: 13 200	1953: 13 500	1954: 14 000	1955: 14 100
1956: 14 300	1957: 14 400	1958: 14 300	1959: 14 400	1960: 14 500
1961: 14 700	1962: 14 900	1963: 15 300	1964: 15 500	1965: 16 200
1966: 16 600	1967: 16 700	1968: 16 700	1969: 16 300	1970: 16 100
1971: 16 100	1972: 16 000	1973: 14 700	1974: 14 600	1975: 14 700
1976: 14 400	1977: 14 500	1978: 14 400	1979: 14 600	1980: 14 700
1981: 15 100	1982: 14 800	1983: 14 700	1984: 14 400	1985: 14 400
1986: 14 600	1987: 14 600	1988: 14 800	1989: 14 800	1990: 15 000
1991: 14 800	1992: 14 700	1993: 14 500	1994: 14 300	1995: 14 200
1996:	1997:	1998:	1999:	2000:

Politisk signatur: M. 3/vecka, 5/vecka från sept 1966. Karlsborgs-Tidningen övertogs från Mariestads Länstidning i april 1952, och överläts till SLA 1 jan 1973.

Skara:

Skaraborgs Läns Tidning/ Skara Tidning

1901: 6 600	1913: 6 800	1927: 7 300	1935: 9 500	1940: 11 400
1941: 13 100	1942: 13 900	1943: 14 200	1944: 14 700	1945: 15 100
1946: 15 900	1947: 17 100	1948: 17 700	1949: 18 000	1950: 18 200
1951: 18 400	1952: 18 900	1953: 19 100	1954: 15 300	1955: 15 900
1956: 16 400	1957: 19 500	1958: 18 700	1959: 18 900	1960: 18 500
1961: 18 600	1962: 18 600	1963: 18 700	1964: 19 100	1965: 19 300
1966: 19 600	1967: 19 700	1968: 19 700	1969: 19 800	1970: 19 800
1971: 19 700	1972: 19 700	1973: 19 800	1974: 19 800	1975: 19 800
1976: 19 900	1977: 19 800	1978: 19 800	1979: 20 100	1980: 20 000
1981: 20 000	1982: 19 800	1983: 19 300	1984: 19 300	1985: 19 000
1986: 18 800	1987: 18 700	1988: 18 900	1989: 18 900	1990: 18 900
1991: 18 600	1992: 18 400	1993: 17 800	1994: 17 400	1995: 17 100
1996:	1997:	1998:	1999:	2000:

Politisk signatur: Fp, från 1957 B. 6/vecka fr. 1/12 1953. VA uppgick den 1/12 1956 i SkLT.
Slogs samman med Skövde Nyheter, Falköpings Tidning och Västgötabladet 1996.

Västergötlands Annonsblad / Skara-Posten

1913: 2 700				
1941: 5 600	1942: 5 200	1943: 4 600	1944: 4 000	1945: 4 000
1946: 3 600	1947: 3 600	1948: 3 600	1949: 3 600	1950: 4 000
1951: 4 300	1952: 4 300	1953: 4 300	1954: 7 100	1955: 6 700
1956: 6 900	1957:	1958:	1959:	1960:

Politisk signatur: H. Västergötlands Annonsblad uppgick den 1 dec 1956 i Skaraborgs Läns Tidning.

Skaraborgsbygden

1956:	1957: 6 000	1958: 6 100	1959: 6 100	1960: 6 100
1961: 6 100	1962: 6 200	1963: 6 200	1964: 6 100	1965: 6 400
1966: 6 400	1967: 6 900	1968: 7 100	1969: 7 100	1970: 7 100
1971: 7 100	1972: 7 400	1973: 7 600	1974: 7 900	1975: 7 900
1976: 8 000	1977: 8 000	1978: 7 700	1979: 7 800	1980: 7 900
1981: 7 600	1982: 7 400	1983: 7 100	1984: 6 700	1985: 6 600
1986: 6 300	1987: 6 100	1988: 5 600	1989: 5 600	1990: 5 600
1991: 5 800	1992: 5 900	1993: 5 800	1994: 6 000	1995: 6 800
1996:	1997:	1998:	1999:	2000:

Politisk signatur: Bf, från 1958 C. Skaraborgsbygden startades i november 1955. 1/vecka.

Skövde:

Västgöta-Korrespondenten, Skövde Tidning

1904: 1 600	1912: 3 500	1917: 3 800	1927: 3 800	1935: 3 000
1941: 2 700	1942: 2 300	1943: 2 500	1944: 2 700	1945: 3 000
1946: 3 300	1947: 3 500	1948: 3 900	1949: 3 900	1950: 4 700
1951: 4 600	1952: 4 300	1953: 4 600	1954: 4 300	1955: 4 200
1956: 4 400	1957: 4 500	1958: 4 700	1959: 4 500	1960: 4 200
1961: 3 800				

Politisk signatur H, 1960 M, 1961 B. VK upphörde i december 1961, då den slogs samman med SLA.

Skaraborgs Läns Annonsblad/Allehanda

1900: 20 000	1906: 19 000	1911: 16 000	1915: 15 000	1920: 14 000
1927: 10 000	1935: 10 000	1940: 9 100*		
1941: 8 600	1942: 9 100	1943: 8 500	1944: 8 600	1945: 8 700
1946: 9 200	1947: 9 200	1948: 9 200	1949: 9 200	1950: 9 400
1951: 9 600	1952: 9 800	1953: 9 800	1954: 9 700	1955: 10 000
1956: 9 600	1957: 9 500	1958: 9 500	1959: 9 400	1960: 9 600
1961: 9 500	1962: 11 500	1963: 11 700	1964: 12 500	1965: 12 800
1966: 12 700	1967: 12 900	1968: 12 900	1969: 12 300	1970: 12 600
1971: 13 200	1972: 14 300	1973: 16 800	1974: 19 200	1975: 20 400
1976: 21 600	1977: 23 000	1978: 24 900	1979: 25 400	1980: 26 700
1981: 26 500	1982: 24 300	1983: 23 300	1984: 22 100	1985: 22 300
1986: 22 500	1987: 23 300	1988: 23 800	1989: 24 300	1990: 24 400
1991: 24 300	1992: 24 000	1993: 23 300	1994: 23 000	1995: 22 200
1996:	1997:	1998:	1999:	2000:

Politisk signatur: B, 1952 Bf, 1958 C, 1961 B. 3/vecka, från 1964 4/vecka, 6/vecka?. I jan 1962 slogs Skaraborgs Läns Annonsblad samman med Västgöta Korrespondenten.

Karlsborgs Tidning uppgick i SLA 1/1 1973. (*Tollin är skeptisk till siffran.)

Skaraborgs-Tidningen/ Skövde Nyheter

1927: 1 300	1930: 1 500	1935: 2 500	1940: 3 000	
1941: 2 300	1942: 2 300	1943: 2 300	1944: 2 300	1945: 2 400
1946: 2 600	1947: 1 900	1948: 1 900	1949: 1 900	1950: 1 900
1951: 1 900	1952: 2 500	1953: 2 500	1954: 2 400	1955: 2 200
1956: 2 200	1957: 2 100	1958: 2 100	1959:	1960:
1961:	1962:	1963:	1964:	1965:
1966:	1967:	1968:	1969:	1970:
1971: 9 200	1972: 8 900	1973: 8 700	1974: 8 500	1975: 8 500
1976: 8 600	1977: 8 500	1978: 8 300	1979: 8 000	1980: 7 900
1981: 8 400	1982: 9 800	1983: 10 200	1984: 11 000	1985: 10 900
1986: 11 000	1987: 10 700	1988: 10 600	1989: 10 300	1990: 10 500
1991: 10 500	1992: 10 500	1993: 10 300	1994: 9 600	1995:
1996:	1997:	1998:	1999:	2000:

Politisk signatur: Fp. Skaraborgs-Tidningen bytte namn till Skövde Nyheter 18/4 1958.

Upplagesiffror för Skövde Nyheter saknas för perioden 1959 - 1970.

Sammanlagan med Skaraborgs Läns Tidning, Falköpings Tidning och Västgötabladet 1996.

Tidaholm:

Västgöta-Bladet

1915: 2 000					
1941: 4 100	1942: 4 100	1943: 3 800	1944: 4 200	1945: 4 200	
1946: 3 500	1947: 3 600	1948: 4 100	1949: 4 200	1950: 4 200	
1951: 4 100	1952: 4 100	1953: 4 100	1954: 4 100	1955: 4 100	
1956: 4 000	1957: 4 100	1958: 4 100	1959: 4 200	1960: 4 200	
1961: 4 400	1962: 4 400	1963: 4 500	1964: 4 600	1965: 4 700	
1966: 4 700	1967: 5 000	1968: 5 000	1969: 5 100	1970: 5 100	
1971: 5 100	1972: 5 100	1973: 5 000	1974: 5 000	1975: 5 000	
1976: 4 800	1977: 4 800	1978: 4 800	1979: 4 800	1980: 4 800	
1981: 4 800	1982: 4 800	1983: 4 900	1984: 5 000	1985: 5 000	
1986: 5 100	1987: 5 200	1988: 5 200	1989: 5 300	1990: 5 300	
1991: 5 300	1992: 5 400	1993: 5 300	1994: 5 200	1995: 5 200	
1996:	1997:	1998:	1999:	2000:	

Politisk signatur: M. Morgontidning från 1/10 1977. Sammanslagen med Falköpings Tidning 1981, och vidare med Skövde Nyheter och Skaraborgs Läns Tidning 1996.

Källor:

- Upplagesiffror före 1941: Tollin Sven: Svensk Dagspress 1900-1967. Stockholm, 1967.
- Upplagesiffror från 1941 och framåt: AB Tidningsstatistik.
- Övriga uppgifter: se kapitel 3, källor för respektive tidning.

Källor

Kapitel 1:

- Andersson Bo (red): Skara II, 1700-1970. Staden i länet. Utgiven av Skara historiekommitté, 1975.
- Eriksson Kjell: Boktryckerier och tidningar. I jubileumsboken Mariestad 1583-1933. Mariestad, 1933.
- Jacobowsky Vilhelm: Ur Skaratomyckets historia. I Typografiska föreningen i Skara. Minnesskrift. Skara 1949.
- Lundstedt Bernhard: Sveriges Periodiska Litteratur. Del 1. Stockholm, 1895.
- Pressens tidning, 15/6 1931.
- Runemo Roy: Pressen i Mariestad. I (red Paul Harnesk): Svenska stadsmonografier, Stockholm 1954.
- Sträng Arne (red): Skara I, före 1700. Staden i stiftet. Utgiven av Skara historiekommitté, 1986.
- Torgny Leo: Press och kommunalpolitik i Skara. I Svenska stadsmonografier, Stockholm, 1954.
- TSL:s jubileumsnummer 1967, 1987, 1992.

Kapitel 2:

Översikter:

Lundstedt Bernhard: Sveriges Periodiska Litteratur, del I och III. Stockholm, 1895 resp 1902.

Tollin Sven: Svensk Dagspress 1900 - 1967. Stockholm, 1967.

Befolkningsstatistik, Statistiska Centralbyrån

Falköping:

Johansson Anton: Falköping genom tiderna, del V. Falköpings kommunala historia 1940-1964.

Tidningslägg, speciellt Falköpings Tidning 7/2 1957, 6/3 1997.

Hjo:

Tidningslägg, Hjo Tidning, speciellt 27/11 1987

Lidköping:

Tidningslägg, Nya Lidköpings-Tidningen, speciellt 27/5 1931

Mariestad:

Eriksson Kjell: Boktryckerier och Tidningar. I Mariestad 1583-1933. Mariestad, 1933.

Skara:

Andersson Bo (red): Skara II, 1700-1970. Staden i länet. Utgiven av Skara historiekommitté. Skara, 1975.

Torgny Leo: Press och kommunalpolitik i Skara. I (red Paul Harnesk): Svenska Stadsmonografier, Stockholm, 1954.

Typografiska föreningen i Skara. Minnesskrift. Skara 1949.

Skövde:

Nyberg Roland: Press och kommunalpolitik i Skövde. I (red Paul Harnesk): Svenska Stadsmonografier, Stockholm, 1954

Linde Gunnar: Småstadsliv på 1800-talet. Skövde, 1976.

Tidningslägg, VK, speciellt 13/11 1908.

Kapitel 3:

Översikter:

Lundstedt Bernhard: Sveriges Periodiska Litteratur del I och III. Stockholm 1895, 1902.

Tollin Sven: Svensk Dagspress. 1900-1967. Stockholm, 1967.

Severinsson Ronny: Tidningar i konkurrens. JMG, Göteborg, 1994.

Publicistklubbens porträttmatrikel 1936. Publicistklubbens förlag, Stockholm, 1935.

Officiell valstatistik från riksdagsvalen 1911, 1920, 1932, 1944 och 1956.

Falköping:

Gustafsson Ruth: Press och kommunalpolitik. I (red Paul Harnesk) Svenska stadsmonografier. Stockholm, 1954.

Falköpings Tidning:

Falköpings Tidning, jubileumstidningar 7/2 1957, 6/3 1997.

Falköpings-Posten:

Andersson Bo: Skara II: 1700-1970. Skara, 1975.

Cederbom & Friberg: Skara Stifts herdaminne 1850-1930. Stockholm, 1930.

Falköpings Tidning, jubileumstidningar 7/2 1957, 6/3 1997.

Rikner Sture: 8 decennier i idéernas tjänst. Folkpartiets länsförbund i Skaraborg. Nossebro, 1991.

Riksdagens protokoll, andra kammaren 27/2 1906.

Skaraborgaren:

Wikström Helmer: Mina tidningsminnen, Gidlunds. Malmö, 1978.

Hadenius Stig, Seveborg Jan-Olof, Weibull Lennart: Partipress. Socialdemokratisk press och presspolitik 1910-1920. Stockholm, 1970.

Hadenius Stig, Seveborg Jan-Olof, Weibull Lennart: Socialdemokratisk press och presspolitik 1899-1909. Stockholm, 1968.

Johansson Anton: Arbetarrörelsen i Skaraborgs län. I Red. Paul Harnesk: Svenska Stadsmonografier, Stockholm, 1954.

Tidningslägg: Skaraborgaren.

Lantbrukarrörelsens tidningar:

Enander Henrik: En liten tidning och ett stort krig. Presshistorisk årsbok 1997.

Kjellman Östen: Från arbetarpionjär till centerpionjär. Malmö 1990.

Oscarsson Tage (red): Mångfalden ger styrkan. En pressbok utgiven av Centerns pressförening vid dess 60-årsjubileum 1989. Hässleholm, 1989.

Lidköping:

Nya Lidköpings-Tidningen:

Tidningslägg NLT, speciellt 27/5 1931, 1/2 1938, 16/4 1973, 3/3 1993

Westgöta-Posten:

Tidningslägg Westgöta-Posten.

Mariestad:

Kjell Eriksson: Boktryckerier och Tidningar. I Mariestad 1583-1933. Mariestad, 1933.

Tidning för Skaraborgs Län:

Tidningslägg Tidning för Skaraborgs Län, speciellt jubileumstidningarna 4/1 1967, 2/1 1987, 3/1 och 15/10 1992.

Länstidningen i Mariestad:

Holmgren Håkan: Strategier mot pressdöden. Folk och Samhälles förlag. Lindesberg, 1986.

Pressens Tidning 1/11 1934, 15/1 1935

Rikner Sture: 8 decennier i idéernas tjänst. Folkpartiets länsförbund i Skaraborg. Nossebro, 1991.

Tidningslägg Mariestads Länstidning.

Skara:

Torgny Leo: Press och kommunalpolitik i Skara. I (red Paul Harnesk) Svenska stadsmonografier. Stockholm, 1954.

Skaraborgs Läns Tidning:

Bo Andersson: Skara II: 1700-1970. Skara, 1975.

Tidningslägg, Skaraborgs Läns Tidning.

Västergötlands Annonsblad:

Ernst Greén: En Jönköpingskrönika. Jönköping 1949.

Cederbom & Friberg: Skara Stifts herdaminne 1850-1930. Stockholm, 1930.

Tidningslägg, Västergötlands Annonsblad.

Skaraborgs-bygden:

Skaraborgsbygden 10/11 1995.

Styrelseprotokoll, Skaraborgsbygdens Tidningsförening u.p.a. åren 1949-1956.

Oscarsson Tage (red): Mångfalden ger styrkan. En pressbok utgiven av Centerns pressförening vid dess 60-årsjubileum 1989. Hässleholm, 1989.

Skövde:

Roland Nyberg: Press och kommunalpolitik i Skövde. I (red Paul Harnesk): Svenska Stadsmonografier. Stockholm, 1954

Skövde grafiska fackförening 1890 - 1980. Minnesskrift, Skövde, 1980.

Skaraborgs Läns Allehanda:

Skaraborgs Läns Allehanda, jubileumstidning, november 1994.

Tidningslägg SLA: speciellt 10/4 1934, 7/11 1961, 1/11 1968,

Linde Gunnar: Johan Ulrik Isaksson. I Skövde Profiler. Skövde, 1993.

Styrelseprotokoll, Skaraborgsbygdens tidningsförening, 23/7 1950, 26/10 1955.

Billingen/Skaraborgs-Tidningen/Skövde Nyheter:

Holmgren Håkan: Strategier mot pressdöden. Folk och Samhälles förlag. Lindesberg, 1986.

Tidningslägg, Billingen, Skaraborgs-Tidningen och Skövde Nyheter, speciellt 2/1 1907, 29/11 1907, 3/12/1907, 2/6 1908, 30/6 1908, 31/10, 1913, 19/10, 1915, 2/12 1918, 31/5 1921, 1/6 1922, 10/3 1927, 13/1 1928, 22/11 1937, 18/4 1958, 17/3 1981, 20/5 1974.

Rikner Sture: 8 decennier i idéernas tjänst. Folkpartiets länsförbund i Skaraborg. Nossebro, 1991.

Västgöta Korrespondenten:

Linde Gunnar: Småstadsliv på 1800-talet. Skövde 1976.

Tidningslägg, VK, speciellt 13/11 1908, 3/7 1931, 28/6 och 3/7 1940, 5/7 1961.

Källor, kap 4:

Allmänt:

Lundstedt: Svensk porträttmatrikel, del XIV, tidningsmän, 1897.

Källor, Johan Isaksson:

Skaraborgs Läns Allehanda, jubileumstidning november 1994.

Skaraborgs Läns Allehanda 6/4 1934.

Lundstedt Bernhard: Sveriges periodiska litteratur, del III. Stockholm 1902.

Källor, John Källman:

Lundstedt Bernhard: Sveriges periodiska litteratur, del III. Stockholm 1902.

Fiskesjö Bertil: Bondeförbundet och Jordbrukarnas Riksförbund 1910-1921.

Svenskt biografiskt lexikon, 1975-1977.

Svenskamän och kvinnor: Bonniers 1948.

Svensk uppslagsbok, 2:a uppl. 1950.

Engblom Lars-Åke: Arbetarpressen i Göteborg. Göteborg, 1980.

Kjellman, Östen: Från arbetarpionjär till centerpionjär. Malmö, 1990.

Typografiska föreningen i Skara. Minnesskrift. Skara, 1949.

Källor Erik Gustaf Torgny:

Andersson Bo (red): Skara II, 1700-1970. Skara, 1975.

Fyrväplingens jubileumsnummer 1953, samt Excelsiorsförbundets stadgar, fastlagda 5/1 1908.

Lundstedt Bernhard: Sveriges periodiska litteratur, del III. Stockholm, 1902.

Skaraborgs Läns Tidning, 4/4 1939 och 2/1 1980.

Torgny Leo: Press och kommunalpolitik i Skara. I (red. Paul Harnesk): Svenska Stadsmonografier, Stockholm, 1954.

Västgötakretsen av Svenska Tidningsutgivareföreningen 1905-1955. Trollhättan 1955.

Familjedokument och muntliga uppgifter från sonsonen Egil Torgny

Källor, Erik Vrang:

Publicistklubbens porträttmatrikel 1936. Stockholm, 1935.

Lundstedt Bernhard: Sveriges periodiska litteratur, del III, Stockholm, 1902.

Falköpings Tidnings jubileumsnummer 7/2 1957 och 6/3 1997.

Tvåkammarriksdagen 1867-1970. Stockholm, 1990.

Västgötakretsen av Svenska Tidningsutgivareföreningen 1905-1955. Trollhättan, 1955.

Källor, Folke Hörling:

Svenska industrier. Industrilexikon över Västergötlands och Göteborgs och Bohus läns industriella utveckling med biografier över industriernas ledande män. Göteborg, 1945.

Folke Hörling: Genom kikaren. Skövde, 1993.

Muntlig information från sonen Lennart Hörling.

Muntlig information, Lidköpings kommun.

Kapitel 5:

Översikter:

Lundstedt: Sveriges Periodiska Litteratur, del III. Stockholm, 1902.

Tollin: Svensk Dagspress 1900-1967. Stockholm, 1967.

Hjo:

Kjellgren Ernst: Tidholm. Från sätesgård till industriort. Falköping, 1977.

Helander Nils: På Hjo Tidning vid seklets början. I: Hjo-Guld Kroksbygden. Kumla, 1953.

Hjo Tidnings jubileumsbilaga 27/11 1987.

Karsborg:

Severinsson Ronny: Tidningar i konkurrens. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs Universitet, 1994.

Tidaholm:

Kjellgren Ernst: Tidholm. Från sätesgård till industriort. Falköping, 1977.

FT:s jubileumsnummer 6/3 1997.

Västgötabladets jubileumsnummer, Västgöta-Bladet 60 år, 1965.

Pressens Tidning, juli 1934.

Töreboda:

Severinsson Ronny: Tidningar i konkurrens. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs Universitet, 1994.

Skövde Grafiska Fackförening 1890-1980. Skövde, 1980.

Vara:

Tidningslägg, Vara Tidning och Nya Wara-Tidningen.

Kapitel 6:

Severinsson Ronny: Tidningar i konkurrens. JMG, Göteborg, 1994.

Andersson Odén Tomas: Jönköpings-Posten och Smålandsposten – två utvecklingsmönster. I Karl Erik Gustafsson (red) Dagspresstrategier. Handelshögskolan, Göteborg 1996.

Oscarsson Tage (red): Mångfalden ger styrkan. Hässleholm, 1989.

Tidningslägg, speciellt FT 6/3 1997 och SLA:s jubileumstidning november 1994.

Upplagesiffror från AB Tidningsstatistik.

1997-12-19

PUBLIKATIONER UTGIVNA AV INSTITUTIONEN FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION (JMG)

Institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG) har två publikationsserier:

- **JMG:s bokserie:** Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation
- **JMG:s arbetsrapportserie:** Arbetsrapporter från Institutionen för journalistik och masskommunikation

Redaktörer för JMG:s bokserie och arbetsrapportserie är professorerna Kent Asp och Lennart Weibull. Publikationer i de två serierna säljs genom institutionens försorg. Beställningar kan ske på den talong som finns efter publikationsförteckningen.

Mellan 1991 och 1994 utgavs även en särskild rapportserie. Titlarna i den finns förtecknade separat.

JMG:s bokserie

Göteborgsstudier i masskommunikation (1980 -- 1990)

1. Lennart Weibull (1983) *Tidningsläsning i Sverige*. Stockholm, Liber. 521 sid.
2. Anders Ohlsson (1989) *Politiska nyheter till nytta och nöje*. Almqvist & Wiksell International, Stockholm. 350 sid.
3. Lennart Weibull, Karin Björkqvist (1989) *Dagspressen och dess läsare*. Stockholm, Almqvist&Wiksell International. (slut)

Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation (1990 --

1. Robert Burnett (1990) *Concentration and Diversity in the International Phonogram Industry*. (slut)
2. Roger Wallis (1991) *Internationalisation, Localisation & Integration*. Pris: 200 kronor. 281 sid.
3. Ronny Severinsson (1994) *Tidningar i konkurrens*. Dagstidningarnas agerande på lokala läsarmarknader i Västergötland 1950 - 1985. Pris: 200 kronor. 278 sid.
4. Bo Reimer (1994) *The Most Common of Practices*. On Mass Media Use in Late Modernity. Almqvist & Wiksell International. Stockholm. (slut)

5. Ulf Wallin (1995) *Vad fick vi veta? En studie i svenska nyhetsmediers rapportering åren före folkomröstningen om EU*. Pris: 200 kronor. 271 sidor.
6. Lennart Weibull och Charlotta Kratz (red) (1995) *Tidningsmiljöer. Dagstidningsläsning på 1990-talet*. Pris: 210 kronor. 216 sidor.
7. William Borden (1995) *Power Plays. A Comparison Between Swedish and American Press Policies*. Pris: 200 kronor. 323 sidor.
8. Admassu Tassew (1995) *Reporting a Pandemic. A Comparative Study of AIDS News Coverage in African and European Dailies*. Pris: 200 kronor. 235 sidor.
9. Monika Djerf Pierre (1996) *Gröna nyheter. Miljöjournalistiken i televisionens nyhetessändningar 1961 - 1994*. Pris: 275 kronor. 486 sidor.
10. Tomas Andersson Odén (1996) *Principer på präny. En studie av redaktionella mål inom den svenska dagspressen*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Pris 200 kronor, 168 sidor.
11. Margareta Melin-Higgins (1996) *Pedagoger och spårhundar. En studie av svenska journalisters yrkesideal*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Pris 200 kronor, 171 sidor.
12. Maria Elliot (1997) *Förtorendet för medierna. TV, radio och dagspress i allmänhetens ögon*. Institutionen för journalistik och masskommunikation. Göteborgs universitet, Pris: 275 kronor, 364 sidor.
13. Kent Asp, Bengt Johansson och Larsåke Larsson (1997) *Nära nyheter. Studier om kommunaljournalistik*. Institutionen för journalistik och masskommunikation. Göteborgs universitet. Pris 200 kronor, 310 sidor.

JMG:S RAPPORTSERIE (avslutad 1994)

Rapporter från Avdelningen för masskommunikation

1. Lennart Weibull (1984) *Dagspress och etermedier i Sverige 1979-1983*. (slut)
2. Jan Strid och Lennart Weibull (1984) *Läsovanor och Läsiintressen. 1979-1983*. (slut)
3. Ingela Strid och Lennart Weibull (1984) *Annonssbladsläsning i Sverige*.
4. Ronny Severinsson (1985) *Publiken möter kabel-TV*. (slut)
5. Lennart Weibull (1985) *Närradiolyssnandet i Stockholm 1984*. (slut)
6. Bo Reimer och Lennart Weibull (1985) *Dagspress på arbetsplatsen*.

7. Informatörer i Sverige: Arbetsmarknad Framtidsutsikter (1986) Utdrag ur utredningen om informationsutbildning i Sverige (UHÅ-rapport 985:13)
8. Ingela Strid och Lennart Weibull (1986) *Mediesverige 1986*.
9. Bo Reimer (1986) *Läsaren och tidningen*.
10. Rutger Lindahl (1986) *Nyheten om mordet på Olof Palme*.
11. Monika Djerf (1986) *Funktioner hos kabel-TV*.
12. Anders Ohlsson (1986) *Att svara eller inte svara - det är frågan*.
13. Ronny Severinsson (1987) *Den nya medieframtiden - TV via satellit och kabel*.
14. Ingela Strid och Lennart Weibull (1988) *Mediesverige 1988*.
15. Ronny Severinsson (1989) *Agerande och utveckling inom dagspressen i Västergötland*.

Rapporter från Institutionen för journalistik och masskommunikation (avslutad 1994)

1. Emanuelsson, Eva & Karlsson, Kristina (1991) *Informatörer inför 90-talet*.
Pris: 90 kronor.
2. Wallin, Ulf (1991) *Bilden av EG*.
Pris: 120 kronor.
3. Wallin, Ulf (1992) *EG - Hot eller löfte? Argument i dagspress, radio och TV för och emot svenskt EG-medlemskap*.
Pris: 100 kronor.
4. Flodin, Bertil (1993) *Samhällskommunikation under 80-talet*. En kunskapsöversikt.
Pris: 150 kronor.
5. Severinsson, Ronny (red), (1995) - *Studier i medielandskapet*. Ett urval av analyser genomförda på uppdrag av Pressutredningen -94.
Pris: 200 kronor.

Arbetsrapporter

Arbetsrapporter från Avdelningen för masskommunikation (1980 -- 1990) (Pris: 60 kr + moms och porto)

1. Lennart Weibull (1984) *Trender i massmedieanvändningen*.
2. Bo Reimer (1985) *Tidningsläsning i södra Halland*.

3. Lennart Weibull (1985) *Läsvanor för svensk morgonpress 1979-1984*.
4. Ingela Strid, Lennart Weibull (1985) *Sport i medierna*.
5. Lennart Weibull (1985) *Masskommunikationen i Sverige. Några reflektioner om läget 1985*.
6. Karl Erik Rosengren, Bo Reimer (1985) *Internaliserad kultur. Ett forskningsprogram om värden, individer och massmedier*.
7. Robert Burnett, Peter Esaiasson, Bo Reimer (1985) *Milestones in Mass Communication Research: Media Effects. A Review Essay*.
8. Bo Reimer (1985) *Values and the Choice of Measurement Technique. The Rating and Ranking of Postmaterialism*.
9. Lennart Weibull (1986) *Press, radio, TV och nya medier i Japan*.
10. *Nyhets-spridningen om mordet på statsminister Olof Palme. En sammanställning av Statistiska Centralbyråns intervjuundersökning 2-4 mars 1986*.
11. Rune Hedberg och Lennart Weibull (1986) *Kassettidningsläsning på Gotland*.
12. Lennart Weibull (1986) *Massmediernas framtida utveckling*.
13. Ronny Severinsson (1986) *Tidningsläsning i Södermanland*.
14. Maria Elliot, Bo Reimer och Lennart Weibull (1986) *Tidningsläsning i Kalmar län*.
15. Lennart Weibull, Dagspresskollegiet (1986). *Läsvanor 1986*.
16. Bo Reimer och Karl Erik Rosengren (1986). *Maps of Culture: Macro and Micro*.
17. Maria Elliot (1986). *Allmänhetens syn på massmediernas trovärdighet*.
18. Lennart Weibull (1986) *Tendenser i svensk dagstidningsläsning*.
19. Bo Reimer (1986) *Social Space and the Structuring of Communication Processes*.
20. Lennart Weibull och Ronny Severinsson (1987) *Actions and Reactions - the Nordic Countries in Age of Satellite Broadcasting*.
21. Lennart Weibull (1987) *Massmediernas räckvidd 1985/86*.
22. Ronny Severinsson (1987) *Dagspressutvecklingen i Västergötland*.
23. Keith Roe (1987) *The Swedish Moral Panic over Video 1980-84*.
24. Bo Reimer (1987) *Dagens Nyheter i västra Sverige*.

25. Ann-Marie Hellerström (1987) *Lokal-TV- ett reellt alternativ till satellit-TV.*
26. Ronny Severinsson (1987) *Skaraborgspressens innehåll 1950-1985.*
27. Ronny Severinsson (1987) *Tidningsläsning i Essunga, Götene och Vara.*
28. Karin Björkqvist (1988) *Tidningsläsning i Gästrikland - presentation av en läsarundersökning.*
29. Bo Reimer (1988) *Reading Postmaterialism.*
30. Lennart Weibull (1988) *Publicistisk sed. Ett forskningsprogram om ett regelsystem och dess betydelse för svensk journalistik.*
31. Magnus Anshelm och Lennart Weibull (1988) *Läsvanestudien 1986. Huvudresultat och metodjämförelse.*
32. Magnus Anshelm (1988) *Sverige - nu - SOM 86 - en jämförelse av två undersökningar.*
33. Rutger Lindahl och Lennart Weibull (1988) *Palme i amerikanska ögon. En studie av den amerikanska pressens behandling av nyheten om mordet på statsminister Olof Palme 1986.*
34. Magnus Anshelm (1988) *Massmediernas räckvidd 1986/87 - en analys av Mediebarometern.*
35. Ingela Strid (1988) *Svenska folkets intressen 1973-1982. En sekundärbearbetning av Testologens mätningar av intressen.*
36. Anders Ohlsson och Keith Roe (1988) *Mått på mätning - En förundersökning av fördelningsegenskaper och stabilitet hos linje- och kategoribaserade mått.*
37. Britt Börjesson (1988) *Brott och publicitet. Kriminaljournalistik och pressetik under 1900-talet.*
38. Lennart Weibull (1988) *Rapport från kontaktresa till Uruguay 10-22 april 1988.*
39. Gunilla Jarlbro (1988) *En kvalitativ studie av hur människor upplever tidningsinnehåll.*
40. Monica Löfgren (1988) *Kabel-TV i Göteborg.*
41. Lennart Weibull (1988) *Lokal-TV via kabel. Synen på en ny kanal bland andra medier.*
42. Karin Björkqvist (1988) *Tidningsläsning i Värmland. Presentation av en läsarundersökning från våren 1977.*
43. Keith Roe (1988) *Adolescents' VCR Use: How and Why.*

44. Monika Djerf (1989) *Finns det funktionsdimensioner i medieanvändningen? En faktoranalys.*
45. Karin Björkqvist (1989) *Det politiska tidningsvalet.*
46. Magnus Anshelm och Jan Strid (1989) *Läsvanor och läsintressen.*
47. Monika Djerf (1989) *Massmedier och beslutsfattare: en litteraturstudie.*
48. Britt Börjesson (1989) *Pressens själösanering. Ett regelsystems framväxt.*
49. Magnus Anshelm (1989) *Mediebarometern resultat från 1988/99.*
50. Lennart Weibull (1989) *Rapport från en andra kontaktresa till Uruguay. Om massmedier, utbildning och forskning i social kommunikation samt Instituto Comunicacion y Desarrollo.*
52. Monica Löfgren (1989) *Nyhetstidningen 8 sidor - innehåll, spridning och läsning.*
53. Keith Roe (1989) *Notes on the Concept of Aggression and its (Mis) Use in Media Research.*
54. Charlotta Kratz (1989) *Tidningsläsning i Kalmar och på Öland.*
55. Catharina Kisch och Mikael Stoltz (1989) *City 103 och dess lyssnare - en undersökning om lyssnandet på svenska arbetsgivareföreningens närradiostation i Göteborg.*
56. Karin Björkqvist (1990) *Mediebarometern under åttiotalet.*
57. Roger Wallis (1990) *Music, music everywhere, and so much of it the same...*
58. Charlotta Lekvall och Patrik Vult von Steyern (1990) *City 103 och tre livsstilar.*
59. Margareta Melin (1990) *Kommunaktuellt - studier av tidningens spridning och abonnenternas läsvanor.*
60. Maria Elliot (1990) *Förtroendet för medierna.*
61. Keith Roe (1990) *Never Has so Much Been Written by so Many about so Few, or, Why Youth Research?*

Arbetsrapporter från Institutionen för journalistik och masskommunikation (1990 - (Pris: 80 kr + moms och porto)

1. Ronny Severinsson (1990) *Massmedier, allmänhet och flyktingfrågor i Sverige och Sjöbo. En fallstudie på Sjöbo.*

2. Ronny Severinsson (1990) *Tidningsläsning i Nordvästra Skåne*.
3. Charlotta Kratz (1990) *Tidningsläsning i sydöstra Skåne*. En presentation av en läsarundersökning.
4. Bo Reimer (1990) *Kulturdiskussioner - Inlägg i tre eviga debatter*.
5. Charlotta Kratz (1990) *Tidningsläsning i Jönköping*. En presentation av en läsarundersökning.
6. Charlotta Kratz (1991) *Verklighetsval och kapital*. En studie av det ekonomiska och det kulturella kapitalets betydelse för läsningen av stockholmstidningar utanför Stockholm.
7. Deanna Hultman (1991) *Dynamisk public relations*. En explorativ studie av Public Relations i fyra företag.
8. Admassu Tassew (1991) *Public service broadcasting concept and practice: a preliminary overview of the ideals and some swedish experience*.
9. Ronny Severinsson (1991) *Tidningsvanor i Gästrikland 1989*. Presentation av en läsarundersökning.
10. Lennart Weibull (1991) *Publik och medier i samspel*. En analys gjord för MedieSverige 1991.
11. Monica Löfgren (1991) *Massmediernas räckvidd 1979 - 1990*.
12. Lennart Weibull (1991) *Masskommunikation som ämnesområde*. Ett försök till empirisk bestämning.
13. Charlotta Kratz (1991) *Tidningsläsning i Södra Halland 1990, jämförelser med situationen 1984*.
14. Margareta Melin (1991) *Från kulturteori till journalistkultur*. En litteraturoversikt över diskussionerna kring kulturbegreppet.
15. Charlotta Kratz (1991) *Från icke-läsare till allätare*. Fyra läsartyper i Stockholm och i landsorten.
16. Kent Asp (1992) *Partiskheten i Sveriges Radios och TV4:s nyhetsprogram under 1991 års valrörelse*.
17. Ronny Severinsson (1992) *Med eller utan prenumeration i Eskilstuna och Katrineholm*. Presentation av en läsarundersökning från hösten 1990.
18. Karin Björkqvist Hellingwerf (1992) *Mediebarometern 1979-1991*.

19. Karin Björkqvist Hellingwerf (1992) *Dagspress och medievanor*. En analys av läsvanestudien 1991.
20. Lennart Weibull och Karl Erik Rosengren (1992) *Swedes' view of the world*. A Descriptive Report from the First Two BALTICOM Surveys.
21. Monica Löfgren Nilsson (1992) *Kvinnligt, manligt, journalistiskt - journalisters syn på nyhetsvärdering*.
22. Monika Djerf-Pierre (1992) *A Toaster With Pictures*. The Evolution of American Broadcasting 1921-1991.
23. Charlotta Kratz (1992) *En fråga om smak*. Om stabila och rörliga gruppers kulturella preferenser.
24. Thomas Östberg (1992) *Sportjournalistik - en analys av fyra dagstidningar 1961 - 1991*.
25. Karin Björkqvist Hellingwerf (1993) *Mediebarometern 1979 - 1992*.
26. Carin Nilsson, Åsa Widgren (1993) *Videotex - massmedium eller ej?* En litteraturstudie och begreppsanalys.
27. Margareta Melin (1993) *Var finns kvinnorna?* En analys av manligt och kvinnligt i kurslitteraturen vid Journalisthögskolan i Göteborg.
28. Karin Björkqvist Hellingwerf (1993) *Läsvanestudiens mått på läsvanor*. En analys av två mått på läsvanor.
29. Gunilla Jarlbro (1993) *HIV-aktuellt - En läsarundersökning*.
30. Monica Löfgren Nilsson (1993) *Klimat och kön - Journalisters bedömningar av arbetsklimatet på nyhetsredaktioner*.
31. Bengt Carlsson, Inger Lindstedt, Lennart Weibull (1993) *Studieresa till amerikanska högskoleutbildningar i journalistik, medier och kommunikation - En personlig reserapport*.
32. Håkan Hvitfelt, Lennart Weibull (1993) *Pendeln har svängt - En reserapport från Kina*.
33. Ulf Wallin (1993) *Den franska folkomröstningen* - En analys av rapporteringen om den franska folkomröstningen om Maastrichtfördraget i svensk press, radio och TV samt i övriga nordiska länders press.
34. Karin Björkqvist Hellingwerf (1994) *Tidningsläsning i Luleå och Kiruna*. Presentation av en läsarundersökning.

35. Tomas Andersson (1994) *Jönköpings-Posten och Smålandsposten - två småländska tidningsstrategier.*
36. Karin Björkqvist Hellingwerf (1994) *Mediebarometern 1979 - 1993.*
37. Bengt Johansson (1994) *Att studera massmediernas innehåll.* En genomgång av innehållsstudier inom svensk forskning om journalistik, medier & kommunikation.
38. Maria Edström, Maria Jacobson (1994) *Massmediernas enfaldiga typer .* Kvinnor och män i mediebruset den 17 mars 1994.
39. Ingela Wadbring, Lennart Weibull (1994) *På konsumenternas sida.* En analys av hur konsumentfrågorna speglas i göteborgspressen.
40. Bo Reimer (1994) *Kulturell identitet och massmedieanvändning på Åland.*
41. Olof Hultén, Carin Nilsson (1994) *Det svenska TV-utbudet 1987 och 1993 .* Undersökning av sändningstid och programkategorier.
42. Kent Asp (1994) *Medieval 94'.* Anförande vid Folkrorelsernas Medieforum torsdagen den 20 oktober 1994 (framfört i urval). Forskningsprogrammet Journalistik och demokrati - studier kring mediekvalitet.
43. Margareta Melin (1995) *Can Women Become Cowboys? The Importance of Journalist Education for the Professional Ideal Among Swedish Journalists.*
44. Margareta Melin (1995) *Female Educators and Male Craftsmen? The Professional Ideals Among Swedish Journalists.*
45. Ingela Wadbring (1995) *Sista ordet är inte sagt än! - en analys av lärarnas syn på jämställdhet vid journalistutbildningen i Göteborg.*
46. Karin Björkqvist Hellingwerf (1995) *Tidningsläsning i Gästrikland.*
47. Gunilla Jarlbro (1995) *Barn, ungdom och reklam.*
48. Karin Björkqvist Hellingwerf (1995) *Mediebarometern 1979 - 1994.*
49. Lennart Weibull (1995) *Journalister om Journalisten.* Redovisning av en läsarundersökning från hösten 1994.
50. Kent Asp (1995) *Kommersialiserade TV-nyheter - på gott och ont.* En jämförande undersökning av Rapport TV2 och Nyheterna TV4.
51. Monica Löfgren Nilsson (1995) *"Pennskaften" Female Journalists in Sweden.*
52. Gunilla Jarlbro (1995) *Våldsbrott i svensk press.* En jämförelse mellan åren 1983 och 1993.

53. Jakob Bjur och Jörgen Thörnqvist (1995) *Samma röster med nya ansikten*. En studie av Rapports innehålls-, form- och presentationsmässiga förändring över en tioårsperiod med tyngdpunkt på begriplighet.
54. Dino Viscovi (1995) *Med Loket mot framtiden*. Om unga arbetarklassmän, invandrare, EU och massmedier.
55. Ingela Wadbring (1995) *Tidningsläsaren - vem är det?* En analys av olika gruppers tidningsanvändning.
56. Marina Ghersetti (1996) *Jakten på den försvinnande publiken*. Om besök och besökare på svenska biografier.
57. Kent Asp (1996) *Sverige bilden i TV-nyheterna*. En undersökning av Stockholmsdominansen i Rapport (1986 - 1995) och Nyheterna (1991 - 1995).
58. Lennart Weibull (1996) *Bio, film och samhälle 1995*. En analys av svenskarnas biobesök, filmpreferenser och syn på film och samhälle.
59. Birgitte Christiansen (1996) *IT-brug - en litteraturoversigt ud fra et humanistisk-samfundvidenskabeligt perspektiv*.
60. Ylva Brune (1996) *Vålberg i nyheterna - en kamp mellan tolkningsmönster*.
61. Karin Björkqvist Hellingwerf (1996) *Mediebarometern 1979 - 1995*.
62. Ingela Wadbring (1996) *Den journalistiska vägen - vadan och varthän?* En studie om kvinnliga och manliga journaliststudenter i Göteborg.
63. Ylva Brune (1996) *Svenskar, invandrare och flyktingar i rubrikerna*.
64. André Jansson (1996) *TV-tittarna och det sociala rummet* - En studie av den sociala positionens betydelse för kanalpreferenser och självuppfattning.
65. Bo Reimer (1996) *Inte utan relevans* - Om ungdomars användning av massmedier.
66. Birgitte Christiansen (1996) *IT-brug i hverdagslivet* - en kvalitativ interviewundersøgelse om ti menneskers computer- og Internetbrug i privatsfären.
67. Ebba Sundin (1997) *Barn och massmedier* - En forskningsöversikt.
68. Monica Löfgren Nilsson (1997) *Hon och han i journalistutbildningen* - Ett pedagogiskt projekt.
69. Bertil Flodin (1997) *Medborgarna och EU-informationen* - En studie av inställning, aktivitet och kunskap hos svenska folket inför folkomröstningen 1994
- 70.. Maria Edström (1997) *Kön och journalistik - att utvidga medieverkligheten*. En litteraturöversikt

71. Larsåke Larsson (1997) *Forskningsöversikt - Kommunjournalistik.*
72. Torsten Malmström och Lennart Weibull (1997) *Snöstormen den 17 november 1995.*
73. Anna Maria Andersson (1997) *Vem är den svenske journalisten? - En studie av journalistkåren i yrkesliv och vardagsliv 1994 - 1995.*
74. André Jansson (1997) *Svensk dagstidningsläsning i förändring. Resultat från Riks-SOM-studien 1996.*
75. Britt-Marie Leivik Knowles (1997) *Inter-organisatorisk kommunikation mellan myndigheter och medier. Forskningsöversikt över myndigheters och mediers interaktion i samband med allvarliga samhällsstörningar.*
76. André Jansson (1997) *Sätt att se på TV. En kvantitativ problematisering av den selektiva TV-publiken.*
77. Sigurd Høst och Ronny Severinsson (1997) *Avisstrukturen i Norge og Sverige - 1960 til 1995. Arbeidsrapport nr. 1 fra prosjektet Norsk-svensk dagspresseutvikling.*
78. Anders Lithner och Ingela Wadbring (1997) *Ungdomars dagstidningsläsning.*
79. André Jansson (1997) *Tidningsvärden i morgon- och kvällspress.*
80. Tomas Andersson Odén (1997) *Pressen i Skaraborg. Tidningar och redaktörer från 1793 och framåt*

BESTÄLLNINGAR

Till institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG)
Sprängkullsgatan 21
411 23 GÖTEBORG
tel: 031 - 773 12 17
fax: 031 - 773 45 54

Undertecknad beställer härmed följande skrifter från Institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG):

JMG:S bokserie

Titel	Författare	Nummer
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

JMG:s arbetsrapportserie

Titel	Författare	Nummer
.....		
.....		
.....		
.....		

Namn:.....

Adress:.....

.....

.....